EDITAT PENTRU PRIMA OARĂ ÎN ROMÂNIA

Mircea Eliade

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

ROMAN

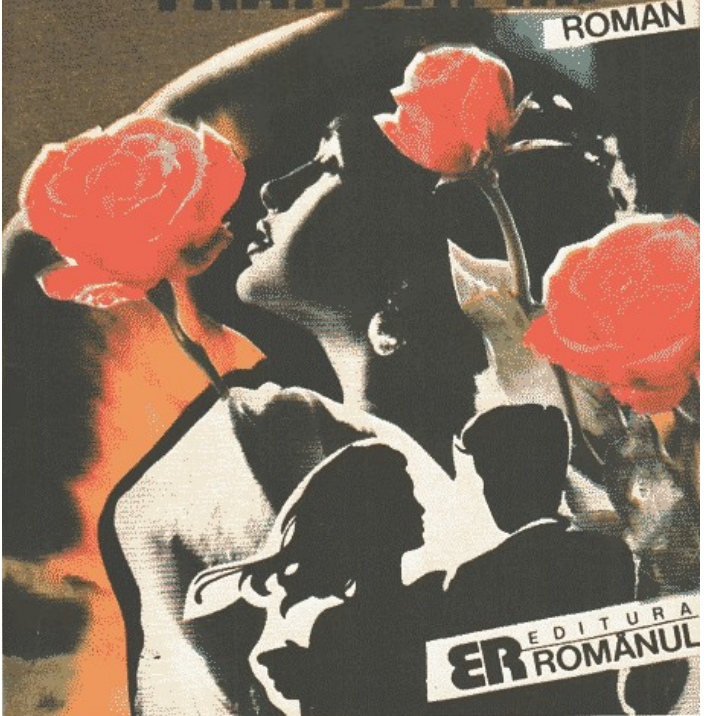

EDITURA ROMÂNUL

MIRCEA ELIADE
NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

Mircea Eliade

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

r o m a n

Ediţie îngrijită
şi prefaţată
de MIRCEA HANDOCA

Editura ROMÂNUL
BUCUREŞTI, 1991

Coperta: *NICOLAE SÎRBU*

Director: ION PETCU
Redactor şef: ŞTEFAN DIMITRIU
Lector: Emil Paraschivoiu
Tehnoredactor: Sandu Ştefănescu
Bun de tipar: 27.04.1991
Coli de tipar: 12
Tiparul executat sub comanda nr. 10184
la Combinatul Poligrafic Bucureşti

ISBN 973-85134-0-9

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE..... 8
NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI 14
Cap.01.....17
Cap.02.....28
Cap.03.....35
Cap.04.....43
Cap.05.....50
Cap.06.....56
Cap.07.....60
Cap.08.....66
Cap.09.....73
Cap.10.....79
Cap.11.....86
Cap.12.....95
Cap.13.....107
Cap.14.....113
Cap.15.....123

Cap.16.....
.....128
Cap.17.....
.....140
Cap.18.....
.....147
Cap.19.....
.....158
Cap.20.....
.....168
Cap.21.....
.....175
Cap.22.....
.....182
Cap.23.....
.....196
Cap.24.....
.....200
Cap.25.....
.....205

CUVÂNT ÎNAINTE

Roman fantastic de dimensiuni mai reduse, **Nouăsprezece trandafiri** a fost definitivat în februarie 1979. Câteva zile după aceea, găsim următoarea însemnare în paginile **Jurnalului**: „Nu mă îndoiesc de reuşita literară a romanului; dar mă îndoiesc dacă mesajul atât de abil camuflat va fi înţeles”.

După părerea noastră întâlnim aci unele teme preferate ale prozei lui Mircea Eliade: ieşirea din timp, manifestarea sacrului prin obiecte şi acte profane, literatura ca valorificare şi prelungire a creativităţii mitologice etc.

Geneza acestei cărţi este destul de ciudată. În decembrie 1975, răscolind prin dosarele sale, autorul găseşte nişte însemnări scrise cu vreo zece ani în urmă, şi care nu erau altceva decât subiectul acestei povestiri. Redactarea va fi amânată, însă, cu câţiva ani.

Propriu-zis, putem alătura **Nouăsprezece trandafiri** nuvelelor având ca temă **teatrul**: **Uniforme de general, Incognito la Buchenwald** şi **Adio**.

Vom regăsi aici una din ideile atât de

frecvente şi de dragi lui Mircea Eliade, enunţată în Jurnal şi transfigurată artistic în capodopera sa **Noaptea de sânziene**. Ne referim la faptul că sacrul este camuflat, e „îmbrăcat" în cel mai obişnuit veşmânt al profanului. Numai cine este iniţiat poate pătrunde dincolo de aparenţe. Esenţa sacră se dezvăluie numai celui ce ştie să vadă. Ceilalţi trec pe lângă miracol fără să-şi dea seama de existenta lui, fără să-l observe, privindu-l ca pe un insignifiant lucru banal cu care se confundă.

Ieronim Thanase, conducătorul taberei de la Bolovani, unde organizează spectacole experimentale, este prezent şi în celelalte opere la care ne-am referit. În **Uniforme de general**, tânăr actor (fost copil minune), dispreţuieşte rutina şi locul comun, fiindu-i pe plac inovaţiile.

Îl vom regăsi, apoi, în **Incognito la Buchenwald** unde, împreună cu câţiva tineri, intenţionează să joace un spectacol a cărui acţiune se petrece în cunoscutul lagăr de exterminare. „Noi, câţiva, am ajuns mai de mult la concluzia că numai prin teatru, adică prin spectacol am putea izbuti să arătăm că, deşi condiţionaţi şi îngrădiţi din toate părţile, noi, ca şi contemporanii noştri din celelalte ţări şi continente, nu suntem şoarecii lor prinşi în cursă".

Afirmaţia lui Lorinţ că, pentru reuşita unui spectacol, contribuie, în afară de dialoguri, corul, dansul, muzica şi luminile — o întâlnim în publicistica lui Eliade încă din deceniul al patrulea.

Revenind la **Incognito...**, mitul este dezvăluit

de un personaj care explică exaltat, cu voce caldă:

„Ai vrut să spui că oricând şi oriunde putem fi fericiţi, adică liberi, spontani, creatori. Nu e nevoie de peisajele paradisiace, nici de prezenţe nobile şi înălţătoare, de muzică angelică şi celelalte. Aici, ca şi oriunde în altă parte, oricând, în altă parte, oricând, în orice împrejurare — dacă ştim cum să privim, şi înţelegem, atunci... Ştiam că aşa au văzut şi ei acolo. Acolo, la Buchenwald... Dar cum să le-o arăt şi celorlalţi? exclamă el deodată, ridicând brusc glasul. Cum să le arăt că este aceeaşi lumină, ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile, cât ar fi ele de urâte? În orice pată de igrasie pe un perete, în orice împroşcatură de noroi?”

Aceste cuvinte ale personajului şi ale autorului sunt o profundă meditaţie asupra vieţii şi fericirii, o pledoarie pentru demnitate.

În **Nouăsprezece trandafiri**, Ieronim Thanase a scris o **Introducere la o artă a tehnicii dramatice**, un fel de „cuvânt înainte” la dramaturgia lui Pandele. Teatrul ilustrează metoda libertăţii absolute, cu condiţia să cunoşti la lectură, ca şi la spectacol, codul corespunzător.

Nouăsprezece trandafiri pune „problema funcţiei magice” a „artei spectacolului”, care redevine ceea ce a fost la începuturi.

Ieronim, datorită unui rol jucat anapoda, sau unei regizări incompetente, paralizează. El e convins că se va vindeca imediat ce va descoperi cauza acestei greşeli, deşi toţi medicii nu-i dau nici o şansă de însănătoşire. Cu toate

acestea, „miracolul” se înfăptuieşte.

În dedicaţia de pe pagina de gardă a exemplarului dăruit mie, Mircea Eliade îşi autodefinea cartea drept „o introducere într-o dramaturgie a viitorului”.

De la început, apar oameni ai teatrului: Laurian Serdaru împreună cu logodnica lui, Niculina, sunt absolvenţi ai Conservatorului din Bucureşti. Tatăl lui Laurian, cel mai de seamă scriitor al ţării, Anghel Dumitru Pandele, scrisese şi el cu 30 de ani în urmă o tragedie în două acte şi cinci tablouri, **Orfeu şi Euridice**, pusă în repetiţie în decembrie 1938 la Teatrul Naţional din Sibiu. Mama lui Laurian era actriţă şi interpreta rolul Euridicei în piesa lui Pandele.

Episodic, întâlnim ca „personaje” pe Mihail Sebastian şi pe Camil Petrescu. Împreună cu ei, Pandele discută îndelung despre teatru şi posibilitatea de a reinterpreta miturile clasice. „Începusem să evoc discuţiile din noaptea aceea, când aproape m-am certat cu Camil, pentru că el recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puţin în cazul lui Orfeu şi Euridice, un dramaturg contemporan ar putea”...

O paranteză se referă la jocul Căluşarilor, având un personaj, **Mutul**, care n-are voie să vorbească.

Niculina e adepta spectacolului total, unde textul dramatic e însoţit de mimică, muzică şi coregrafie. Descrierea amănunţită a eleganţei mişcărilor, a costumaţiei, mersul luminilor şi al umbrelor de pe figurile interpreţilor creează

cititorului impresia că el însuşi participă la spectacol. Pandele, privind-o pe Niculina, îşi aminteşte de dansul Salomeii din piesa lui Oscar Wilde, văzută în tinereţe la Berlin, de dansurile indiene, de spectacolele lui Udhai Shankar.

Spre surprinderea tuturor, Pandele îşi amână publicarea **Memoriilor** şi se hotărăşte să-şi scrie capodopera: un grupaj de piese de teatru, o completare a mitologiei antice. Ni se rezumă aceste piese, ni se citează câteva replici din ele, comentate apoi amplu.

Impresionantă e descrierea reprezentaţiilor teatrale din sala de gimnastică şi din uriaşul hambar, spectacolul cu rolul celor câteva animale în istoria universală şi contopirea întregii fiinţe a asistenţei cu ceea ce se reprezenta pe scenă.

În noaptea de 25 decembrie 1966, Pandele, alături de Laurian şi Niculina, pleacă într-o plimbare cu sania, aşa cum făcuse cu 28 de ani în urmă, împreună cu interpreta rolului Euridicei. Cei trei dispar fără urmă, părăsesc lumea aceasta, ies din timpul concret. La anumite date aniversare, ei dau un **semn**: revin pentru câteva clipe pe Pământ (fără a putea fi văzuţi de ceilalţi) şi oferă un superb buchet de 19 trandafiri roşii fostului secretar al lui Pandele, Eusebiu Damian, căsătorit acum cu Valeria Nistor.

Ar trebui poate spus că **trandafirul** (ca şi lotusul în Asia) e simbolul vieţii, al sufletului, al inimii, al iubirii

Într-un sens, Eliade e un alter-ego al personajului, căruia îi împrumută amănunte

concrete din propria sa biografie (autor al unor **Memorii**, dar şi al unei drame nereprezentate, **Euridice**; despre Căluşari ca şi despre Orfeu a scris de nenumărate ori; scenariul mitico-ritual al coborârii în infern e de tip şamanic; şi să nu uităm că Eliade e autorul unei magnifice monografii consacrate **Şamanismului**).

Miturile şi încercările iniţiatice se întrepătrund, în acest roman, cu elemente „realiste", conferind autenticitate celor mai insolite întâmplări. Tulburătoare şi fascinantă, **Nouăsprezece trandafiri** e una din cele mai veridice cărţi ale literaturii noastre contemporane.

MIRCEA HANDOCA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Volumul de faţă reproduce textul original în limba română al romanului, apărut în 1960 în **Editura Ethos, Ioan Cuşa**, la Paris. În anii imediat următori, aveau să apară versiunile franceză, engleză şi italiană ale cărţii.

Menţionăm că e prima oară când **Nouăsprezece trandafiri** vede lumina tiparului în România.

În ediţia de faţă, am optat în general pentru ortografia în vigoare, aşa cum de altfel mi-a cerut în repetate rânduri autorul, în lungile noastre convorbiri de la Paris, când tipărirea la Bucureşti a acestei cărţi părea aproape o chestiune de domeniul fantasticului. Totuşi, pentru conservarea unui anumit „parfum“ al specificităţii eliadeşti, am păstrat în forma aleasă de autor cuvinte ca „mesagiu“, „bacalaoreat“, „sandwichuri“, „choregrafie“, „adăoga“, „ridicul“, „personagiu“, „desperat“ etc., am reţinut în mod consecvent cuvântul „sunt“ ca şi unele forme mai vechi de genitiv-dativ („maşinei“, „inimei“) sau majusculele de la începutul unor cuvinte ca „Director“, „Primărie“, „Sector“, „Editură“ ori cele de la începutul zilelor săptămânii sau ale lunilor anului. Din motive de acurateţe stilistică am optat — în cazul unor grafii fluctuante — pentru

formele recomandate de gramatica actuală. În sfârşit, am îndreptat în mod tacit unele greşeli evidente de punctuaţie, datorate mai ales procesului tehnic de tipărire, fără a modifica, însă, în chip nepermis, punctuaţia autorului, care are, desigur, originalitatea sa.

M. H

Pentru Ileana şi Ioan Cuşa

1

De câteva minute tăcea absent, cu privirile pierdute pe fereastră. Am închis carnetul şi l-am băgat în buzunar.

— Dacă voiţi, îndrăznii târziu, vin mâine cu un ceas mai devreme, sau chiar cu două ceasuri. Şi vă aduc şi textul dactilografiat.

— Pentru mâine, spuse întorcându-şi leneş capul, îmi făcusem alte planuri... Totuşi, reluă după o pauză, totuşi cred că e cea mai bună soluţie...

Atunci am auzit bătând în uşă. Surprins, m-am ridicat brusc din fotoliu, dar în clipa următoare uşa se deschise şi intră *un tânăr înalt,* blond şi, mi s-a *părut,* neobişnuit de *palid. Înainta* timid *şi* totuşi cu pasul ferm, hotărât.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse îndreptându-se spre birou. Dumneavoastră sunteţi Domnul Anghel D. Pandele? Maestrul?...

— Dar ce doreşti D-ta? l-am întrerupt.

Ca şi cum nu m-ar fi auzit, tânărul se apropie de birou.

— Maestrul Dumitru Anghel Pandele? repetă. Scriitorul?

— Eu sunt, răspunse Pandele zâmbind, după obiceiul lui, enigmatic şi, într-un anumit fel, ironic.

Tânărul se opri în dreptul scaunului de lângă maşina de scris şi îşi trecu de mai multe ori palma stângă pe frunte.

— Vă rog să mă iertaţi, şopti, dar în acest caz...

Răsuflă adânc şi continuă, ridicând treptat glasul şi rostind cuvintele rar, cu solemnitate.

— Vă rog să nu vă supăraţi, dar în acest caz... În acest caz, D-stră sunteţi, vă rog să mă iertaţi că vă spun asta... D-stră sunteţi părintele meu, tatăl meu...

Apoi se aşează pe scaun şi întoarse deznădăjduit capul spre mine, parcă m-ar fi implorat să-i vin în ajutor. Nu înţeleg de ce m-au iritat privirile acelea de condamnat la moarte.

— Pe unde ai intrat? l-am întrebat făcând un pas spre el.

— Pe la bucătărie... Am găsit uşa deschisă, şi atunci...

— Şi de ce-ai venit? l-am întrerupt. E o încercare de şantaj? Sau suferi cumva de schizofrenie?

— Vă rog să nu vă supăraţi, spuse ridicându-se lent, cu demnitate. Ştiam că are să fie greu, că va fi chiar penibil. Dar trebuia s-o fac. Am făgăduit...

— Cui ai făgăduit? întrebă Pandele.

Părea calm, oarecum indiferent, dar îl cunoşteam bine; ştiam că, aşa cum îi plăcea să spună, era stăpânit de viciul nobil, deşi calomniat, al curiozităţii.

— Logodnicei mele, Niculina. I-am făgăduit că voi veni să vă cer consimţământul. Consimţământul la căsătoria noastră, preciză

roşind uşor. Evident, este numai o formalitate. Nu vă cerem nimic. Şi nu vom spune la nimeni. Iar dacă nu vă place de noi, nu vom mai veni a doua oară...

Ascultându-l, mi-am dat seama că ar putea să-mi devină simpatic. Într-un alt costum, şi fără cravată, ar fi fost un tânăr interesant; avea un profil de medalie alexandrină.

— Cum te numeşti D-ta? Îl întrebă Pandele.

— Serdaru. Laurian Serdaru. Am 28 de ani, şi am absolvit amândoi, Niculina şi cu mine, Conservatorul din Bucureşti. Dar eu sunt instructor de înot la Uzinele Uricani, iar Niculina dă lecţii particulare de franceză şi latină.

Pandele continua să-l privească în ochi, adânc, concentrat. Nu mai zâmbea.

— Dar, în fond, ce te face pe D-ta să crezi că ai putea fi băiatul meu? Ţi-a spus mama D-tale?

Tânărul îşi trecu din nou, de mai multe ori, palma stângă pe frunte.

— Nu. Mama nu mi-a spus niciodată nimic. Bănuiesc, totuşi, că intenţiona să-mi spună mai târziu, după terminarea liceului. Dar mama a murit când eu aveam nouă ani.

— Atunci, l-am întrerupt, cum de ştii că ţi-ar fi spus asta mai târziu, că ţi-ar fi spus-o după terminarea liceului?

Serdaru întoarse capul spre mine; era tot atât de palid ca şi în clipa când intrase în birou.

— Nu cred că am dreptul să vă mărturisesc asta, spuse târziu...

— În fond, interveni din nou Pandele, dacă n-o ştii de la mama D-tale, de unde o ştii? Cine

ţi-a spus-o?

Tânărul ne privi pe amândoi şi figura i se lumină, ca şi cum, chiar în acea clipă, şi-ar fi amintit de o secretă bucurie.

— O ştiu de la Niculina. Ea a descoperit asta, iarna trecută, înainte de a ne logodi. A descoperit-o la Predeal, în timpul repetiţiilor. Se repeta *Steaua sus răsare...* şi făceam amândoi parte din figuraţie.

Pandele ridică de mai multe ori din umeri; ghiceam că întâmplarea începe să-l amuze.

— Nu înţeleg, spuse cu inimitabila lui falsă gravitate.

— Aveţi dreptate să nu înţelegeţi, pentru că lucrurile sunt mai complicate decât par la prima vedere. Vreau să spun, nu puteţi înţelege înainte de a şti că noi repetasem la început *Orfeu în Infern,* repetasem vreo trei săptămâni — şi acolo, în ultimul act, aveam şi noi rolurile noastre; fireşte roluri modeste, dar oricum, nu făceam numai figuraţie... Dar, pe neaşteptate — primise probabil dispoziţii de la Centru — pe neaşteptate, Direcţia a decis întreruperea repetiţiilor. Şi pentru că se apropiau sărbătorile Crăciunului, au înlocuit *Orfeu în Infern,* cu *Steaua sus răsare...* Ştiţi, adăogă coborând glasul, *Steaua sus răsare* este considerată, pe drept cuvânt, cea mai reuşită comedie antireligioasă, antiobscurantistă cum se spune de obicei.

Tăcu brusc, şi-l privi pe Pandele lung, concentrat, parcă ar fi aşteptat ceva, un răspuns, un gest.

— Tot nu înţeleg.

— Schimbarea asta de program nu vă aminteşte nimic?

— Nu.

— E drept, au trecut de-atunci aproape treizeci de ani... Dar, iertaţi-mă că vă întreb: n-aţi scris D-stră acum treizeci de ani *Orfeu şi Euridice*, tragedie în două acte şi cinci tablouri?

Pandele se rezemă de speteaza fotoliului şi, dându-şi uşor capul pe spate, începu să râdă; părea foarte bine dispus, şi nu înţelegeam de ce.

— Dar cum ai aflat, domnule, de *Orfeu şi Euridice?!* Este singura piesă pe care am scris-o în viaţa mea; nu s-a jucat niciodată şi n-am publicat-o nicăieri, n-am publicat nici măcar fragmente, în revistele timpului.

— *Era* o piesă în versuri *albe,* reluă *Serdaru,* o piesă *mai mult religioasă decât* filozofică, deşi *avea ca* subtitlu: „Introducere la cea mai veche metafizică".

— Era, mai ales, o piesă proastă, preţioasă şi artificială...

— Dar odată, continuă Serdaru, o singură dată, în Decembrie 1938, a fost pusă în repetiţie. La Teatrul Naţional din Sibiu.

— A aflat şi de asta? exclamă Pandele tot atât de bine dispus. E adevărat, începuseră repetiţiile, dar după vreo trei săptămâni, Directorul Teatrului, Mihu, a demisionat — de fapt, a fost silit să demisioneze — şi noul Director mi-a scos piesa după afiş.

Serdaru îl ascultase fascinat, neizbutind să-şi desprindă privirile din ochii lui.

— În săptămâna aceea eraţi la Sibiu. Asistaţi la repetiţii. Şi aţi rămas şi după ce s-au întrerupt

repetiţiile; speraţi să convingeţi pe noul Director...

— Eram naiv. Eram un mare naiv.

— Eraţi tânăr...

— Nu chiar aşa de tânăr, îl întrerupse Pandele zâmbind melancolic. Împlinisem de curând 33 de ani...

Tăceau amândoi fără să se privească. Mi s-a părut că trebuie să intervin, şi cât mai repede.

— Dar eu tot nu înţeleg. Nu înţeleg ce legătură are una cu alta... Doar faptul că, şi într-un caz şi în celălalt, au fost întrerupte repetiţiile.

Serdaru se întoarse către mine şi mă privi recunoscător, ca şi cum l-aş fi scos dintr-o mare încurcătură.

— Nici eu nu înţelegeam până nu mi-a atras atenţia Niculina. Ea a remarcat că, în ambele cazuri, repetiţiile unei piese reprezentând coborârea lui Orfeu în Infern au fost întrerupte în preajma Crăciunului. Şi în ambele cazuri a urmat un spectacol evocând Misterul Nativităţii, naşterea lui Isus în Bethleem...

— Dar, îl întrerupse Pandele, ştii că *Steaua sus răsare* a fost scrisă mult mai târziu; a fost scrisă acum vreo şapte, opt ani...

Tânărul ne privi din nou pe amândoi, zâmbind misterios.

— Nu e vorba de comedia antiobscurantistă, de piesa lui Aurel Verigă, ci de cântecul de stea, „Steaua sus răsare, ca o taină mare...“. Căci, repet, eraţi la Sibiu, şi se apropia Crăciunul.

— E adevărat. Începuse să ningă şi-mi era teamă că se vor înzăpezi trenurile. Aşa cum s-a

întâmplat, de altfel, adaogă visător.

— Aţi petrecut primele zile ale Crăciunului la Sibiu, continuă Serdaru, şi atunci aţi sugerat câtorva actori şi actriţe care repetaseră *Orfeu şi Euridice* să organizeze un spectacol de Crăciun: colinde, cântece de stea...

Pandele îl ascultase pe gânduri, uşor încruntat, apropiindu-şi la răstimpuri pleoapele.

— Nu cred că *eu* am avut această idee, spuse târziu, cu o voce joasă. Altminteri mi-aş fi adus aminte... îmi amintesc, doar că eram foarte deprimat, pentru că nu reuşisem să conving pe noul Director să-mi joace piesa şi, mai ales, pentru că nu puteam fi, de Crăciun, la Bucureşti. Ţineam cu orice preţ să petrec sărbătorile la Bucureşti...

— Şi totuşi, stărui Serdaru, nu vă amintiţi că în noaptea de Crăciun aţi întovărăşit întreg grupul — erau, printre ei, şi câţiva studenţi de la Conservatorul din Cluj — i-aţi întovărăşit până la locuinţa prietenului dumneavoastră, care vă aştepta cu masa pregătită şi, acolo, după ce-aţi ascultat „Steaua sus răsare ca o taină mare“, aţi spus actorilor, dar adresându-vă în primul rând actriţei care interpreta pe Euridice, le-aţi spus că de-abia atunci *aţi înţeles cât de profundă şi de semnificativă este asemănarea între Orfeu şi Isus...*

Pandele clătină de câteva ori din cap, şi-l întrerupse brusc.

— Nu, nu, te înşeli! Asemănarea între Orfeu şi Isus am descoperit-o mult mai târziu. Am încercat chiar să scriu o nuvelă pe această temă, dar subiectul mi s-a părut inoportun şi am

întrerupt-o... Şi nu-mi aduc aminte să fi avut vreun prieten la Sibiu, care mă aştepta, în noaptea de Ajun, cu masa întinsă. Singurul cu care începusem a mă împrieteni era Mihu, fostul Director al teatrului

Atunci i-am auzit pentru întâia oară glasul.

— Laurian, recunoaşte că n-ai reuşit!

Am întors speriat capul. Uşa cea mare, dinspre salon, era larg deschisă, şi în prag. cu o valiză în mână. se afla o tânără curios, aş zice chiar provocator, îmbrăcată; o rochie foarte lungă, de culoarea aguridei, care, cu vreo 10—15 ani înainte, fusese probabil o rochie elegantă, dar de-atunci fusese necontenit purtată, şi de nenumărate ori ajustată şi reajustată.

— Dar, după cum ştii, continuă, rareori anamneza reuşeşte de la prima încercare.

Niciodată nu auzisem o asemenea voce. Nu semăna cu nici o altă voce de femeie, de artistă sau de primadonă din câte auzisem până atunci. Mă ridicasem, încurcat, în picioare. Aşa cum mă aşteptam, câteva clipe în urmă Pandele se ridică şi el de la birou. Părea tot atât de surprins ca şi mine.

— Eu sunt logodnica, Niculina Nicolaie, şi vă cer iertare că am ascultat la uşă. Dar era vorba de ceva foarte important pentru noi; în primul rând pentru mine, adăogă aşezând cu grijă valiza pe marginea covorului.

De-abia atunci, privind-o cum se apropia de noi zâmbind, în ritm lent, liturgic, alternând, ca la procesiune, paşii mari cu scurte opriri pe loc, de-abia atunci mi-am dat seama că era foarte

frumoasă. Se apropie de Pandele şiâşi întinse mina, plecânduâşi în acelaşi timp fruntea, ca şi cum sâar fi aflat în fata unui suveran.

— Sunt fericită că vă pot, în sfârşit, întâlni, chiar într-o împrejurare atât de delicată. De la primele romane pe care le-am citit de mult, în liceu, am regretat că n-aţi voit să scrieţi teatru...

Aşa cum mi-a mărturisit-o mai târziu, Pandele era nu numai surprins, dar, fără să înţeleagă de ce, de-a dreptul emoţionat. Întoarse capul către mine şi mă prezentă.

— Domnul Eusebiu Damian. Neobositul meu secretar şi harnic colaborator. Dacă veţi putea citi într-o zi un volum de *Memorii* semnat cu numele meu, să ştiţi că în cea mai mare parte au fost redactate de el, de Eusebiu. Căci i le dictez lui, adăogă izbutind să zâmbească, şi eu nu ştiu să dictez...

Niculina îşi înclină uşor capul, dar nu-mi întinse mâna.

— Am venit cu câteva costume în valiză, reluă, dar nu cred că e momentul cel mai potrivit pentru spectacol. Pregătisem mai multe spectacole, adăogă cu un zâmbet trist.

Nu reuşea să-şi desprindă privirile din ochii lui Pandele.

— Ne gândisem la cel puţin patru, dacă nu cinci spectacole, preciză Serdaru. După cum ar fi evoluat întrevederea.

Pandele mă privi curios, parcă ar fi voit să se convingă că auzise bine.

— Îmi pare rău, spuse. Mi-ar fi plăcut să vă aud interpretând, chiar aici, în biroul meu, un mare rol...

— Ne gândisem la altceva, îi întrerupse Niculina. Nu atât la personagii din literatura dramatică universală, cât la spectacole tradiţionale, cu sau fără măşti, dar utilizând scenarii de mim şi choregrafie, acompaniate de anumite melodii străvechi, aproape uitate în zilele noastre. Laurian, bunăoară, cunoaşte...

— Poate ar fi mai bine să nu insişti, o întrerupse Serdaru. Singurul lucru important...

— E adevărat, continuă Niculina, singurul lucru important este să ne daţi consimţământul... Căsătoria va avea loc mâine. În cea mai strictă intimitate, cum se spune. De fapt, adăogă zâmbind, vom fi numai noi doi — şi personagiile reglementare.

— Interesant! foarte interesant! şoptii.

— Într-adevăr, foarte interesant, repetă Pandele.

Îmi căută din nou privirile. Niciodată nu-l văzusem atât de neajutorat; dacă nu l-aş fi cunoscut bine, aş fi crezut că e paralizat de un trac absurd, inexplicabil.

— În fond, de ce nu ne-am aşeza? am exclamat, arătând cu amândouă braţele fotoliile şi scaunele din birou.

— Adevărat, de ce nu luaţi loc? repetă Pandele adresându-se Niculinei şi pregătindu-se să corecteze poziţia fotoliului.

Evident, în clipa următoare am fost lângă el; ştiam că trebuie să se ferească de eforturi fizice.

— Vă mulţumim, spuse Niculina după ce Pandele înconjură biroul şi se aşeză în fotoliul lui. Vă mulţumim din tot sufletul... Sunt 243 de zile de când visăm amândoi la această întâlnire.

— Exact 243 de zile, repetă Serdaru. Le-am mai numărat o dată înainte de a veni...

2

Abia închisesem uşa în urma lor când Pandele îmi spuse:

— Astă seară mănânci aici cu mine. O rugăm pe Ecaterina să improvizeze ceva.

Aş fi vrut să-l întrerup, dar nu-mi lăsă timp. Vorbea repede, surescitat.

— Ea ştie să se descurce. Poate o omletă cu şuncă şi o salată. Şi avem whisky, şi ţuică, şi vin. Eu zic să începem cu un whisky. Dar poate D-ta preferi ţuică...

— Nu, am să beau şi eu tot whisky. Dar trebuie să vă informez, am adăogat repede, că Ecaterina a plecat pe la trei, trei şi jumătate...

Pandele se îndreptase spre fotoliul lui de la birou, dar se întoarse brusc şi mă privi mirat.

— Dar ce i-a venit? Cum de a plecat aşa, fără să ne anunţe?

I-am întins foaia smulsă din calendar. În cinci propoziţii scurte, scrise cu litere majuscule, singurele pe care le putea desena cu oarecare preciziune, Ecaterina se scuza că, auzindu-1 „dictând inspirat“, nu îndrăznise să intre în birou, să-l anunţe că pleacă din nou, pentru 24 de ore, şi indica motivul: de data aceasta era sigură că l-a zărit în maşină (pe Ioanid, seducătorul) şi ştie unde să-l găsească.

— Bine, spuse, mototolind foaia de calendar, n-are nici o importanţă. Ne descurcăm noi şi fără Ecaterina. Dar, reluă, după o clipă, zâmbind, de data aceasta unde a afişat mesajul?

— Lipit de lampa japoneză.

Ma pregăteam să-i spun cum l-am găsit acolo. Puţin timp după ce Niculina începuse să ne vorbească despre repetiţiile de la Predeal, mi-am adus deodată aminte de Ecaterina, şi m-am întrebat cum de a lăsat să intre o necunoscută, atât de straniu îmbrăcată şi cu o valiză în mână? Şi atunci m-am ridicat discret şi, aproape în vârful picioarelor, am trecut în salon. Am descoperit repede pagina de calendar pe abajurul lămpii japoneze, lipită, ca de obicei cu un timbru de zece bani.

— În fond, m-a întrerupt Pandele, n-are nici o importanţă. Stai jos şi spune: ce crezi de toată întâmplarea asta? Nu te-a frapat nimic?

— Ba da. M-a frapat în primul rând...

— Într-adevăr, este extraordinar, m-a întrerupt din nou, parcă şi mai surescitat. Este extraordinar că acest tânăr necunoscut, care se crede băiatul meu, a venit să-mi vorbească despre *Orfeu şi Euridice* la mai puţin de un ceas după ce evocasem în faţa dumitale aniversarea aceea cu Mihail Sebastian, Camil Petrescu şi atâţia alţii, scriitori şi artişti, când am discutat aproape toată noaptea despre teatru, am discutat mai ales posibilităţile de a reinterpreta miturile clasice, şi eu le-am vorbit de mitul lui Orfeu...

Îl priveam încurcat; nu prea ştiam ce să spun.

— N-aţi apucat să-mi vorbiţi despre toate

astea. Doar ce mi-aţi spus: „Mi-am dat deodată seama că împlinisem 33 de ani“, şi aţi căzut pe gânduri. Priveaţi pe fereastră, şi mult timp n-am îndrăznit să vă întrerup meditaţia...

— Totuşi, reluă Pandele, ţi-am vorbit despre simbolismul vârstei de 33 de ani — vârsta lui Isus — şi începusem să evoc discuţiile din noaptea aceea, când aproape m-am certat cu Camil, pentru că el recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puţin în cazul lui Orfeu şi Euridice, un dramaturg contemporan ar putea...

Am scos carnetul din buzunar şi l-am deschis la ultima pagină.

— Dacă îmi daţi voie. am să vă citesc stenograma ultimelor fraze. Aţi spus: „Ca în fiecare an; în seara de 21 Septembrie am invitat toţi prietenii la mine acasă. Dar de data aceasta, *ceva,* nu ştiu prea bine ce, *ceva* mi se părea schimbat. Mi-am dat deodată seama că împlineam 33 de ani“. Ei, după aceea aţi tăcut şi aţi întors capul spre fereastră.

Mi-era teamă că l-am supărat, şi nu îndrăzneam să-mi ridic ochii din carnet.

— Curios, vorbi târziu. Eram sigur că ţi-am dictat mai mult. Poate îmi dictasem în gând... Dar, în orice caz, reluă după o pauză, nu te-a frapat coincidenţa?

— Ba da. Dar m-au frapat şi alte lucruri. Bunăoară, nu înţeleg cum de a ştiut Niculina că una din cheile de la intrare se află întotdeauna ascunsă sub preşul din faţa uşii...

— Lasă astea! mă întrerupse fără să mai încerce să-şi stăpânească nerăbdarea. Femeile

de genul ei au o intuiţie drăcească, aproape un fel de divinaţie... Dar ce zici de îndrăzneala ei când şi-a smuls a doua oară rochia aceea penibilă, de cocotă bătrână, şi a rămas în maioul negru, şi a început să danseze, bătând din palme — dar ai remarcat cu câtă eleganţă îşi înălţase braţele deasupra capului şi bătea totuşi din palme cu putere, parcă ar fi avut castagnete?

De câtva timp aş fi vrut să-i spun că mi-e sete, că aş fi băut cu mare plăcere un pahar cu whisky şi sifon, dar m-aş fi mulţumit chiar cu un pahar mare cu apă. Dar nu îndrăzneam să-l întrerup.

— Nu ţi-a adus aminte de nimic dansul acela? Al doilea dans şi, pentru mine, cel mai reuşit, cel mai fascinant?

— Să vă spun drept, mărturisii, n-am apucat să văd mare lucru. Mă dusesem în dormitor să răspund la celălalt telefon, şi când am revenit, Niculina aproape că îşi terminase dansul. Doar ce-a mai făcut câteva mişcări, a îngenuncheat, şi-a tras rochia pe ea şi s-a reaşezat în fotoliu.

Pandele m-a privit lung, încruntat, ca şi când n-ar fi înţeles prea bine.

— Cred că faci o confuzie, spuse. Telefonul a sunat mult mai târziu, după ce începuse al treilea „spectacol“ — cum spuneau ei — şi unde rolul principal îl avea băiatul... Dar, în sfârşit, n-are nici o importanţă, continuă fără să-mi lase timp să răspund. Mie mi-a plăcut cel mai mult al doilea dans. Mi-a adus aminte de dansul Salomeii din piesa lui Oscar Wilde, pe care am văzut-o în tinereţe, la Berlin. Dar mi-a amintit şi

de dansurile indiene, de spectacolele lui Udhai Shankar...

— Le-am văzut şi eu, acum trei ani, aici, la Bucureşti. Dar, îndrăznii, ridicându-mă brusc din scaun, tare aş bea un pahar cu sifon. Ştiu unde e, continuai îndreptându-mă spre bucătărie. Am să aduc şi sticla de whisky.

L-am găsit plimbându-se preocupat, cu mâinile la spate.

— Ştii că aventura aceasta începe să mă intereseze, spuse după ce i-am întins paharul şi sticla cu whisky. Evident, toată povestea cu mama care i-ar fi spus adevărul după terminarea liceului, şi acea inscripţie care, în interpretarea Niculinei, ar dezvălui paternitatea băiatului, toată povestea mi se pare cusută cu aţă albă. Copiii aceştia au venit aici cu alt scop. Dar care? D-ta ce crezi? mă întrebă brusc. Ce crezi că urmăresc?

Nu îndrăzneam să-i mărturisesc tot adevărul, să-i mărturisesc ce credeam eu, şi anume că acea inscripţie pe *Roata morii,* cel mai popular roman al lui Pandele: „Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu, *Steaua sus răsare...",* inscripţie pe care mama lui Vladimir o completase şapte ani mai târziu, în 1945, adăogând cu creionul: „Pentru Laurian, când va fi mare, ca să înţeleagă şi să ne ierte", inscripţia aceasta era, aşa cum observase Niculina, pe atât de tulburătoare pe cât era de misterioasă.

— După impresia pe care mi-au făcut-o, începui după o scurtă pauză, cred că sunt amândoi pasionaţi de teatru, de spectacol. Iar ea, fata, este desigur o mare artistă — poate de

aceea nu-şi găseşte loc în nici un teatru şi îşi câştigă existenţa dând lecţii de latină şi franceză. În orice caz, amândoi văd în teatru un spectacol sacru.

— Şi atunci? mă întrerupse Pandele vădit dezamăgit de interpretarea mea. Atunci de ce-au venit la mine? Ştiau foarte bine că nu sunt autor dramatic, şi chiar dacă aş vrea nu pot face nimic pentru ei.

— Impresia mea este că, luând în serios spectacolul, considerându-1 adică un ritual, au venit să vă ceară consimţământul la ritualul căsătoriei lor.

Pandele tăcu câtva timp, apoi apucă paharul şi începu să soarbă încet, pe gânduri.

— Ar putea fi şi asta, spuse. De aceea m-am pretat la jocul lor şi le-am dat consimţământul. În fond, de ce nu le-aş fi dat? Ce mă costa? adăogă, încercând să imite (dar fără să reuşească) vulgaritatea lui Paraschiv Simionescu, marele lui rival. Era doar o formalitate.

— Dar aţi văzut că pentru ei, mai ales pentru fată, consimţământul era mai mult decât o formalitate, era un adevărat ritual. Aţi văzut cât era de emoţionată când, la despărţire, a căzut pe neaşteptate în genunchi, v-a apucat mâna s-o sărute şi v-a spus: *Bénissez-nous, mon pére!*

Mi-am dat imediat seama că făcusem o gafă, dar nu înţelegeam de ce. Pandele mă privea ciudat.

— Da, a fost un moment penibil, vorbi târziu. Nu mă aşteptam să cadă în genunchi chiar în faţa mea şi să-mi sărute mâna. Nu ştiam ce să

fac.

— În locul D-stră, îndrăznii, aş fi ridicat-o şi aş fi sărutat-o pe amândoi obrajii.

Pandele mă privi din nou surprins, aproape cu furie.

— Dar aşa am şi făcut, izbucni. Numai că n-am sărutat-o pe amândoi obrajii. Am sărutat-o întâi pe frunte şi pe urmă pe obraz...

Simţeam că roşisem şi acest simptom de slăbiciune mă umili.

— Vă cer iertare. Poate n-am văzut bine. Eram acolo, lângă uşă, bucuros că în sfârşit se hotărâseră să plece, şi poate mi-au scăpat anumite gesturi...

Pandele continua să mă privească, din ce în ce mai încruntat.

— Eusebiu, începu târziu, cu gravitate, dacă nu te-aş cunoaşte de atâţia ani, aş crede că ori vrei să-ţi baţi joc de mine, ori eşti în ultimul grad de surmenaj.

— De ce, Maestre? întrebai intimidat.

— Pentru că scena cu căderea în genunchi şi sărutatul mâinii n-a avut loc lângă uşă, în clipa despărţirii. Asta s-a întâmplat mai înainte, după al treilea spectacol, când s-au apropiat amândoi de mine — tocmai mă ridicasem de la birou ca să-i felicit —, s-au apropiat de mine, băiatul a luat-o de mână, ca şi când ar fi vrut să mi-o prezinte, şi s-a înclinat profund, şi atunci...

— E adevărat! exclamai şi, neştiind ce-aş mai putea face, mi-am pus mâna pe frunte. Aşa este, cum spuneţi dumneavoastră. Acum mi-aduc bine aminte.

Dar rostisem toate acestea din deznădejde,

pentru că nu voiam să-l supăr. De fapt, *scena se petrecuse aşa cum spusesem eu: la plecare, în dreptul uşii,* Niculina îşi îmbrăcase pentru ultima oară rochia şi apucase chiar valiza. Dar, în clipa când le-am deschis uşa, a lăsat valiza din mână şi i-a căzut în genunchi.

— Eşti obosit, spuse Pandele continuând să mă privească bănuitor. Ar trebui s-o laşi mai încet cu aventurile D-tale nocturne. Nu mai ai 20 de ani...

3

A doua zi de dimineaţă m-a trezit telefonul.

— Sper că te-ai odihnit îndeajuns, începu, cu glasul lui de zile mari. Şi sper că nu te-ai supărat dacă, aseară, mi-am îngăduit să fiu sincer cu dumneata.

Am bâiguit câteva cuvinte la întâmplare, dar nu cred că le-a auzit.

— Uite ce te rog, continuă. M-am interesat unde trebuie şi am aflat că ceremonia va avea loc la Primăria Sectorului IV, azi la ora 11. Cumpără, te rog, 19 trandafiri şi, la sfârşitul ceremoniei, oferă buchetul Niculinei din partea mea, cu aceste cuvinte...

Am simţit cum se accelerează bătăile inimei şi l-am întrerupt, emoţionat.

— Doar o clipă, vă rog, să-mi caut creionul...

Când am apropiat din nou receptorul de

ureche, l-am auzit tuşind.

— M-am înecat, începu cu oarecare timiditate. Închipuieşte-ţi că aseară, după ce ne-am despărţit, -a apucat deodată o poftă grozavă de fumat. m-am dus atunci până la *Select* şi mi-am cumpărat de la bar un pachet de ţigări americane.

La început, mi s-a părut că glumeşte. Mi-am amintit indignarea lui Ioniţă. Este inadmisibil!, spunea Ioniţă, şi este şi o dovadă de proastă creştere, să inviţi oamenii la tine acasă şi, de la uşă, să le arăţi afişul cu litere de o şchioapă. „Fumatul e strict interzis“. Poţi face asta dacă eşti suferind, sau dacă eşti alergic la fumul de ţigară — dar el, A.D.P., nu este nici una, nici alta!

— Şi până la miezul nopţii, adăogă cu un ton care mi s-a părut provocator, aproape agresiv, până la miezul nopţii am fumat tot pachetul! Ca pe vremurile bune...

— Nu ştiam că aţi fumat vreodată...

— Am fumat mult în tinereţe, continuă pe acelaşi ton. Am fumat chiar foarte mult. De aceea a trebuit să mă las...

Probabil că încercase să râdă, dar îl înecă din nou tusea. Când mi s-a părut că mă poate auzi, l-am întrebat:

— Ce cuvinte să scriu pe cartea de vizită?

Şovăi câtva timp.

— Poate că ar fi mai bine să-i oferi buchetul fără carte de vizită. Îi spui doar atât: din partea domnului Anghel D Pandele.

— Să spun că le doriţi fericire, sau noroc, sau cam aşa ceva? Din nou, o lungă pauză, îl

ghiceam că nu izbuteşte să se hotărască şi, ca de obicei în asemenea împrejurări, era gata să-şi piardă răbdarea.

— Nu! izbucni brusc. Nu cred că mai trebuie adăogat şi altceva. Un buchet cu 19 trandafiri, oferit chiar de dumneata, prietenul şi colaboratorul meu, cred că e de ajuns. Şi dacă nu-ţi strică programul, adăogă, vino să mă vezi îndată după ceremonie...

Aşa cum mă aşteptam, când am intrat în florărie trandafirii fuseseră deja aleşi de el, prin telefon. Şi, evident, fuseseră aleşi cei cu tija cea mai lungă. Mă simţeam puţin ridicol cu acel enorm buchet în braţe, mai ales că făcusem greşeala să îmbrac cel mai elegant costum, singurul care-i plăcea lui A.D.P. Din fericire, am găsit destul de repede un taxi. Am ajuns în dreptul Primăriei cu vreo zece minute înainte de 11, şi am urcat emoţionat scările. Sala de aşteptare era ticsită. Mi-am făcut loc printre grupuri, căutând din ochi pe Niculina. Şi deodată mi-am dat seama că nervozitatea se accentuase la gândul că Niculina ar fi putut veni îmbrăcată în rochia aceea monstruoasă. Nu îndrăzneam să mă închipui înclinându-mă în faţa ei şi oferindu-i, cu anumită solemnitate, buchetul cu trandafiri.

Dar după ce-am traversat sala de la un capăt la altul, fără să fi dat cu ochii de logodnici, am simţit că mă cuprinde panica. Poate că ceremonia avusese deja loc, sau poate avea loc, chiar în acea clipă, într-o altă încăpere. Am întrebat pe primul bărbat care trecea pe lângă mine, dacă mai sunt şi alte săli de aşteptare. Nu

ştia nimic precis, dar m-a îndreptat către biroul de informaţii. Aşteptau şi acolo câteva persoane. Am ajuns târziu în faţa ghişeului, fără să ştiu totuşi prea bine ce să întreb mai întâi. Noroc că tânăra funcţionară, al cărei glas sever şi obosit mă intimidase de cum îl auzisem, văzându-mă neajutorat, luptând din greu ca să-mi apăr trandafirii, a început să râdă. Primul lucru pe care m-a întrebat a fost numele tinerilor. După ce i le-am repetat de trei ori, şi-a ridicat privirile din condică şi mi-a spus, oarecum dezamăgită.

— Nu sunt la noi. Poate aţi confundat primăriile. Poate sunt la Sectorul V, în strada Colonel Locusteanu.

— Sunt amândoi actori, am stăruit eu. Poate că astea sunt numele lor de artişti, sunt, cum se spune, pseudonime de afiş...

Funcţionara mă privi lung, cu mirare, şi zâmbi

— Dar atunci, cum i-am putea identifica?

— Într-adevăr, pare aproape imposibil...

Am mulţumit încurcat şi mi-am făcut drum spre ieşire. De-abia ajuns în stradă m-am uitat la ceas: era 11,30. Şovăiam, întrebându-mă dacă n-ar trebui să telefonez lui A.D.P., când, la vreo zece, cincisprezece metri, într-o camionetă care pornea chiar atunci, mi s-a părut că zăresc silueta Niculinei. (De fapt, îi recunoscusem rochia). Am început să alerg, strigându-i numele, dar, foarte probabil nu m-a auzit şi, câteva clipe în urmă, camioneta dispăru după colţ.

Aproape o jumătate de ceas am aşteptat zadarnic pe trotuar să treacă vreo maşină. În cele din urmă, am luat troleibusul până la

Statuia C. A. Rosetti, apoi m-am îndreptat spre locuinţa lui Pandele. Înaintam agale, nu numai pentru că mă simţeam obosit, dar mai ales pentru că nu ştiam ce să-i spun. Mă întrebam dacă ar trebui să-i spun că zărisem — sau, cel puţin, aşa mi se păruse. — că zărisem silueta Niculinei.

Spre surprinderea mea, Ecaterina mă aştepta în faţa uşii de la intrare.

— A plecat, exclamă. Şi-a făcut singur valiza şi a plecat!...

Ca să nu-mi trădez mirarea şi dezamăgirea, i-am întins buchetul cu trandafiri.

— Cred că trebuie să-l punem în vasul cel mare, vasul albastru, din salon. Şi cu foarte multă apă.

Apoi m-am îndreptat calm spre birou. Ecaterina m-a urmat supusă, purtând buchetul în amândouă braţele, ca pe un prunc.

— A fost întâi un telefon foarte lung, pe la 9,30, începu misterios, şi după aceea mi-a cerut să-i aduc valiza cea nouă, cea cu etichetă. Am vrut să-l ajut, dar mi-a spus că şi-o face singur. Apoi a chemat el la telefon.

— N-a lăsat nici un mesagiu pentru mine? am întrebat-o.

— Ba da. V-a lăsat un plic pe birou, un plic sigilat, repetă subliniind cuvintele.

Evident, îl sigilase ca să fie sigur că nu-1 deschide Ecaterina. Văzând că rămâne lângă mine, curioasă, sperând să ghicească după figura mea conţinutul scrisorii, i-am arătat blând trandafirii.

— Dacă nu le tai cozile şi nu-i pui imediat în

apă, au să se ofilească.

Aşa cum îmi fusese teamă, mesajul era laconic şi enigmatic. „Evenimente decisive par a se pregăti în cel mai apropiat viitor. Decisive şi importante pentru noi amândoi. Nu ştiu cât timp voi lipsi. Te rog să fii, ca şi altădată, locţiitorul meu în acest birou! Şi, orice s-ar întâmpla, *Memoriile* vor trebui să apară la data fixată de Editură".

Am pus scrisoarea în buzunar şi am trecut în bucătărie.

— Ce spune? mă întrebă Ecaterina. Ce s-a întâmplat?

— Nu spune ce s-a întâmplat. Probabil, un subiect de roman... Ştii că aşa se petrec lucrurile de câte ori începe să-l obsedeze ideea unui roman.

— Sau, poate, mă întrerupse Ecaterina zâmbind cu înţeles, poate a întâlnit o nouă eroină. Aşa cum s-a întâmplat acum trei ani.

— Se poate şi asta. O să aflăm mai târziu..:

Aşa aflasem şi ultima oară; târziu de tot, doar cu câteva zile înainte de a se întoarce. Aflasem amândoi printr-o indiscreţie; Ecaterina de la şofer, eu de la Secretariatul Editurei. A.D.P. nu dispăruse ca să poată începe un nou roman. Se ascunsese, la Sighişoara, cu o studentă de la Facultatea de ziaristică.

— O să aflăm mai târziu, repetai. Deocamdată, noi o să ne vedem de treabă. Eu am să vin în fiecare după-miază şi am să lucrez până seara. Dumneata, daca sună telefonul, răspunzi întotdeauna acelaşi lucru: că domnul Pandele e plecat, şi dacă vor să ştie mai mult

să-mi telefoneze aici, între două şi şase. *Numai în cazul că, dimineaţa sau seara, va telefona Maestrul,* am pronunţat cu fermitate cuvintele, numai în acest caz mă chemi imediat la telefon, la mine acasă.

Ecaterina mă ascultase absentă, despărţind, cu griji, trandafirii unul câte unul

— Ştiţi că a mai fost cineva aseară, începu cu glas misterios Sau, poate, au fost mai mulţi. Au fumat 19 ţigări, le-am numărat, pentru că neavând scrumiere, şi-au stins ţigările într-o farfurie.

— Ştiu, am întrerupt-o. Mi-a telefonat Maestrul azi dimineaţă. Dar cum se face că te-ai întors atât de devreme? Te aşteptam pe la trei, trei şi jumătate.

De câte ori aduceam vorba despre dispariţia lui Ioanid, Ecaterina îşi pierdea insuportabilul ei complex de stăpână a casei şi se îmblânzea, devenea aproape umilă.

— M-am înşelat, şopti îmbujorându-se. Nu era el...

Apoi, ca să nu văd că lăcrămează, s-a concentrat asupra trandafirilor.

— În orice caz, am adăogat, cât timp lipseşte Maestrul ar fi bine să rămâi mai mult acasă.

Ajuns în dreptul uşii, m-am întors din nou spre ea.

— Cum a plecat? Cu taxiul sau a venit o maşină să-l ia? Sau limuzina Societăţii?

Fără să-şi ridice ochii, căci se înţepase deja de câteva ori tăind cozile trandafirilor, Ecaterina mi-a răspuns plictisită, oarecum în silă.

— Nici maşină, nici taxi, şi nici limuzina Sodetăţii Era un fel de camionetă, veche şi hodorogită... Mi-era ruşine că ne văd vecinii, şi am intrat repede în casă...

4

M-am aşezat, deprimat, la birou. Dacă i se pare că s-a îndrăgostit de Niculina şi speră într-o nouă aventură, înseamnă că A.D.P. n-a înţeles nimic; sau că nu vrea înţeleagă. Regretam acum că nu-i spusesem, hotărât, adevărul: după toate probabilităţile, Laurian era băiatul lui. Deşi enigmatică, inscripţia de pe pagina de gardă a romanului *Roata morii* — „Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu, *Steaua sus răsare...*" — îşi revela sensul prin cuvintele adăogate cu creionul, şapte ani mai târziu: „Pentru Laurian, când va fi mare, ca să înţeleagă şi să ne ierte". Niculina ghicise just: mama lui Serdaru era artista care trebuia să joace rolul Euridicei în piesa lui Pandele. Cu puţin timp înainte de moarte, la spital, încredinţase volumul unui prieten, cu rugămintea să-l predea băiatului după ce îşi va lua bacalaoreatul. Atunci, la Sibiu, în Decembrie 1938, când repeta rolul Euridicei, era căsătorită cu doctorul Serdaru, dar după câţiva ani s-au despărţit. Ea nu s-a recăsătorit, iar doctorul a murit în ultimul an de război. Laurian fusese crescut de o mătuşă. Pe doctor îl văzuse doar de câteva ori, căci se stabilise la Cluj; iar singurele obiecte rămase de la mamă erau o cruciuliţă de

argint şi un exemplar din *Roata morii,* cu acea misterioasă inscripţie... Toate acestea le reconstituisem din mărturisirile lui Serdaru, întrerupte de dansuri şi pantomime.

M-am ridicat nervos de la birou şi m-am îndreptat spre fotoliul pe care se aşezase la început Niculina. Evident, ar fi trebuit să-i întreb cum au numărat acele 243 zile; le-au numărat zi după zi, rupând foile din calendar? Dar eram încă intimidat şi puţin după aceea Niculina ne-a povestit cum îndată ce-a văzut că se anunţă *Steaua sus răsare,* şi-a adus aminte de inscripţie. Din câţiva paşi neaşteptat de mari a fost lângă valiză, a scos cartea şi, în clipa următoare, s-a oprit în faţa biroului şi i-a arătat rândurile scrise, cu cerneală şi cu creionul. Dar Pandele nu părea impresionat.

— Este un exemplar din prima ediţie, a spus.

Niculina l-a privit adânc, emoţionată, cu o mare tristeţe în priviri; apoi s-a reîntors lângă valiza rămasă deschisă şi a ascuns cartea între ceea ce mi s-a părut a fi două rânduri de voaluri.

— Va trebui, totuşi, să încercăm, i-a şoptit lui Serdaru. Tânărul s-a ridicat solemn din scaun şi, foarte palid, s-a adresat lui Pandele, rostind rar cuvintele.

— Primul spectacol! Pantomimă după o legendă indiană. Matsiendranath, prizonier amnezic al femeilor din ţara Kadali...

Eram atât de surprins, şi într-un anumit fel fascinat, ascultând acele nume exotice încât n-am observat când Niculina şi-a scos rochia şi a rămas într-un tricou argintiu. Am văzut-o încovoindu-se leneşă, lăsându-şi palmele să

atingă covorul, începând să-l mângâie, somnoroasă, şi mi s-a părut că o aud murmurând cuvinte neînţelese. Dar mi-am dat repede seama că nu le murmura ea, ci Laurian, rămas în picioare, aproape de perete, şi puţin timp în urmă l-am auzit cântând o melodie stranie, tristă, şi de-abia atunci am remarcat că îşi ridicase gulerul de la haină, ascunzându-şi cravata şi cămaşa; părea acum un alt bărbat, mult mai bătrân, cu o şuviţă de păr cărunt căzându-i pe frunte, şi ochii pe jumătate închişi. Dar când îşi scosese fluierul, scurt şi îndesat, din care izbucniseră acele sunete neverosimile, căci semănau cu un grohăit de fiară sălbatecă, topindu-se pe nesimţite într-un lung suspin, o tânguire nefirească, în care mi se părea că recunosc apropierea vijeliei, şi auzeam rupându-se cu zgomot ramuri mari, încărcate? Desigur, ca şi A.D.P., urmărisem pantomima Niculinei şi nu observasem gesturile lui Serdaru. Mă trezise deodată, aproape înspăimântându-mă, ţipătul de mistreţ înjunghiat — şi de-abia atunci i-am văzut fluierul.

Îmi aminteam aceste amănunte răsturnat în fotoliul Niculinei, cu privirile în tavan, când a sunat telefonul. Era Ghiţă Horia, directorul Editurei.

— Ei! care sunt instrucţiile? M-a întrebat sarcastic.

— Maestrul e plecat la ţară, şi deocamdată...

— Ştiu, ştiu, cunosc povestea, m-a întrerupt. Mi-a telefonat azi dimineaţă, m-a anunţat că dispare pentru câtva timp, în „interese de

serviciu", chiar aşa a spus: „interese de serviciu", dar a adăogat că-ţi lasă dumitale instrucţii precise.

Nu voiam să-mi ghicească încurcătura.

— Dacă e vorba de primul volum din *Memorii,* am început.

— Dar nu e vorba de *Memorii,* m-a întrerupt din nou, enervat. Mi-a vorbit de un proiect senzaţional: un volum de *Teatru,* şi mi-a spus că îţi lasă dumitale instrucţii precise.

— Nu ştiu nimic.

— Atunci şi-a bătut joc de mine! Exclamă trântind receptorul.

Am început să mă plimb, nervos, consternat. Nu ştiam ce să cred. Nu trecuseră 24 de ore de când A D.P mărturisise că în toată viaţa lui nu scrisese decât o singură piesă de teatru, *Orfeu şi Euridice,* şi aceea, spunea el, proastă, pretenţioasă şi artificială. În arhiva lui de manuscrise, cel puţin în dosarele care îmi erau accesibile, nu dădusem niciodată peste vreo însemnare relativă la teatru. Nu găsisem nici măcar manuscrisul, sau copia dactilografiată a celor cinci tablouri din *Orfeu şi Euridice.*

În cele din urmă m-am aşezat pe fotoliul lui, la birou, am scos scrisoarea din buzunar şi am recitit-o cu atenţie. „Evenimente decisive, şi importante"; dar de ce „importante pentru *noi amândoi?".* Poate, vorbindu-i la telefon, azi dimineaţă, unul din ei — Serdaru sau Niculina — i-a destăinuit şi alte amănunte în legătură cu repetiţiile de la Sibiu, din iarna 1938. Probabil că mai există şi alţi martori. Altminteri, de unde ştia Serdaru că Pandele sugerase actorilor să

colinde cu Steaua pe la prieteni? De unde ştia ce le spusese Pandele, *că de-abia atunci a înţeles cât de profundă şi semnificativă este asemănarea între Orfeu şi Isus?*

Dar m-am trezit deodată întrebându-mă: cum de izbutea Niculina să-şi scoată atât de repede rochia, şi în atâtea chipuri, încât acum nu mai eram sigur dacă la al doilea sau al treilea „spectacol" şi-o scosese trăgând-o pe deasupra capului, sau o lăsase să cadă la picioare, ieşind din ea ca dintr-un coş cu rufe? Şi mai erau atâtea alte lucruri care mă intrigau. Nu înţelegeam cum îşi schimba Niculina tricoul, la început argintiu, apoi negru, apoi de culoarea prunelor coapte, apoi din nou negru; cum apăreau şi dispăreau voalurile şi eşarfele pe care, după ultimul spectacol, le-a adunat cu grijă şi le-a aşezat în valiză? Cum reuşea Serdaru să-şi schimbe înfăţişarea şi vârsta, părând a avea, uneori, părul aproape cărunt, alteori roşu, scânteind ca arama în soare? Scotocise de câteva ori în valiză, scoţând o dată o mască — pe care, de altfel, nu o folosise — şi altă dată câteva batiste pe care le distribuise meticulos în diferite buzunare. Nu-mi amintesc să-l fi surprins dând la iveală şi alte obiecte, deşi a folosit mai multe instrumente, le-aş spune muzicale, instrumente, e drept, mărunte, minuscule, dar care, totuşi, ocupau laolaltă destul loc; dovadă că, înainte de plecare, le-a adunat în valiză.

Nu găseam decât o singură explicaţie: învăţaseră, amândoi, nu numai arta dramatică, dansul şi muzica, dar şi anumite trucuri de

prestidigitatori. Poate de aceea ne-au impresionat atât de profund încât uneori, când se încheia un spectacol, nici eu, nici Pandele nu izbuteam să rostim un singur cuvânt, şi ne priveam unul pe altul, clipind des, ca şi când ne-am fi deşteptat din somn.

Am tresărit auzind paşii Ecaterinei.

— Poate n-aţi mâncat nimic de azi dimineaţă, şi e aproape două şi jumătate... Să vă pregătesc ceva? Ouă la capac sau o omletă? Avem şi caşcaval, şi fructe, adăogă privindu-mă, mi s-a părut, cu oarecare mirare.

Fireşte, am ales omleta. Ecaterina era neîntrecută; aflase reţeta de la faimosul Felix.

— Dar până pregăteşti dumneata omleta, eu am să beau ceva, o ţuică, sau mai bine un whisky. Mă simt cam obosit...

În sufragerie, m-am aşezat la masă cu paharul în mână. Mi-am amintit că tot aşa îşi ţinea A.D.P. paharul, când îi vorbeam de Serdaru şi Niculina, de concepţia lor despre spectacol. Îl ţinea în mână, învârtindu-1 uşor, parcă nu se îndura să-l ducă la buze. Era, probabil, tulburat; poate îşi dăduse seama că nu-şi mai aducea bine aminte succesiunea dansurilor şi pantomimelor... Pe drum, întorcându-mă acasă, m-am întrebat dacă nu e vorba de ceva mai grav, de un început de amnezie, provocat de proasta lui circulaţie; m-am gândit chiar să telefonez Profesorului, dar până la urmă am hotărât să mai aştept o zi, două.

Văzând-o intrând cu omleta, am sorbit dintr-o înghiţitură jumătate din paharul cu whisky. Mi-am amintit, chiar în acea clipă, cât de

elegant îşi apropiase Pandele paharul de buze, şi am simţit că încep să roşesc.

— Pesemne că n-au fost toţi proaspeţi, spuse Ecaterina, sau poate n-aţi ştiut cum să ţineţi buchetul. Am zvârlit şase trandafiri...

Mi s-a părut că rostise ultimele cuvinte cu oarecare tristeţe, şi am încercat s-o consolez.

— Au mai rămas, deci, treisprezece trandafiri... Treisprezece, număr cu noroc, am exclamat zâmbind.

;— Nu mai supăraţi pe Dumnezeu, a şoptit Ecaterina făcându-şi cruce.

5

A doua zi arşiţa se presimţea de dimineaţă, şi am plecat de acasă mai devreme, imediat după dejun.

— Au fost trei telefoane, mă întâmpină Ecaterina. Dar parcă era un făcut: nici nu apucam să pun mâna pe receptor, că înceta telefonul.

— E cald, i-am spus, şi bucureştenii îşi pierd repede răbdarea...

În salon m-am oprit în dreptul vasului albastru: mai rămăseseră 11 trandafiri, dar de data aceasta mi s-a părut că le simt parfumul. Pe birou mă aşteptau un maldăr de scrisori şi câteva pachete: cărţi de poezie cu lungi dedicaţii şi, de la Editură, corecturile ultimei ediţii din *Roata morii.* Ca de obicei, majoritatea scrisorilor erau de la admiratori şi de la tineri profesori sau gazetari din provincie, anunţând diverse proiecte — articole, studii, „interpretări originale" — şi cerându-i informaţii biografice sau bibliografice. La asemenea scrisori răspundeam direct la maşină după modelele fixate cu vreo trei, patru ani înainte. A.D.P. se mulţumea să le semneze, iar uneori, când era grăbit sau fără chef, mă ruga să le semnez eu.

Citisem şi recitisem de atâtea ori *Roata morii,* căci se retipărise mereu în ultimii ani, încât nu mă puteam hotărâ să-l mai parcurg înc'o dată. Din fericire, se putea conta pe corectorii Editurei. Dar pe când o altă capodoperă? mă întrebau prietenii şi cunoscuţii. Inventam pe loc tot felul de pretexte; în ultima vreme le vorbeam de *Memorii.* Ar putea deveni cea mai importantă carte a lui A.D.P., le spuneam, pentru că e cea mai sinceră şi mai personală. Dar ştiam că exageram; de fapt, nu era o „carte", operă scrisă, pentru că mi-o dicta mie; şi, cum repeta mereu, el nu ştia să dicteze, iar eu nu îndrăzneam să intervin prea mult în textura prozei. Adevărul era că de câţiva ani A.D.P. nu mai scria nimic în afară de câteva lungi, admirabile scrisori, pe care le adresa nu întotdeauna prietenilor sau colegilor de breaslă, ci cui se nimerea, primului nume care îi cădea sub ochi în dimineaţa când îl apuca pofta de scris: un cititor necunoscut, un elev de liceu care nu învăţase încă ortografia, un bătrân pensionar pe care-1 întâlnise întâmplător pe o bancă în Cişmigiu, o rudă îndepărtată care-1 felicitase de Anul Nou. Zadarnic încercasem să-l conving să răspundă măcar la unele din scrisorile interesante pe care le primise. Pofta nu-1 apuca decât rareori şi, spunea, numai dimineţile, şi deşi păstram acele câteva scrisori interesante într-un plic mare, galben, deasupra dicţionarelor, în bibliotecă — pretindea că nu reuşeşte să-l găsească.

Lucram fără chef, dar spornic, copiind răspunsurile model. De-abia răspunzând la a

cincea scrisoare, mi-am adus aminte de acest amănunt: când începuse să danseze tot mai frenetic, învârtindu-se pe loc şi zvârlindu-şi amândouă braţele când la dreapta, când la stânga, mi s-a părut, câteva clipe, că Niculina îşi desgolise sânii, şi semăna atunci cu o maenadă asiatică, iar părul i se zbătea pe umeri, pe spate, pe piept ca nişte şerpi încolăciţi — şi cred că îmi încleştasem dinţii, îmi era teamă că dintr-un moment la altul fata va începe să ţipe. Dar frenezia aceea sălbatecă a durat mai puţin de un minut, şi pe neaşteptate dansul şi-a schimbat ritmul, a devenit molatec, aproape leneş, apoi, pe nesimţite, am văzut cum îşi strânge părul, îl adună în creştetul capului, într-un fel de turban de culoarea vişinei, şi într-adevăr — dar nu-mi dau seama cum a făcut asta — am văzut că avea un turban de mătase, pentru că, puţin timp în urmă, l-a fâlfâit de câteva ori, apoi a împietrit, hieratic, semănând cu o statuie, şi de-abia atunci a strigat câteva cuvinte scurte, guturale, într-o limbă necunoscută. Apoi figura şi-a recăpătat zâmbetul şi seninătatea. Niculina a întors capul spre Pandele şi a şoptit: „Descântec sirian pentru îmblânzirea apelor”.

M-am ridicat brusc de la birou şi m-am îndreptat spre scaunul pe care şezusem. Poate numai din acest unghi s-a putut vedea cum, dansând, îşi desgolise sânii. M-am aşezat pe scaun şi am privit atent, bănuitor, în toate părţile. Este curios că A.D.P. nu mi-a atras atenţia asupra acestui moment atât de dramatic. Şi în aceeaşi clipă am înţeles, mirându-mă totuşi că îmi trebuise două zile ca să înţeleg un lucru

atât de evident: voalurile, eşarfele, turbanul, şi poate chiar tricourile felurit colorate erau ascunse în faldurile rochiei, mai precis făceau parte din rochie. Niculina le punea şi le scotea, scoţându-şi sau îmbrăcându-şi rochia. Desigur, totul se petrecea în câteva secunde, chiar în momentul când Serdaru începea un nou cântec sau ne surprindea cu un nou instrument. Dar mă întrebam cum de n-am remarcat de la început, de când Niculina traversase biroul în paşi largi, de procesiune, că acea rochie cu totul neobişnuită era, de fapt, o garderobă ambulantă, pe care trebuia s-o poarte de câte ori se pregătea de „spectacol". Îmi părea rău că nu-i puteam împărtăşi pe loc lui A.D.P. descoperirea mea. Totuşi, nu era exclus ca să fi descoperit şi el acelaşi lucru în drumul pe care-1 făcuse ieri, în camionetă. Niculina era îmbrăcată în aceeaşi rochie-garderobă; se ducea, desigur, undeva unde trebuia să aibă loc cel puţin câteva „spectacole".

M-am aşezat la birou şi, ca să-mi domolesc exaltarea care mă cuprinse, m-am concentrat asupra corespondenţei. Târziu, când tocmai mă pregăteam s-o rog să-mi facă o cafea, Ecaterina apăru în prag.

— A venit un tânăr motociclist, cu o scrisoare de la Maestru, dar zice că are ordin să v-o dea dumneavoastră personal...

În bucătărie, tânărul se aşezase pe scaun, cu plicul în mâna stângă şi o batistă mare. colorată, în mâna dreaptă, cu care îşi ştergea meticulos obrajii. Se ridică brusc, îmi dădu plicul şi rosti timid:

— Vă rog să semnaţi de primire, şi să indicaţi ora. Este 3,45, preciză după ce-şi privi ceasul. Dumneavoastră opriţi scrisoarea, continuă întinzându-mi un briceag, şi mie îmi daţi înapoi plicul.

Erau câteva foi rupte dintr-un caiet de şcoală. „Dragul meu, îmi scria, trăiesc unul din cele mai revelatoare momente din viaţa mea. Imposibil să spun totul într-o scrisoare compusă în mare grabă, căci curierul plecă în zece minute şi n-am aflat despre existenţa lui decât adineaori, când am auzit — şi m-au mirat, m-au enervat — primele pocnituri ale motocicletei. Iată esenţialul: aceşti tineri, *pur şi simplu extraordinari,* sunt amândoi orfani. De aceea s-au înţeles atât de bine, de aceea s-au îndrăgostit, *în acelaşi timp,* unul de altul. Niculina îşi caută tatăl de cinci ani de când a aflat că n-a murit în lagăr, aşa cum se crezuse, ci a fost repatriat cu un grup de prizonieri acum vreo 15—16 ani. Amănuntele acestei *Queste* sunt pasionante şi revelatoare. Şi, aşa cum ne-a mărturisit Serdaru, tot ea a descifrat enigma inscripţiei pe care o cunoşti, şi care începe să mă obsedeze, nu pentru că mi s-ar părea inautentică, ci *pentru că mi-e imposibil să-mi amintesc cum am petrecut* acele zile de Crăciun, la Sibiu, în 1938. Altminteri, Laurian mi-a devenit tot atât de drag ca şi Niculina, şi confirmarea eventualei paternităţi nu cred că ar putea adânci mai mult această sinceră afecţiune.

Dar sunt atâtea altele de adăogat! Ţi le voi spune, în parte, când ne vom revedea; dar, mai

ales, le vei descoperi singur îndată ce vei pătrunde în acest univers de legende, artă şi vis în care mă aflu de aproape 50 de ore... Sper că ai ghicit mai mult decât au spus aceste rânduri. Fii, deci, pregătit sufleteşte (oh! N-am mai întrebuinţat expresia aceasta din tinereţe, şi totuşi n-am roşit scriind-o). Pe curând! *As always,* A.D.P.”.

Am recitit de trei ori aceste pagini de caiet, neîncercând să-mi stăpânesc bucuria. Niciodată nu-mi scrisese atât de mult, şi privitor la lucruri atât de intime. Niciodată nu-mi spusese „Dragul meu“. Niciodată nu semnase: *„As always,* A.D.P.”.

Şi mai era ceva. Eram sigur, acum, că nu e vorba de o nouă aventură, că nu i se pare că e îndrăgostit de Niculina.

6

În ziua următoare am ajuns târziu în strada Fântânelor. Am auzit pendula din sufragerie bătând ora trei, şi abia intrat în birou a sunat telefonul.

— Dacă nu ştii ultimele veşti, începu Ghiţă Horia, am să ţi le dau eu. Am primit adineaori o scrisoare expediată printr-un motociclist. O scrisoare pur şi simplu senzaţională; repet, senzaţională. A.D.P. îmi mărturiseşte că de-abia de acum înainte îşi va scrie capodopera — şi această capodoperă nu va fi un roman, nici autobiografia, ci — fii atent! — citez chiar cuvintele lui, va fi un „grupaj original de piese de teatru". Subiecte actuale, chiar foarte actuale — şi a subliniat cuvântul „actuale" — dar cu „prelungiri în mitologie", şi iar a subliniat ultimele trei cuvinte. Şi ca să înţelegi ce vrea să spună îţi citesc acest pasaj: „Greşala pe care au făcut-o toţi dramaturgii contemporani, greşala pe care am făcut-o şi eu (pentru că, trebuie să-ţi mărturisesc, am scris şi eu o piesă, în tinereţe) este că am încercat să reinterpretăm drama, adică mitologia antică, în perspectiva istoriei moderne. Or, trebuie, dimpotrivă, să prelungim şi să completăm mitologia antică prin tot ce omul occidental a învăţat în ultima sută de ani.

De aceea piesele mele trebuiesc întâi tipărite, adică făcute accesibile meditaţiei fiecărui cititor în parte, şi numai după aceea reprezentate (şi nu neapărat pe scenele marilor teatre). Mai ales că aceste piese se presupun şi se implică una pe alta, aşa cum întreaga mitologie greacă este implicată în fiecare din marile tragedii clasice. De aceea am să te rog să faci loc primului volum de *Teatru* în programul de iarnă, amânând *Memoriile* pentru la primăvară". Acum, ce mai zici? te-ai lămurit? mă întrebă sarcastic Ghiţă Horia.

Dar nu-mi dădu răgaz sâ răspund. Ca şi cum ar fi întrevăzut deodată nenumăratele complicaţii care vor rezulta din modificarea programului de iarnă, nu-şi putu stăpâni un suspin de deznădejde, şi trânti receptorul.

Eram tot atât de surprins ca şi el. Dacă A.D.P. vorbea serios, în mai puţin de trei zile se petrecuse o adevărată conversiune. Probabil că „spectacolele" la care asistase îl entuziasmaseră într-atât, încât se hotărâse să-şi încerce odată norocul în teatru. Dar nu înţelegeam ce-1 făcea să creadă că piesele pe care le va scrie vor constitui adevărata lui capodoperă. Şi când va avea timp să le scrie atât de repede, în câteva luni, poate chiar mai repede, dacă-i ceruse lui Horia să-i anunţe primul volum de *Teatru* în programul de iarnă?

Ecaterina intră tăcută, aducând pe o tavă minusculă dulceaţa, cafeaua şi paharul cu apă. De cum şi-a ridicat ochii am ghicit că ascultase conversaţia la telefonul din dormitor.

— Voiam s-o chem pe Aneta, spuse roşind, şi

când am ridicat receptorul l-am auzit pe domnul Director. Va să zică, adăogă zâmbind misterios, scrie piese de teatru. Dar de ce nu ne-a spus asta şi nouă?

— Poate voia să ne facă o surpriză, am încercat să glumesc. Tăcu câtva timp, privindu-mă lung, iscoditor.

— Eu îl cunosc mai bine ca dumneavoastră, şi vă spun că altceva e la mijloc. O să vă convingeţi mai târziu...

Ce satisfacţie ar fi avut Ecaterina dacă l-ar fi putut asculta, chiar în seara aceea, dându-mi instrucţiuni pe atât de misterioase pe cât erau de precise! Dar Pandele m-a chemat la telefon acasă, câteva ceasuri mai târziu. N-am apucat să-l întreb cum se simte şi ce mai face, căci m-a întrebat el de la început dacă am asistat vreodată la jocul Căluşarilor.

— N-am asistat, dar cunosc jocul. Adică, am văzut fotografii, am citit despre Căluşari, am văzut chiar câteva dansuri la cinematograf.

— Ştii, deci, m-a întrerupt nerăbdător, că în fiecare ceată se află un personaj care n-are voie să vorbească..:

— Ştiu. I se spune „Mutul”.

— Exact, Mutul. Şi acum, ascultă-mă bine. Îţi pregăteşti o mică valiză cu ce crezi că ai nevoie pentru câteva zile. Nimic elegant, căci nu te invit la o recepţie mondenă. Mâine după-amiază, probabil pe la 3:30—4:00, va veni să te ia de-acasă — evident nu spui nimic Ecaterinei, îi spui doar că te duci pentru câteva zile la un prieten — va veni să te ia cu maşina un tânăr foarte brun. Va suna la uşă şi va

întreba de D-ta. Dar astea vor fi singurele cuvinte pe care le vei auzi de la el. (Evident, în afară de cazul — bate-n lemn! — că ar fi un accident pe şosea şi va trebui să dea informaţii). Tânărul nu va vorbi deloc în tot timpul călătoriei, pentru că, pentru diferite motive (prea complicate ca să ţi le explic la telefon), în sfârşit, pentru anumite motive, *practică un ritual al tăcerii...* Nu e nimic misterios la mijloc, adăogă cu oarecare timiditate. Este doar vorba, cum spuneai dumneata, de funcţia rituală a spectacolului.

— M-a mişcat mult scrisoarea dumneavoastră de ieri, i-am spus profitând de o scurtă pauză.

— Bravo! Eram de altfel sigur că aşa va fi... Pe mâine; deci. Şi, vezi, nu te trăda faţă de Ecaterina. Fii cât se poate de natural... Călătoria durează cam trei ceasuri, adăogă.

7

În realitate, a durat mai puţin, dar n-am ştiut niciodată cât. Eram desigur extrem de obosit, pentru că — lucru care mi se întâmplă foarte rar — aproape nu închisesem ochii toată noaptea. Insomnie provocată, probabil, de convorbirea cu A.D.P. Trecuse de patru dimineaţa când am pus ceasul deşteptător să sune la 10:00. Dar nu cred că am adormit înainte de 6:00; soarele răsărise de mult şi strada începea să se însufleţească. Am ajuns în strada Fântânelor puţin înainte de amiază. Am desfăcut distrat corespondenţa şi, la plecare, i-am spus Ecaterinei că voi petrece câteva zile la Sinaia, invitat de un prieten. Am încercat să par, cum îmi recomandase A.D.P., cât mai natural, dar din privirile bănuitoare ale Ecaterinei am înţeles că nu reuşisem s-o conving.

— **La** ce **adresă în Sinaia? a** început să mă descoase. Pentru că au fost **deja** trei telefoane, şi le-am spus la **toţi** să telefoneze **din** nou după ora 2:00, să vorbească cu dumneavoastră. **Şi** acum, ce am să le spun?

Am ridicat încurcat din umeri.

— Spune-le că am plecat la un prieten, să mă odihnesc, şi că îi rog să-mi telefoneze după trei zile.

— Şi dacă vă caută Maestrul?

— N-are să mă caute! am asigurat-o zâmbind, fără să-mi dau seama că mă trădasem.

Ecaterina mă privi din nou sever în ochi, aproape cu duritate.

— Va să zică, v-a telefonat.

Am încercat să ies din încurcătură prefăcându-mă că izbucnesc în râs.

— Pentru că orice ti-aş răspunde tot n-ai să mă crezi, prefer să nu răspund deloc...

Apoi i-am strâns mâna cu căldură (ştiam cât este de sensibilă la acest gest amical) şi am plecat. Dar cu cât mă apropiam de casă, cu atât mă umilea şi mă exaspera gafa pe care o făcusem. După ce mi-am pregătit valiza, am pus ceasul să mă deştepte la 3:00 şi m-am trântit pe pat. M-aş fi putut odihni cel puţin o oră dacă aş fi izbutit să adorm imediat. Şi atunci, probabil, n-aş fi auzit bătăile timide în uşă. Dar am recunoscut semnalul şi am sărit emoţionat din pat. În prag zâmbea Valeria şi, aşa cum era arsă de soare, dinţii păreau şi mai sclipitori.

— Am venit azi dimineaţă, pentru două zile, spuse. Şi am voit să-ţi fac o surpriză. Te-am căutat întâi în strada Fântânelor, dar mi-a spus Ecaterina că ai să pleci, sau ai plecat deja, la Sinaia...

— Plec într-o jumătate de oră. Vine o maşină să mă ia.

— Nu vrei să mă iei şi pe mine?

— Imposibil! am exclamat. Am să-ţi explic mai târziu de ce.

Părea atât de dezamăgită încât a trebuit să-i mărturisesc, măcar în parte, adevărul. I-am spus că A.D.P. a plecat, pe neaşteptate, acum patru

zile; că se află într-o localitate, pe care se încăpăţânează s-o păstreze secretă, dar că face asta, probabil, pentru că e vorba de o experienţă nouă, căci, lucru pe care nu mi l-aş fi putut imagina până acum câteva zile, A.D.P. *s-a apucat să scrie teatru!* Am subliniat cu emfază ultimele cuvinte, dar Valeria nu părea prea intrigată de această subită conversiune.

— În fond, mi-am întrerupt vacanţa pentru ca să te văd o jumătate de oră.

— Dar, ca să utilizez aceeaşi expresie, *în fond*, de ce-ai venit aşa, pe neaşteptate?

— Îmi era dor de tine şi voiam să-ţi fac o surpriză...

Simţeam că stă să izbucnească în plâns şi am cuprins-o în braţe. Din fericire, puţin timp în urmă am auzit bătăi la uşă.

— A venit să mă ia, i-am şoptit. Să nu te mire dacă nu ţi-1 prezint. Nu ştiu cine e, nici cum îl cheamă. Şi mi-a spus A.D.P. că n-are voie să vorbească.

Apoi am deschis uşa şi am tresărit dând cu ochii de el. Era într-adevăr foarte brun, aproape negru. Dacă l-aş fi întâlnit pe stradă, n-aş fi crezut că e român. S-a înclinat uşor, zâmbindu-mi, şi m-a întrebat:

— Domnul Eusebie Damian?

— Eu sunt. Şi domnişoara este logodnica mea, Valeria Nistor.

S-a înclinat din nou, mai profund. Valeria îl privea fascinată, ca pe un prinţ orientaL

— Şi acum, scumpa mea, i-am spus, după ce-am îmbrăţişat-o, noi trebuie să plecăm. Te rog nu uita să pui cheia unde trebuie, am

adăogat în şoaptă.

Maşina ne aştepta la colţul străzii. O maşină elegantă, aproape nouă; probabil o marcă străină.

— Cunosc dispoziţiile, i-am spus când tânărul a deschis portiera, indicându-mi din ochi locul, în faţă, alături de el. Maşina era încărcată cu diferite pachete, pături şi feţe de pernă umplute şi legate cu sfoară, ca nişte saci. După ce-am ieşit din oraş am încercat, fără succes, să ghicesc direcţia pe care o luasem. Mi se închideau pleoapele de somn, şi probabil că puţin timp în urmă am adormit, pentru că am simţit palma tovarăşului meu bătându-mă uşor pe genunchi.

— Îmi cer iertare, şoptii. Sunt foarte obosit, am avut o insomnie teribilă, până dimineaţa...

Tânărul clătină înţelegător din cap, apoi îmi arătă cutia care se afla între noi, făcându-mi semn s-o deschid. Erau două termosuri, două pahare, două ceşti şi câteva sandwichuri învelite în celofan. Am deschis unul din termosuri; era plin până în vârf cu cafea fierbinte.

— Nu se putea ceva mai nemerit! am exclamat umplându-mi ceaşca. Şi dumneata?

A clătinat zâmbind din cap, apoi. Încruntându-se, şi-a ţintuit privirile în faţa lui, pe şosea. Maşina se apropia de un convoi de camioane; trebuia să-şi micşoreze viteza, şi asta părea că-1 contrariază. Totuşi, după ce-a văzut că-mi băusem cafeaua, s-a întors din nou, zâmbind, către mine, şi mi-a arătat cel'alt termos. Am umplut un pahar cu apă.

— Dumitale nu ţi-e sete? l-am întrebat

întinzându-i paharul.

Nu-i era, şi l-am golit eu, pe îndelete. După aceea, nu mai ştiu precis ce sa întâmplat. Îmi aduc aminte că, după ce-am pus la loc termosul cu apă, ceaşca şi paharul şi am închis cutia, mi-am lăsat uşor capul pe speteaza scaunului. Foarte probabil că am adormit din nou, şi m-a lăsat să dorm cât timp maşina înainta încet în urma camioanelor. Dar când i-am simţit din nou palma lovindu-mi ferm genunchii, şi m-am trezit brusc, camioanele dispăruseră şi şoseaua se deschidea netedă în faţa noastră. Mi-am cerut din nou iertare şi am privit mirat peisajul; nu-l recunoşteam. Nu înaintam în orice caz spre Sinaia, aşa cum îmi închipuisem. Şoseaua şerpuia printre dealuri mărunte acoperite cu vii şi livezi de pruni. Ca să nu adorm din nou, am început să-mi întţep cu unghiile amândouă pulpele deodată. Şi totuşi, după câtva timp m-am trezit că-mi mişcam degetele, unul după altul, încercând să număr, în gând, până la o sută. Număram încă în clipa când tânărul a deschis portiera şi mi-a făcut semn să cobor. Alături de el l-am recunoscut imediat pe Serdaru; era îmbrăcat într-o salopetă veche, decolorată.

— Nu vă simţiţi bine? mă întrebă Serdaru văzându-mă ieşind anevoie din maşină şi împleticindu-mă de la primii paşi.

— Mor de somn! Cad din picioare de somn! am repetat fără să mai încerc să zâmbesc. Şi mă întreb de ce... E adevărat, am avut o teribilă insomnie azi noapte, dar, oricum, tot am apucat să dorm câteva ceasuri... Şi am băut nu mai ştiu

câte cafele.

— Aşa se întâmplă când schimbaţi, cum spuneţi dumneavoastră, bucureştenii, preciză clipind misterios din ochiul stâng, fără să înţeleg de ce, când schimbaţi „aerul”... Aici, o să vedeţi (şi iar îmi făcu semn cu ochiul), aici, e altfel de „aer”...

Am privit în jurul meu şi nu mi s-a părut că mă aflu într-o regiune de munte. Pe cât am putut recunoaşte în toropeala care mă stăpânea, colinele semănau mai degrabă cu movile de argilă şi nisip. Zăream, la oarecare distanţă, mai multe magazii, iar, în depărtare, un coş de fabrică.

— De aici înainte sunteţi în grija mea, spuse Serdaru întinzând braţul şi arătându-mi camioneta la vreo 20 de metri, ascunsă între arbori. Drumul e prost, căci nu s-a terminat încă şoseaua. Trebuia să fie gata astă primăvară, dar nu ştiu prea bine ce s-a întâmplat şi s-au întrerupt lucrările. Şi, vă închipuiţi, adăogă, după atâtea ploi...

De-abia apropiindu-ne de camionetă mi-am dat seama că maşina cu care venisem dispăruse.

— Şi nici n-am apucat să-i mulţumesc! spusei.

— Nu face nimic, mă linişti Serdaru. O să-i mulţumiţi la miezul nopţii, după ultimul spectacol...

8

După cât îmi pot da socoteala, văzându-mă în ce hal de oboseală eram, A.D.P. mă lăsase să dorm până la 10:30. M-a trezit el, zguduindu-mă cu putere.

— Acum, somnoros sau nu, obosit ori odihnit, trebuie să te scoli! S-a terminat partea întâia, pentru „marele public”, ca să zic aşa; adică pentru întreaga Tabără. Fragmente din câteva drame istorice şi comedii scurte, într-un act. Toate admirabil jucate... Dar acum se pregăteşte partea a doua. Nu-ţi spun nimic, dar ai să vezi!...

Dormisem îmbrăcat pe un pat de campanie, într-o sală destul de spaţioasă, dar care nu era desigur un dormitor pentru că, în afară de alte două paturi nu zăream decât lăzi, mici şi mari, butoaie şi saci. Era, probabil, o magazie, căci distingeam felurite mirosuri — de untdelemn, de cutii de conserve, de pături şi rufărie curată. Deasupra uşii, atârna un singur bec, destul de slab. Când am ieşit, A.D.P., a căutat comutatorul, a stins lumina, apoi a aprins o lămpă de buzunar şi mi-a luat braţul.

— Acum trebuie să umblăm cu mare băgare de seamă, mi-a şoptit. În partea aceasta a Taberei, felinarele se sting la 10:45; doar timpul necesar ca fiecare spectator să ajungă la dormitorul lui.

Mă lăsam condus, neîndrăznind să-mi ridic

privirile din conul de lumină al lanternei.

— Aici, pe dreapta, continuă Pandele, ai s-o vezi mâine, este sala de gimnastică. Aici au loc, de două ori pe săptămână, reprezentaţiile pentru marele public. Dar adevăratele spectacole sunt improvizate *extra muros,* în afara Taberei, într-o clădire ruinată şi părăsită de mai mulţi ani. A fost, mi-au spus, un fel de hangar pentru autocamioane şi cisterne; băieţii au recunoscut alături urmele atelierului de reparaţii şi al unei pompe de benzină... Dar de acum înainte, adăogă Pandele, n-o să mai avem nevoie de lanternă. Ţine ochii închişi câteva clipe, şi apoi te obişnuieşti cu întunerecul.

Am privit înfiorat în jurul meu. Nu mai văzusem de mult, departe de oraş, o noapte clară de August, fără lună, luminată doar de stele. Foarte curând am început să disting departe, profilându-se pe cer, linia ondulată a dealurilor şi, mai aproape de noi, stâlpii de telegraf, câţiva plopi crescuţi la întâmplare, pe câmp, iar în faţă, la vreo câteva sute de metri, conturul unei clădiri bizare, căci părea alcătuită din mai multe blocuri, unul destul de înalt, celelalte retezate la diferite înălţimi.

— Când a izbucnit incendiul, îmi explică Pandele, au sperat că-1 vor putea stăpâni, şi s-au concentrat asupra porţiunii unde ştiau că sunt camioanele. De aceea au putut salva zidurile şi o parte din acoperiş. Restul a ars mai mult sau mai puţin radical, după cum bătea vântul. Dar, din fericire pentru Ieronim, a adăogat, a rămas în picioare scheletul de fier..;

Am grăbit amândoi pasul, şi cu cât înaintam

cu atât auzeam mai strident şi mai numeroşi greieri. Curând, ne aflam în dreptul ruinei.

— Ne aşteptau pe noi, şopti Pandele. Probabil că toţi ceilalţi sunt la locurile lor... Eusebiu, adăogă, să nu mă întrebi nimic; am să-ţi povestesc eu mai târziu. Este pur şi simplu extraordinar! Dar să fii foarte atent în timpul spectacolului, pentru că mă îndoiesc că vei înţelege de la început.

— Păcat că mă simt atât de obosit! Mă lupt cu somnul...

— Să te lupţi şi să-ţi învingi somnul, mă întrerupse Pandele. Este prea important — şi pentru dumneata şi pentru mine!

Nu mi-am dat seama de vastitatea ruinei decât după ce-am intrat. S-ar fi spus că pătrundeam într-o peşteră, ai cărei pereţi îi ghiceam când aproape de noi, în dreapta şi în stânga noastră, când destul de departe, şi a cărei boltă se înălţa cu cât înaintam. Mi-am dat seama că înaintam între două şiruri de bănci, cele mai multe goale, dar ghiceam că, în urma noastră, băncile se umpleau, aproape fără zgomot, de spectatori rămaşi până atunci în întunerec, lipiţi de ziduri. Şi deodată cineva se apropie de noi şi şopti:

— Aici, Maestre. V-am rezervat două fotolii...

Am zâmbit, aşezându-mă; erau scaune de grădină, prevăzute cu perne. Deşi fotoliile noastre se aflau în al doilea rând, eram totuşi departe de scenă. Ne despărţeau poate zece, doisprezece metri de un podium slab luminat, care mi se părea că alcătuieşte scena. Sau, cel puţin, o parte de scenă, pentru că ghiceam în

fund, între două cortine improvizate, primele trepte ale unui amfiteatru. Uneori mi se părea că, deasupra noastră, zăresc sclipind stelele. Iar alteori simţeam o adiere de vânt şi parcă pereţii începeau să tremure de sus în jos, ca faldurile unei perdele. Când ochii mi se obişnuiseră cu spaţiile de întunerec, am descoperit în dreapta scenei un grup compact de umbre Dacă n-aş fi fost atât de istovit aş fi încercat să descifrez şi celelalte misterioase forme care, mi se părea, se însufleţeau pe rând în mai multe colţuri ale scenei.

Atunci, pe neaşteptate, am recunoscut vocea Niculinei şi am tresărit, emoţionat.

— Ca şi altă dată, vom începe cu un exerciţiu de anamneză. Ne vom reaminti, aşa cum am învăţat să ne reamintim, rolul câtorva animale în istoria universală: lupoaica; întemeierea Romei, asinul pe care a intrat Isus în Ierusalim, cămila Sfântului Nil, calul lui Napoleon...

— Atenţie! atenţie! am auzit mai multe voci, pronunţând laolaltă, dar atât de perfect, cuvintele. încât părea singură puternică, polifonică voce. Atenţie! Aţi ghicit aluzia: este faimoasa expresie a lui Hegel: prin Napoleon Spiritul Universal a intrat călare în Istorie.

— De data aceasta, continuă Niculina, povestea noastră începe cu un catâr, dar nu se va încheia cu Hegel.

— Cu Georg Wilhelm Friedrich Hegel, rosti solemn Corul. Nu se va încheia cu el, cu marele Hegel.

— Povestea începe cu un catâr, reluă

Niculina. Mai precis, istoria noastră, a Românilor, începe cu un catâr. Căci despre acest catâr au scris doi mari istorici bizantini din secolul VI.

— Theophanes şi Theophylactus Simocatta... silabisi Corul.

— Iată ce spun, începu Niculina schimbându-şi pe nesimţite timbrul vocii. **Era** pe la anul **580.** Hoardele **Avarilor** prădau şi pustiau Imperiul Oriental...

Atunci a început să pâlpâie, parcă foarte departe, dincolo de amfiteatrul ascuns de cortine, o vâlvătaie roşie, şi s-au auzit murmure neînţelese, în care s-ar fi spus că se amestecau vocile şi strigătele multor mii de oameni, lamentaţii şi ţipete repede sugrumate.

— Dar Roma cea Nouă veghea! izbucni Corul. Imperiul roman de Răsărit veghea! Bizanţul biruise şi de data aceasta somnul.

— Doi generali romani...

— Comentiol şi Martin...

— Doi generali şi-au ascuns legiunile în codrii munţilor Balcani...

De câteva clipe mi se părea că zăresc, în dreapta şi în stânga noastră, furişându-se pe lângă pereţi, un şir nesfârşit de umbre. Pandele îşi apropie capul de mine şi şopti:

— Sunt cei mai buni elevi ai lui Vladimir. Sunt toţi excelenţi înotători. Ai să-i vezi acum!...

— Şi într-o zi, continuă Niculina, sau poate era spre seară, înainte de căderea nopţii, legiunile s-au năpustit asupra Avarilor. Şi, spun cei doi istorici bizantini, victoria ar fi fost sigură dacă...

— Amintiţi-vă! a strigat Corul cu un timbru metalic, ca de trâmbiţă. Amintiţi-vă de calul lui Napoleon!

— Victoria ar fi fost sigură dacă nu intervenea catârul.

— Ca toţi catârii, adăogă în şoaptă Corul, era împovărat. Purta de ceasuri, purta de zile şi nopţi, sarcina stăpânului...

— Povara se desprinse, reluă Niculina, şi alunecă, fără ca stăpânul să observe. Şi atunci unul din soldaţi îi strigă din urmă, şi cu toată puterea, îi strigă să se întoarcă şi s-o ridice. I-a strigat: *torna, torna, fratre!*

— I-a strigat cu toată puterea, scanda Corul, i-a strigat: *Torna, torna, retorna fratre!*

— Şi alţi soldaţi, continuă Niculina, au repetat chemarea — *torna, torna, fratre!* — şi atunci cei din fruntea coloanei au auzit strigătul...

— *Torna, torna, retorna, fratre!* repetă Corul din ce în ce mai repede şi sacadat.

— Şi au crezut că s-a dat ordinul de retragere, continuă Niculina cu o voce tulbure, parcă sugrumată de emoţie, şi s-au întors din drum, strigând şi ei: *torna, torna, fratre!* şi s-a produs învălmăşeala...

De câtva timp mi se părea că visez, căci acea masă de umbre care se adunase începuse să se agite, murmurând: *torna, torna, retorna fratre!,* şi indreptându-se spre noi ca o singură, monstruoasă făptură. În câteva clipe cuprinse şi înghiţi Corul şi pe Niculina şi înainta cu zgomot surd de călcâie lovind tot mai ameninţător pământul. Mi s-a părut că dintr-un moment la

altul voi fi surprins de acea caracatiţă uriaşă cu braţele ciuntite care se apropia tot mai repede de mine. Atunci am sărit în picioare, am început să strig — *torna, torna fratre!* — şi, întorcând spatele scenei, am încercat să fug spre ieşire. Mi s-a părut că întreaga sală se golise şi spectatorii alergau, unii împingându-se din spate, alţii alături de mine. Dar nu-mi dau seama cât am alergat. Cred că nu reuşisem încă să ies din acel uriaş hambar, când m-am împiedicat şi am căzut.

9

— Probabil că mi-am pierdut cunoştinţa, am şoptit dând cu ochii de Serdaru.

— Dormeaţi atât de profund, încât Maestrul n-a mai încercat să vă trezească. Dar ce s-a întâmplat? mă întrebă.

Mă orbea lumina dimineţii şi-mi frecam în neştire ochii.

— Când am văzut mulţimea aceea năpustindu-se asupra noastră, şi am văzut cum fug toţi în jurul meu am încercat să mă salvez, şi am fugit şi eu...

Serdaru mă privea zâmbind.

— Făcea şi asta parte din spectacol. Dar nu fugeau către ieşire. Se răspândeau pe lângă pereţi ca să se poată furişa apoi spre scenă. Se pregătea tabloul II. Şi de-abia cu tabloul II începea adevăratul spectacol. Păcat, mare păcat !... Acum, vă las, adăogă. Duşul e pe coridor. Mă reîntorc într-un sfert de ceas.

Mă aflam într-un dormitor cu şase paturi, dar toţi ceilalţi se treziseră şi plecaseră de mult, căci paturile erau făcute. Umilit de naivitatea şi oboseala mea, m-am spălat şi m-am îmbrăcat cât am putut de repede. Apoi am traversat coridorul şi am ieşit în curte.

— Bravo ! m-a întâmpinat Serdaru cu, mi s-a părut, o sinceră bucurie. Trei minute mai

devreme, e semn bun! Mi-au spus că puteţi lua ceaiul în sufragerie.

— Ce face Maestrul? L-am întrebat cu oarecare sfială. Probabil că l-a surprins zăpăceala şi prostia mea.

— Îi pare şi dânsului rău. De altfel, o să-l vedeţi mai târziu, o jumătate de ceas înaintea prânzului. Acum lucrează, adăogă Serdaru coborând uşor glasul. E de necrezut cât a putut scrie aci, în ultimele trei zile.

În sufragerie ne-am aşezat la o masă de lângă fereastră. Eram încă ameţit de intensitatea luminii. Curând Niculina s-a apropiat de noi cu o tavă încărcată.

— Îmi cer iertare, i-am spus înclinându-mă. Nu ştiu ce-am avut aseară. Probabil oboseala...

Niculina aşează tava în faţa mea şi-mi strânse mina.

— Ne pare rău şi nouă. A fost unul din cele mai reuşite spectacole din vara aceasta. Şi marea surpriză a fost. pentru noi toţi, dialogul dintre Hegel şi reprezentanţii istoriografiei contemporane. Spun surpriză, pentru că scena a fost introdusă în ultimul moment. Fusese repetată în mare taină, în camera lui Ieronim...

Ceaiul nu era prea fierbinte, dar pâinea de casă, untul şi mierea mi s-au părut tot atât de bune ca în vremea copilăriei.

— Evident, interveni Serdaru, pentru că n-aţi asistat decât la primul tablou, nu puteţi înţelege că, în întregimea lui, spectacolul ilustrează modul de a fi al evenimentelor istorice şi totodată structura istoriografiei.

— Poate o să zâmbiţi, am îndrăznit prinzând

deodată curaj, dar eu încă nu-mi dau seama de sensul spectacolului. De ce aţi început cu *torna, torna fratre?*

Aşa cum mă aşteptam, s-au privit zâmbind unul pe altul.

— Explică-i tu, spuse Serdaru, că eşti mai meşteră.

— Dar de unde să încep? Să încep cu începutul... Vă aduceţi aminte din liceu ce importanţă are, pentru noi Românii, mărturia cronicarilor bizantini: este primul document de limbă arhaică românească: de stră-română. Şi faptul că strigătul *torna, retorna jratre!* a fost înţeles de întreaga armată, confirmă de asemenea prezenţa masivă a populaţiei, să-i spunem stră-română, în secolul VI, în peninsula balcanică.

Atunci mi-am dat seama că bluza era atât de transparentă încât i se întrevedeau în întregime sânii: probabil că Niculina nu purta soutien-gorge. Am roşit brusc şi mi-am plecat privirile în farfurie, din fericire mai rămăsese o felie de pâine şi puţin unt. Dar este probabil că atunci mi-a scăpat înţelesul câtorva fraze în legătură cu interpretările date de istorici şi filologi acestor trei cuvinte: *torna* (ori: *retorna) fratre.*

— Acum, ceea ce este şi mai important, este pluralitatea semnificaţiilor acestui eveniment. Pe de o parte, o tragedie, — înfrângerea unei armate romane — devine unul din cele mai preţioase, şi mai exaltate, documente ale istoriografiei româneşti. Pe de altă parte, documentul ilustrează admirabil precaritatea şi caracterul fortuit al istoriografiei: dacă acel

catâr nu-şi pierdea povara, nu se putea dovedi existenţa atât de timpurie, în secolul VI, a stră-Românilor şi a limbei stră-române. Dar mai ales este revelatoare lumina pe care o aruncă asupra structurii evenimentului istoric; în general orice accident, oricât ar fi el de neînsemnat sau de ridicol, poate avea consecinţe considerabile pentru istoria unui popor sau, în anume cazuri — bunăoară, nasul Cleopatrei — pentru un continent sau o civilizaţie.

•— Dar, îndrăznii s-o întrerup, deşi n-am văzut urmarea, nu înţeleg cum aceste interpretări ale evenimentului istoric şi al istoriografiei, ar putea constitui subiectul unui spectacol dramatic.

Niculina privi cu înţeles spre Laurian.

— Cel mai bun lucru ar fi să-ţi povestească el tot ce-a urmat. Eu trebuie să mă duc; mă aşteaptă băieţii.

N-am înţeles prea bine ce mi-a povestit Serdaru, desigur nu numai din vina lui. Mă surprindeam câteodată cu gândul la Pandele, la neaşteptata lui inspiraţie literară, alteori revedeam bluza transparentă şi sânii Niculinei. Mai târziu, la Bucureşti, l-am întrebat pe A.D.P., dar el văzuse altfel spectacolul şi nu înţelesese întotdeauna legătura dintre tablouri. Pe scurt, următorul tablou punea în scenă alte episoade celebre ilustrând rolul animalelor în istoria universală: căprioara care indicase Hunilor ieşirea din bălţile Meotide; zimbrul pe care-l fugărise Dragoş, fundând astfel principatul Moldovei. Apoi, în al treilea tablou, o serie de dansuri, pantomime şi cântece arătau ce

admirabile capodopere folclorice au produs asemenea mituri şi legende. Iar al patrulea tablou ilustra, *„cât se putea de dramatic”* a subliniat Serdaru, confruntarea între valorizarea artistică şi filozofică, pe deoparte, şi interpretarea istoriografică, pe de altă parte, a acelor evenimente exemplare.

— Bine, bine, l-am întrerupt târziu. Toate acestea sunt cât se poate de interesante. Şi, pentru că spui dumneata, pot inspira chiar spectacole dramatice... Dar de ce-aţi ales tocmai această temă a istoriografiei şi a evenimentelor exemplare? Mi se pare o temă didactică, o problemă, în fond, minoră, periferică...

— Dimpotrivă, răspunse Serdaru cu un glas ferm şi, mi s-a părut, aproape patetic. Este problema cardinală a timpului nostru. Pentru că, *dacă Hegel are dreptate, suntem pierduţi!...*

Nu prea înţelegeam, dar l-am lăsat să continuie. Următorul tablou ilustra tocmai această confruntare cu Hegel. Dar mi-a fost peste putinţă să mi-o imaginez reprezentată, pusă în scenă.

— Trebuie să vă mărturisesc, recunoscu Serdaru, că eu nu l-am citit pe Hegel. Nu cunosc, decât fragmentele pe care ni le-a tradus şi comentat Ieronim. Dar cred că înţeleg *sistemul lui de gândire,* pentru că l-am trăit de atâtea ori, în viaţa de toate zilele, şi mai ales l-am retrăit repetând anumite spectacole sub direcţia lui Ieronim... Cel mai bun lucru ar fi să-l ascultaţi pe el, pe Ieronim Thanase, explicându-vă interpretarea hegeliană a Istoriei.

Mi s-a părut curios că acelaşi lucru mi l-a spus

şi Pandele în cursul aceleiaşi zile. Dar înainte de a mă conduce în camera unde lucra A.D.P., Serdaru mi-a arătat sala de gimnastică şi piscina Taberei. Am înţeles că el făcea parte din echipa antrenorilor sportivi ai Uzinelor Uricani, iar Niculina şi „băieţii" lucrau în timpul verii, cu ansamblul dramatic al Taberei. Surpriza am avut-o la piscină. M-au impresionat eleganţa şi viteza cu care înotau câţiva din elevii lui, şi faptul că nu păreau obosiţi nici măcar după ce-au repetat de mai multe ori cursa de 100 de metri. Dar încă nu ştiu ce să cred despre secretul acestor performanţe, secret pe care mi l-a destăinuit Serdaru, cu rugămintea de a-l păstra pentru mine. (Pe drept cuvânt, de altfel; nu numai că nimeni nu l-ar fi crezut, dar risca să-şi piardă slujba). Când descoperea vreun elev cu reale însuşiri, Serdaru îl ducea în faţa bazinului cu peşti de la intrarea Taberei şi-l îndemna să-i privească mult timp înotând, apoi să-şi închipuie — mai precis, să se lase purtat de imaginaţie, si viseze — că, în piscină, elevul *îşi va purta şi el trupul cu aceeaşi uşurinţă şi spontaneitate ca un peşte.*

— Este un exerciţiu de auto-sugestie, i-am spus, aşadar un fel de rit magic.

— Este şi asta, dar secretul e mai adânc: este un exerciţiu de anamneză...

—

10

— Ca noi toţi, a remarcat A.D.P. în acea dimineaţă; băieţii abuzează de clişee. Dar de multe ori au dreptate: marele secret al tuturor tehnicilor, fiziologice şi spirituale, este anamneza.

Acum, la lumina amiezii de vară, mi s-a părut mai tânăr şi mai odihnit ca niciodată. Avea un teanc de foi scrise în faţa lui, pe birou, iar alături o mapă destul de voluminoasă. Îmi pregătisem mai multe întrebări: ce i-au spus la telefon şi de ce-au venit să-l ia cu camioneta? care e povestea Niculinei? de ce-a pomenit de *Queste?* Ce-1 face să creadă că viitoarele lui capodopere vor fi piesele de teatru? — şi altele de acest fel. Dar A.D.P. nu mi-a dat răgaz să-l întreb. A vorbit el aproape tot timpul; eu m-am mulţumit să răspund la întrebările lui. Am apucat, totuşi, să mă scuz pentru scena din noaptea trecută.

— M-a surprins şi pe mine, dar Ieronim o interpretează altfel: ai fost atât de impresionat de spectacol încât ai retrăit aievea retragerea dezastruoasă a cohortelor romane. Dar n-a fost o anamneză, ci o experienţă comparabilă unei posesiuni; de aceea nu te-ai deşteptat decât târziu, azi dimineaţă, şi ai ratat restul

spectacolului. Aşa că, aş spune, iniţierea dumitale în acest fel de teatru a fost un eşec...

— Nici nu bănuiţi cât de rău îmi pare, am ingăimat.

— Nu face nimic, vor mai fi ocazii. Dar îmi pare rău pentru că, ratând spectacolul de aseară, tot ce-ţi voi spune, sau vei citi aici (şi-mi arătă mapa şi foile scrise) despre posibilităţile teatrului, ţi se vor părea simple consideraţii teoretice. Dar, în sfârşit, avem alte lucruri urgente de discutat...

Şi-a aprins ţigara (îl vedeam pentru prima oară fumând) şi m-a privit zâmbind.

— Cum merg lucrurile acasă? Ce face Ecaterina?

Am roşit, dar i-am mărturisit adevărul. S-a mulţumit să înalţe, râzând, din umeri; nu părea supărat. Am profitat de acea scurtă pauză şi i-am rezumat conversaţiile telefonice cu Ghiţă Horia.

— Da, am vrut să-l fac curios, ca să se dea peste cap şi să publice primul volum de *Teatru.*

— Dar când aţi avut timp?...

— Ca să scriu primul volum? M-a întrerupt foarte bine dispus. Nu l-am scris încă, dar dacă voi putea rămâne aici, aşa cum doresc, încă două, trei săptămâni, îl termin. În orice caz, am deja destul material gata de tipar. Uite, aici, şi-mi arătă mapa, sunt vreo 200 de pagini, e drept scrise cu mâna şi nu prea multe rânduri pe pagină. Acest text constituie o lungă *Introducere* la o artă şi tehnică dramatică potrivită timpului nostru...

— Dar când?... încercai din nou să-l întreb.

— Eusebiu! M-a întrerupt cu un glas tainic, emoţionat. Ţi-am scris deja că e vorba de o experienţă decisivă pentru mine şi pentru dumneata. Tot ce-am să-ţi spun acum rămâne numai între noi. Ai să vezi că e vorba de ceva extrem de important. *Introducerea* aceasta nu e scrisă de mine. Dar ea explică dramele pe care le scriu acum şi, în orice caz, trebuie publicată sub numele meu, ca să poată apare repede şi, mai ales, să fie citită şi luată în serios. Dacă ar apărea sub numele autorului — ceea ce mă îndoiesc că ar fi posibil în momentul de faţă — *Introducerea* aceasta ar trece neobservată. Evident, mai târziu, poate chiar la ediţia a doua, voi revela numele autorului. Chiar faptul că-ţi povestesc toate acestea, şi că am să te rog să păstrezi cu cea mai mare atenţie manuscrisul original şi să mi-l înapoiezi printr-un curier îndată ce-l vei dactilografia, chiar faptul acesta arată, îmi place să cred, că nu e vorba de un plagiat.

Tăcu brusc, şi-şi stinse absent ţigara.

— Dar piesele pe care le scriu acum, reluă, sunt inspirate de această teorie a spectacolului dramatic, teorie pe care ai s-o cunoşti citind *Introducerea.* Spun „piese“, la plural, pentru că, deşi pot fi citite şi reprezentate separat, îşi descoperă adevărata semnificaţie numai când sunt judecate în grup. Deocamdată, în primul volum vor fi patru sau cinci piese, dar seria va fi continuată în volumele următoare. Dacă aş fi fost tânăr, aş fi putut scrie 60—70 de piese, şi toate ar fi alcătuit laolaltă o singură operă.

Eram gata să-l întrerup, să-l asigur că are

înaintea lui încă destui ani productivi, şi dacă reuşeşte să scrie patru, cinci piese în câteva săptămâni, va putea scrie 60—70 în următorii cinci ani. Dar n-am apucat să rostesc un singur cuvânt.

— Ideea acestui fel de literatură dramatică, a continuat, am avut-o chiar în noaptea când am ajuns aici, după ce-am asistat la primul spectacol. Pe scurt, îţi pot spune că atunci am înţeles, ca într-o străfulgerare, sensul multor intâmplări din viaţa mea. Apoi, chiar în noaptea aceea, stând de vorbă cu Ieronim Thanase, autorul manuscrisului (şi-mi arătă din nou mapa), m-am convins că experienţa mea nu constituie o excepţie. *Oricine, orice spectator, orice cititor*, sublinie cuvintele, poate avea o revelaţie simplă. Atunci mi-am dat seama de importanţa acestui tip de spectacol pentru toţi contemporanii noştri, din toate ţările şi din toate continentele.

Se opri o clipă, mă privi adânc în ochi, apoi rosti cu gravitate.

— Dragul meu, în zilele noastre, spectacolul este singura noastră şansă de a cunoaşte *libertatea absolută* şi acest lucru se va adeveri şi mai mult în viitorul apropiat. Precizez: *libertatea absolută*, pentru că n-are nimic de-a face cu libertăţile de ordin social, economic sau politic.

— Este pur şi simplu extraordinar! am şoptit, brusc emoţionat.

— Ai să te convingi *şi* dumneata, şi poate mai curând decât te aşteptai. Dar despre toate astea, o să mai stăm de vorbă... Deocamdată,

iată ce te rog. Dacă nu ai nimic contra, o maşină — o altă maşină, nu cea cu care ai venit te va duce mâine după-amiază la Bucureşti. Îţi voi încredinţa manuscrisul *Introducerii, şi* am să te rog să-l dactilografiezi cât vei putea de repede, fără ca cineva să-şi poată arunca ochii pe original. Dacă telefonează Ghiţă, răspunzi că prepari pentru tipar *Introducerea,* şi îi indici, aproximativ, numărul de pagini. Îl asiguri că foarte curând, poate întro săptămână, vei primi şi manuscrisul primei piese. Dacă îţi cere detalii despre *Introducere,* îi spui că am intitulat-o „Introducere la o dramaturgie posibilă".

— Interesant titlu, am spus. Dar nu mai puţin enigmatic...

Ma privit din nou cu căldură, zâmbind. Dar era un zâmbet melancolic, aproape trist.

— Este într-adevăr enigmatic, pentru că nu îndrăznesc, încă, să spun mai mult. Vorbeam adineaori de anamneză. Au fost multe evenimente importante în viaţa mea, evenimente de care îmi aduceam destul de bine aminte; deşi, cum îţi spuneam, de-abia acum câteva zile, după primul spectacol, le-am înţeles sensul — şi încă nu la toate. Dar, mi-am dat seama de curând, există un eveniment extrem de important în viaţa mea de care nu-mi amintesc aproape nimic. Îmi aduceam foarte vag aminte de acel Crăciun 1938, petrecut la Sibiu. Până acum câteva zile nu puteam bănui că atunci s-a întâmplat ceva; ceva care mi-a schimbat radical viaţa..

A tăcut brusc, şi a scos pachetul cu ţigări din buzunar.

— Va să zică, am început cu o ne-nţeleasă emoţie, v-aţi convins că Laurian Serdaru...

— Nu e numai asta, a continuat. Este şi faptul că de atunci, după experienţa de la Sibiu, am renunţat definitiv la teatru. De atunci, n-am mai scris decât romane şi nuvele. De ce? M-a întrebat privindu-mă în ochi. Ce alt scriitor a renunţat la vocaţia lui după un prim eşec? Şi, în fond, nici nu era vorba de un eşec, pentru că piesa a fost scoasă de pe afiş înainte de premieră. Dacă ar fi fost jucată, poate ar fi avut succes, sau poate n-ar fi avut. N-are importanţă. Aş fi scris o altă piesă, aş fi continuat. *De ce interesul meu pentru teatru a încetat brusc, şi definitiv, după întoarcerea de la Sibiu?*

S-a întrerupt, ca să-şi aprindă ţigara. Mi s-a părut că e emoţionat şi-i tremură uşor mâna.

— Am crezut de atunci că *Orfeu şi Euridice* este o piesă proastă, ratată, şi n-am avut niciodată curiozitatea s-o recitesc... Dar nu ştiu ce mi-a venit, şi după ce mi-a telefonat Niculina am căutat manuscrisul şi l-am pus în valiză. Ei bine! a exclamat, am recitit-o de două ori, şi piesa nu mi se pare deloc proastă. Este, evident, o piesă de tinereţe, cu defectele caracteristice începătorilor. Dacă aş fi continuat, aş fi scris din ce în ce mai bine. Aş fi fost astăzi, nu mă sfiesc să spun, un mare autor dramatic. Dar a intervenit ceva, ceva de care nu izbutesc să-mi aduc aminte, dar care a jucat rolul unui traumatism. De atunci...

A tăcut brusc şi şi-a întors capul spre fereastră. Mă întrebam ce i-aş putea spune, cum aş putea schimba subiectul fără ca să-l

mâhnesc.

— Nu încape îndoială, reluă cu un glas mat, neutru, că acel incident traumatic s-a produs în urma întâlnirii cu Euridice, vreau să spun cu artista care juca rolul lui Euridice, cu mama lui Laurian. Că această întâlnire a avut loc, şi că ea s-a dovedit foarte importantă în viaţa tinerei artiste, o dovedesc cele două însemnări, mai ales a doua însemnare, scrisă cu creionul. Dar nu izbutesc să înţeleg de ce nu-mi aduc aminte, de ce nu-mi aduc aminte nici măcar de figura Euridicei. Foarte probabil, era o femeie frumoasă; uită-te la Laurian. Cum a fost posibil *să uit tot?!* O asemenea amnezie îşi are desigur o cauză profundă. Dacă aş utiliza terminologia mitologică, aş spune că amnezia mea exprimă într-un fel cât se poate de concret moartea Euridicei. Pentru mine Euridice *a murit definitiv*, aşa cum ea n-a murit niciodată pentru Orfeu, nici după ce rămăsese pentru totdeauna în Infern. Dar dacă interpretarea asta e corectă, înseamnă că atunci, în iarna lui 1938, eu n-am văzut în acea tânără artistă întruchiparea Euridicei, am văzut pe altcineva! Dar, mă tot întreb, pe cine?

— Într-adevăr, *pe cine?* am repetat în şoaptă, emoţionat.

Am tresărit amândoi auzind clopoţelul care ne chema, la masă.

11

De-abia în maşina care m-a adus a doua zi la Bucureşti am încercat să recapitulez toate întâlnirile şi descoperirile din ultimele 24 de ceasuri. Pe măsură ce mi le aminteam, îmi dădeam seama că multe din nedumeririle pe care sperasem să le lămuresc rămăseseră nedezlegate. De câte ori mă pregătisem să-l întreb dacă ghicise şi el secretul rochiei-garderobă a Niculinei, A.D.P. îmi tăia vorba, părea obsedat de problemele spectacolului şi ale anamnezei. Doar o dată mi-a spus, în treacăt:

— Pentru ei, costumele simbolizează, dar în acelaşi timp realizează, diferitele modalităţi şi situaţii ale omului. De câte ori dezbracă un costum, actorul se eliberează de un anumit mod de a fi. Au învăţat tehnica aceasta de la Ieronim...

Cum nu văzusem decât un singur tablou, nu ştiu ce alt costum va fi îmbrăcat Niculina. În noaptea aceea, absent şi somnoros cum eram, n-am putut să-mi dau seama dacă purta rochia-garderobă. A doua zi, în Tabără, avea o bluză transparentă şi o fustă lungă iar pe seară un fel de şalvari din mătase albastră. Mi s-a părut curios, în maşină, că nu-mi aminteam precis nici coafura nici culoarea părului. Ca şi cum mi-ar fi citit gândul, tânărul de lângă mine spuse:

— Niculina îşi schimbă în fiecare zi coafura...

— Dar chiar şi culoarea părului? L-am iscodit.

— Când vrea, îşi schimbă şi culoarea părului. Dar n-o schimbă în fiecare zi...

Ca şi toţi ceilalţi elevi ai lui Serdaru, tânărul părea îndrăgostit de Niculina. Ghiceam în privirile lui o adoraţie totală, ca în faţa unei zeiţe.

— Care o fi culoarea ei adevărată? l-am întrebat încercând să zâmbesc...

— Serdaru spune că, atunci când a cunoscut-o, era blondă. Dar acum, de obicei, culoarea e castanie, şi uneori bate în roşu...

— Curios! am şoptit.

Şi ca să pun capăt conversaţiei, am deschis iar carnetul şi am început să-l răsfoiesc, ca şi cum aş fi căutat o anumită însemnare. „Dacă Hegel are dreptate, citii la întâmplare, atunci suntem pierduţi". Notasem fraza îndată după masă. Când, curând după aceea, i-am repetat-o lui Ieronim Thanase, mi-a spus:

— E adevărat. De aceea trebuie să-l corectăm pe Hegel, şi să-i ducem gândul mai departe...

Nu mi-1 închipuisem aşa cum era: încă tinăr, foarte frumos — de o frumuseţe severă, romantică —, înalt, voinic şi totuşi paralizat în fotoliu, cu cele două bastoane lângă el. Dar când am intrat împreună cu A.D.P., ne aştepta în picioare. Numai după ce mi-a strâns puternic mâna s-a reaşezat, sprijinit de doi tineri. Din fericire, în ultimul moment, înainte de a ajunge

în faţa camerei lui, A.D.P. mă anunţase, coborând glasul, că Ieronim e pe jumătate paralizat.

— E din vina mea, mi-a spus la un moment dat Ieronim. Undeva, am făcut o greşeală; undeva, nu ştiu unde, într-un rol pe care l-am jucat anapoda, într-o punere în scenă eronată, nu ştiu... Dar când voi descoperi cauza — pentru că doctorii îşi tot bat capul de un an, şi nu-i dau de rost —, când o voi descoperi, tămăduirea vine de la sine. Arta dramatică, Domnule Damian, redevine ce-a fost la început, o artă magică! exclamă şi izbucni într-un râs neaşteptat de tineresc. Să fii cu băgare de seamă, căci multe ţi se pot întâmpla!...

Apoi, cu un glas, dar tot atât de seducător, m-a rugat să-i descriu cât mai amănunţit experienţa din noaptea trecută. După câtva timp, profitând de faptul că Niculina şi Serdaru intraseră aducând cafelele, i-am amintit de Hegel. S-a schimbat deodată la faţă, parcă ar fi fost luminat de o flacără interioară.

— Ce destin extraordinar! a izbucnit. Să rămână neînţeles aproape o sută de ani, şi apoi să fie descoperit, ridicat în slavă, consacrat drept cel mai mare gânditor de la Aristot încoace, şi tocmai cei care cred că l-au înţeles mai bine să ne împiedice, prin exegezele lor, să-i descifrăm mesajul, să ne împiedice, deci, să-l completăm, să-l depăşim. Pentru că, dacă toată lumea e de acord că Hegel era *într-adevăr* convins că în orice eveniment istoric se manifestă Spiritul Universal — toţi exegeţii interpretează această idee într-un mod simplist,

şi anume: trebuie să acceptăm evenimentele istorice, manifestările concrete ale Spiritului Universal, chiar în cea mai monstruoasă expresie a lor, bunăoară în crematoriile de la Auschwitz; să le acceptăm şi să le justificăm; dacă au avut loc, dacă s-au realizat în Istorie, înseamnă că sunt raţionale şi, deci, justificate sau justificabile.

Se întrerupse brusc şi, întorcându-se către Laurian şi Niculina, îi întrebă:

— Cine mi-a făcut astăzi cafeaua? Ca să ştiu ce ierburi mi-aţi pus: mătrăgună sau busuioc?

— Eu am făcut-o, mărturisi Niculina zâmbind. Dar de ce întrebi? Se simte gustul mătrăgunei?

— Ah! Circe, neîntrecută vrăjitoare! exclamă în glumă Ieronim, parodiind probabil emfaza vreunui elev din primul an de Conservator.

Niculina aşteptă câteva clipe, privindu-1 cum îşi soarbe cafeaua, apoi începu să recite, aproape în şoaptă.

— „Quel grand miracle! quoi sans ètre ensorcelé; tu m-as bu cette drogue! Jamais, à grand jamais, je n'avais vu mortel résister à ce charme... Il faut qu'habite en toi un esprit invincible. C'est donc toi qui serais l'Ulisse aux mille tours?" *Odiseea,* cântul X, adăogă, traducerca lui Victor Berard.

— Păcat că nu ştim greceşte, ca să te ascultăm recitându-ne *în* original, *vorbi* Ieronim, mi s-a părut, *cu* oarecare melancolie. Dar să nu crezi, adăogă, întorcând capul către mine, că am uitat ce voiam să spun. Voiam să spun că ideea *lui* Hegel poate fi înţeleasă *şi*

altfel. Eu, în orice caz îndrăznesc să-l înţeleg altfel, şi să-l corectez. De acord, fiecare eveniment istoric constituie o nouă manifestare a *Spiritului* Universal; dar asta nu înseamnă că trebuie doar să-l înţelegem *şi* să-l justificăm. Trebuie să mergem mai departe: să-i descifrăm *semnificaţia lui simbolică. Pentru* că orice eveniment, orice întâmplare cotidiană comportă, o semnificaţie simbolică, ilustrează un simbolism primordial, trans-istoric, universal... Cred că aţi auzit *pen*tru a suta oară! exclamă adresându-se Niculinei şi lui Laurian, şi izbucni în râsul lui de adolescent. Iar dumneavoastră, Maestre, aţi întâlnit, sau veţi întâlni, ideile acestea aproape în fiecare pagină a *Introducerii.*

— Eu sunt de vină, m-am scuzat, pentru că v-am pus întrebarea...

— Nu e vina dumitale. Repetarea şi necontenita reformulare a acestor gânduri constituie, pentru mine, mai mult decât o voluptate intelectuală. Nu se compară cu emoţia estetică a recitării unui poem. Îmi place s-o compar cu efectul pe care-1 produce, în sufletul unui credincios, recitarea rituală a marilor rugăciuni, mai ales a rugăciunii dintâi, *Tatăl nostru...* Deci, ca să revin la *adevărata* interpretare a evenimentelor istorice, şi ca să conclud, îmi place să-mi repet de câte ori am prilejul, să repet într-un mod oarecum *ritual,* că descifrarea semnificaţiilor simbolice secrete, ale evenimentelor istorice, poate constitui o *revelaţie,* în sensul religios al termenului. De altfel, acesta este ţelul tuturor artelor.

Văzându-mă că privesc absent şoseaua care

se întindea în faţa noastră, tânărul încercă să continue conversaţia.

— Dar nici Serdaru nu se lasă mai prejos, spuse zâmbind. L-aţi văzut cum înoată?

— Nu, pe el nu l-am văzut. Ieri, la piscină, v-am văzut doar pe dumneavoastră, elevii lui...

— Serdaru Laurian, rosti solemn, înoată ca un peşte!

— Chiar atât de repede ca peştele? L-am întrebat în glumă.

— Nu la piscină, se înţelege. Cât ar fi ea de mare — şi piscina Taberei nu e mare — apa stă în piscină ca într-un borcan; n-are curenţi, n-are valuri. Dar să-l vedeţi pe Serdaru înotând în Olt sau în Dunăre: taie apa ca o zvârlugă! Nu vă mai spun de Marea Neagră, adăogă zâmbind misterios. Nu-i place să povestesc ce s-a întâmplat atunci, la Eforie. Şi nu povestesc. Dar cu dumneavoastră este altceva... Eu sunt, cum spune chiar Serdaru, mâna lui dreaptă. Până anul trecut, când s-a logodit, mă lua pretutindeni unde era angajat ca instructor.

Am înţeles că, acum trei ani, se aflau împreună la Eforie. Odată, târziu după miezul nopţii, Serdaru l-a deşteptat şi, făcându-i semn să calce în vârful picioarelor, au ieşit din dormitorul coloniei şi au coborât pe plajă.

— Am să-ţi arăt ce-am învăţat chiar acum, în noaptea asta. Dar îţi arăt numai ţie...

Apoi a intrat în mare şi, pentru că talazurile se înălţau, rostogolindu-se unul după altul, Serdaru s-a zvârlit sub ele şi, câteva clipe în urmă, a ieşit la suprafaţă, la vreo 10—12 metri, şi i-a făcut semn cu mâna. Cunoscându-i

măiestria, băiatul n-a fost prea impresionat şi se întreba chiar de ce-1 trezise din somn. Dar şi-a dat repede seama că Serdaru plonjase din nou, şi a aşteptat să vadă cât timp rămâne sub apă. După vreun sfert de ceas i s-a făcut frică a început să se plimbe pe plajă, întrebându-se dacă n-ar trebui să anunţe poliţia maritimă. În cele din urmă, convins că se întâmplase un accident — pentru că trecuse aproape un ceas de când îl zărise făcându-i semn cu mâna — a anunţat poliţia. O motoscafă, cu farurile aprinse, a început să-l caute la vreo sută de metri distanţă de plajă. Curând au stins farurile, pentru că se luminase de ziuă. La un moment dat l-au zărit, departe, în larg, înotând voiniceşte, şi atât de repede încât nu le venea să-şi creadă ochilor.

— Îmi pare rău, s-a scuzat după ce s-a suit în motoscafă. Nu mi-am dat seama că ajunsesem atât de departe.

— De altfel, reluă tânărul, coborând glasul, Serdaru spune că unii din strămoşii noştri au fost peşti. Dar mie nu-mi vine să cred...

Deci, mi-am spus, din nou acelaşi lucru: anamneza prin gesturi, prin incantaţii, prin spectacol. Cum spunea Ieronim, acesta este scopul tuturor artelor: să reveleze dimensiunea universală, adică semnificaţia spirituală, a oricărui obiect, sau gest, sau întâmplări, cât ar fi ele de banale sau ordinare.

— Dar prin spectacolul dramatic, adăogase, descifrarea semnificaţiilor simbolice, deci religioase, ale evenimentelor, de orice fel, poate deveni un instrument de iluminare, mai precis:

de mântuire, al mulţimilor...

— De aceea îţi spuneam azi dimineaţă, interveni Pandele întorcându-se către mine, îţi spuneam că acest fel de a practica arta dramatică este, astăzi, singurul mijloc de a dobândi libertatea absolută...

Eram entuziasmat şi totodată nedumerit. Fără să-mi dau seama că aş putea fi judecat mai puţin inteligent decât socotesc că sunt, le-am mărturisit, foarte sincer.

— Dar eu tot nu văd ce legătură are Hegel cu acest fel de artă dramatică!...

Am răsuflat uşurat auzindu-1 pe Ieronim râzând parcă mai surescitat ca niciodată. A ridicat unul din bastoane în aer, şi l-a clătinat, parcă ar fi voit să anunţe că se pregăteşte să spună ceva foarte important.

— Bravo! a strigat. Ai perfectă dreptate şi îţi mulţumesc că mi-ai atras atenţia. Pentru că tocmai acest punct, capital pentru discuţia noastră, a fost lăsat deoparte. Evident, îi reproşez lui Hegel că s-a poticnit la ecuaţia: eveniment istoric egal o nouă manifestare a Spiritului Universal, în loc să ducă analiza mai departe şi să dezvăluie semnificaţiile simbolice ale evenimentelor şi întâmplărilor. Dar această dezvăluire, sau descifrare, a simbolismului, care sparge coaja întâmplărilor cotidiene aparent banale şi *le deschide spre universal* — acest exerciţiu spiritual nu este decât arareori accesibil omului din zilele noastre. Revelarea semnificaţiei simbolice a gesturilor, acţiunilor, pasiunilor şi chiar a credinţelor noastre, se obţine participând la un spectacol dramatic *aşa*

cum îl înţelegem noi — cuprinzând adică dialoguri, dans, mim, muzică şi acţiune, sau dacă vrei, „subiect”. Numai după experienţa câtorva spectacole de acest fel, spectatorii vor izbuti să descopere semnificaţiile simbolice, trans-istorice, ale *oricărui* eveniment sau incident cotidian.

—- Într-un cuvânt, interveni Pandele, spectacolul dramatic ar putea deveni, foarte curând, o nouă eschatologie, soteriologie, o tehnică a mântuirii.

Evident, spuse Ieronim, numai că asemenea termeni nu trebuiesc niciodată pronunţaţi pentru că, în zilele noastre, sunt descalificaţi. Eschatologie şi soteriologie aparţin vocabularului aşa-ziselor ideologii obscurantiste...

— Şi am putea fi acuzaţi nu numai de superstiţie şi obscurantism, interveni surâzând Niculina, ci chiar şi de magie neagră...

Ieronim o privi, prefăcându-se surprins, şi izbucni din nou în râs.

— Ia uitaţi-vă cine vorbeşte! exclamă.

12

Am regăsit ideile lui Ieronim citind, chiar în acea noapte manuscrisul *Introducerii.* Dar pe măsură ce citeam îmi dam seama că argumentul era mult mai complex şi mai nuanţat. Thanase amintea originile magice ale artelor, descria amănunţit mai multe tehnici gimnice şi psiho-fiziologice şi arăta rolul lor în istoria spectacolului dramatic. Mă întrebam care va fi reacţia cititorilor, şi mai ales a criticilor dramatici şi a istoricilor literari. Dar, în fond, mă interesa un singur lucru: ce *va creia* A.D.P., inspirându-se din aceste teorii, şi ce se va întâmpla cu el, omul, obsedat cum părea a fi de taina celor trei zile de Crăciun, petrecute la Sibiu, în 1938.

Din fericire, Ecaterina s-a arătat mai înţelegătoare decât mă aşteptam. M-a întrebat doar cum se simte A.D.P. şi dacă are cineva grijă de el.

— Mi-a telefonat ieri dimineaţă, a adăogat fără să-şi ascundă satisfacţia. Mi-a spus ce rufărie şi ce haine să-i pregătesc. Şi aseară, târziu, a venit motociclistul, nu băiatul acela tânăr, care a fost prima oară, un altul, şi i-am dat valiza...

În birou, am parcurs corespondenţa şi, conform instrucţiilor lui A.D.P., am clasat

scrisorile în două dosare: cele urgente, la care voi răspunde mai târziu, şi toate celelalte. Apoi m-am apucat să dactilografiez *Introducerea,* Am lucrat până seara, şi când o auzeam pe Ecaterina intrând ca să-mi aducă tava cu dulceaţă şi cafea şi, mai târziu, o farfurie cu fructe, acopeream manuscrisul lui Thanase cu o pagină dactilografiată din *Memorii.* La plecare, am strâns tot materialul în servietă şi l-am luat cu mine acasă.

A doua zi am ajuns în strada Fântânelor mult înainte de amiază, sigur că Ecaterina îmi va pregăti inimitabila ei omletă. Eram hotărât să termin cât mai repede dactilografierea *Introducerii;* precauţiunile pe care trebuia să le iau ca să păstrez secretul deveneau iritante. Pe seară, ajunsesem la pagina 168 a manuscrisului. Îmi rămânea de dactilografiat încă vreo 40 de pagini. Mă bucuram de pe acum de bucuria lui A.D.P. când va auzi de performanţa mea. Dar nu mi-a telefonat nici a treia zi, după ce bătusem la maşină ultima pagină şi mă pregăteam să încep a doua revizuire a întregului text: 99 de pagini. I-aş fi dat eu vestea dacă aş fi ştiut numărul de telefon al Taberei. M-a ispitit o clipă gândul să-l anunţ pe Ghiţă Horia, dar m-am răzgândit pe loc: va fi şi mai surprins când mă va chema el la telefon. Am hotărât, în orice caz, să-mi iau o zi de Vacanţă. Am anunţat-o pe Ecaterina că nu voi veni a doua. zi. Dacă telefonează Maestrul, să-i spună că am terminat ce mi-a cerut şi că aştept instrucţiuni.

Am rămas în pat mai târziu ca de obicei. Apoi, după un prânz de zile mari la Casa Oamenilor

de Ştiinţă, m-am întors agale pe bulevard, până acasă. Îmi făgăduisem să încep volumul II din Saint-Simon. Mă pregăteam să-mi scot haina şi pantofii, şi să îmbrac o pijama de casă, când am auzit soneria. După o scurtă ezitare m-am apropiat de uşi şi am deschis. Un bărbat între două vârste, cu părul rar, blond-spălăcit lipit de craniu, mi-a întins mâna zâmbind.

— Emanoil Albini, spuse. Mi-am îngăduit să vin la această oră pentru că ştiam că vă găsesc singur. D-ra Valeria nu se întoarce decât mâine seară.

Am roşit, încurcat, şi i-am arătat fotoliul. Apoi m-am aşezat la birou şi l-am privit întrebător.

— Nu prea înţeleg despre ce este vorba. Ceva în legătură cu Valeria?

Mi s-a părut că ar fi vrut să râdă, dar n-a reuşit.

— Nu, nu! exclamă. D-ra Valeria Nistor profită de ultima zi de plajă... Şi, recunosc, o invidiez...

Băgă automat mâna în buzunarul de la piept şi scoase o tabacheră de argint.

— Pot aprinde o ţigară? întrebă cu o exagerată politeţe. Am aflat că dumneavoastră nu fumaţi. Dar, nu se ştie niciodată ce poate aduce ziua de mâine. Aţi văzut pe Maestrul Pandele...

Fără să-mi dau seama, am tresărit.

— Dar cum aţi aflat?

— Ştie toată lumea !... À propos, ce mai face Maestrul?

— Lucrează. Scrie zi şi noapte. Este pur şi simplu extraordinar!...

Mă privea fix, cercetător, dar fără severitate. Aveam impresia că mă cântăreşte: încă nu ştia în ce categorie de „oameni fără trecut şi fără viitor” să mă claseze.

— Un nou roman? Urmare la *Roata morii*, pe care o aşteptăm toţi de 30 de ani?

De data aceasta l-am privit eu cu mirare.

— Dar A.D.P. n-a spus niciodată că va scrie o urmare la *Roata morii.* De altfel, nici nu văd cum ar putea avea o urmare, dat fiind că amândoi eroii au murit; mai precis. Manole dispare după moartea Otiliei, dar felul în care dispare echivalează ca o moarte...

Albini zâmbi, parcă mi s-a părut, cu un oarecare efort.

— Poate că mă înşel eu, începu. Dar, în orice caz, acesta este doar un amănunt fără importanţă. Important este faptul că tovarăşul Horia are dreptate anunţând, pe foarte curând, un volum de *Teatru...*

— Nu e nici un secret. Dimpotrivă, A.D.P. e încântat de publicitatea organizată de Ghiţă Horia. Îşi dă seama ce senzaţie va face vestea că în curând va apare un volum de *Teatru...*

— Este ca şi cum s-ar fi aflat deodată în Paris, prin 1922—27, că Marcel Proust scrie o piesă de teatru...

L-am privit uluit, cu oarecare teamă; dar n-am avut timp să caut un răspuns.

— ...Şi, după toate aparenţele, continuă Albini, se complace la Tabăra Bolovani, în tovărăşia „băieţilor” şi a lui Ieronim Thanase.

— Este un mediu care-1 stimulează. Cum n-a mai scris teatru din tinereţe...

— De la *Orfeu şi Euridice,* m-a întrerupt Albini. Avea atunci 32—33 de ani...

— Exact, am repetat roşind uşor, de la *Orfeu şi Euridice.* Dar de data asta e vorba de altceva. E vorba de un nou fel de a scrie teatru. Şi prezenţa acelui grup, ca să nu-i spun trupă, a lui Ieronim, îl stimulează. Ştiţi poate şi dumneavoastră că tinerii aceştia încearcă, de câţiva ani, tot felul de experienţe teatrale. Concepţia lor despre spectacol este extrem de îndrăzneaţă şi de originală...

— Sper că aveţi dreptate, m-a întrerupt Albini. Dar nu este vorba despre asta. E vorba de gruparea lui Thanase. Sunt, printre ei, câteva personagii curioase; ca să nu zic suspecte, adăogă.

— În ce sens „suspecte"? l-am întrebat intimidat.

— În sensul propriu, şi cel mai banal, al cuvântului. Elemente nesigure, tineri exaltaţi, lipsiţi de maturitate, victime uşoare ale oricărei ideologii desuete şi primejdioase. Dar, în sfârşit, asta n-ar fi prea grav. Ce mi se pare, dacă nu grav, cel puţin riscant, este interesul pe care-1 arată Maestrul acelei perechi destul de misterioase, Serdaru şi Niculina.

— Sunt amândoi orfani! am exclamat cu fervoare. Îşi caută tatăl. De altfel, datorită acestui fapt — căutarea tatălui — i-a cunoscut A.D. Pandele. L-a impresionat profund dorinţa lor de a-şi identifica tatăl. Bunăoară, Niculina...

— Pentru că ai adus dumneata vorba, începu Albini stingându-şi meticulos ţigara, trebuie să-ţi spun ceea ce va descoperi şi Maestrul,

într-o zi mai mult sau mai puţin apropiată. Niculina a fost, dacă nu cumva mai este şi acum, o mare curvă. Ani de zile s-a culcat cu cine a trebuit şi cum s-a nemerit. De aceea, n-a putut obţine niciodată un loc permanent, la nici un teatru.

— Îşi caută tatăl! am repetat încurcat, căci îmi dădeam seama că roşisem. Îl caută de cinci ani!...

Albini mă privi din nou cu o exagerată mirare, apoi faţa i se lumină — parcă ar fi fost gata să izbucnească în râs.

— Dumneata suferi de insomnie? mă întrebă.

— Foarte rar. Odată la câţiva ani... Şi acum câteva zile...

— Felicitările mele! Eu sufăr de insomnii din tinereţe. Acum m-am învăţat; nu mai încerc să mă vindec, şi nu mai iau somnifere. Am ajuns să cred că şi insomnia îşi are finalitatea ei, pe care specialiştii n-au izbutit încă s-o descopere. În cazul meu, totuşi, cred că am înţeles: insomniile îmi îngăduie să citesc cărţi pe care altminteri nici nu le-aş fi deschis. Aşa se face că, de câţiva ani, îmi petrec o parte din noapte citind texte gnostice şi cărţi desore gnosticism.

Probabil că a surprins nedumerirea din privirile mele, pentru că a precizat.

— Ştiţi, sectele acelea orientale, unele precreştine, altele creştine, dar eretice...

— Îmi amintesc foarte vag, m-am scuzat. În fond, nu cunosc nimic precis.-

— Acesta era şi cazul meu, până acum trei, patru ani, când mi-a căzut în mână cartea lui Hans Leisegang despre gnosticism şi m-a

fascinat. M-a interesat mai ales sistemul unui mare gânditor gnostic, Valentin. Şi, ascultându-vă adineaori vorbind despre Niculina *care-şi caută tatăl,* mi-am adus aminte despre explicaţia pe care o dă Valentin creaţiei Universului şi a prezenţei răului în lume. Tragedia a început, spune Valentin, când *Sophia...* Dar nu vă plictisesc cumva? mă întrebă brusc.

— Dimpotrivă, dimpotrivă! am exclamat cu o exagerată fervoare.

— Tragedia a început când *Sophia,* adică înţelepciunea, a fost orbită de dorinţa de a-şi cunoaşte Tatăl. Dar Tatăl, în concepţia lui Valentin, este transcendent, invizibil şi incognoscibil. Această dorinţă aberantă a *Sophiei* de a cunoaşte direct, *în chip concret,* ceea ce prin definiţie nu poate fi cunoscut — a fost cauza tuturor căderilor, a tuturor relelor şi păcatelor care caracterizează lumea în care trăim noi, oamenii. Nu mai rezum restul sistemului, care e grandios şi grotesc totodată. Dar, ascultându-vă adineaori, m-a frapat această simetrie între Sophia lui Valentin — Fata care, voind să-şi cunoască Tatăl, introduce dezordinea, suferinţa şi păcatul în lume — şi Niculina care, pentru acelaşi motiv, se comportă ca o prostituată de rând şi provoacă scandal, nesfârşite crize şi tot felul de încurcături.

Îl ascultam speriat şi fascinat totodată, neîndrăznind să-mi desprind privirile de pe figura lui, neîndrăznind să-l întrerup.

— Nu prea înţeleg legătura, am şoptit târziu.

Mi s-a părut că ghicesc o subtilă, enigmatică

satisfacţie în privirile lui Albini.

— Comparaţia asta cu mitul gnostic al lui Valentin am făcut-o oarecum în glumă, ca să văd în ce fel veţi reacţiona — dacă, bunăoară, veţi surâde şi veţi ridica din umeri, sau dacă veţi cădea pe gânduri. Cum cred că n-a fost nici una nici alta, am să abandonez pe *Sophia* şi am să mă limitez la Niculina. Trebuie să vă spun, mai întâi, că numele ei nu este Niculina Nicolae, ci Elena Niculescu. Mama ei, Irina Bogdan, deşi se născuse boieroaică şi trăise între moşieri şi feciori de bani gata, a avut din tinereţe convingeri socialiste. De aceea, poate, s-a căsătorit cu un tânăr tipograf, Nicolae Niculescu. Toţi cei care l-au cunoscut spun numai lucruri bune despre el. Era, în orice caz, un tânăr frumos, inteligent şi foarte muncitor, pentru că a ajuns, destul de repede, directorul celei mai mari tipografii dinainte de război, Monitorul Oficial. Nu se cunosc prea bine ideile lui politice, dar nu erau, desigur, cele ale soţiei, pentru că la declararea războiului a ţinut să plece pe front, deşi ar fi putut rămâne mobilizat pe loc, la Monitorul Oficial. A căzut prizonier şi după câtva timp soţia a aflat de moartea lui prin Crucea Roşie. Elena, sau cum îşi zice ea acum, Niculina, s-a născut curând după ce tatăl ei plecase pe front. Deci, nu l-a cunoscut decât din fotografii.

Se opri şi îşi aprinse o altă ţigară.

— Şi cu toate acestea, Niculina este sigură că tatăl ei n-a murit în lagăr.

— E adevărat, reluă Albini. A fost repatriat în 1950; dar Niculina, care avea atunci 9 ani,

n-a aflat asta decât mult mai târziu. De altfel, foarte curând, familia a început să creadă că repatrierea lui Nicolae Niculescu fusese doar un zvon, pentru că n-au primit nici un semn de viaţă de la el, nici din lagăr, nici după ce-a ajuns în ţară...

— Şi cu toate accstea, se pare că n-a fost doar un zvon.

— Şi asta e adevărat. Există dovezi precise că a trecut Prutul cu un grup de prizonieri repatriaţi, şi că a rămas câteva zile întro gară din Moldova, aşteptând să se formeze trenul pentru Bucureşti. Dar asta e tot. După aceea, i s-a pierdut urma. Nu există nici o dovadă că a murit, sau că şi-a schimbat numele şi a rămas în vreun sat din Moldova, sau că ar fi trecut graniţa înapoi în Rusia. Pur şi simplu, a dispărut. Asta înseamnă, foarte probabil, că a murit. Aşa a crezut şi Niculina până mai acum cinci ani. Mama ei murise cu un an înainte, în 1960. Se stinsese tot atât de discret pe cât trăise. Pentru că trăise exclusiv pentru fata ei, mai precis pentru educaţia ei. Într-adevăr, fata, foarte inteligentă, şi-a însuşit o cultură, am putea spune, excepţională.

— Dă lecţii de franceză şi latină...

Albini mă privi curios, şi, mi se păru, uşor dezamăgit.

— Asta n-ar fi nimic. Prietenii şi colegii ei o socoteau o a doua Iulia Haşdeu. Cunoaşte multe alte lucruri în afară de latină şi franceză. A studiat şi muzica, şi teatrul, şi a urmat multe cursuri la Facultatea de Litere.

— E adevărat! am exclamat deodată. A

studiat Literele. Cunoaşte pe dinafară *Odiseea!*

— Din păcate, continuă Albini ca şi cum nu m-ar fi auzit, acum vreo cinci ani a întâlnit pe unul din ofiţerii repatriaţi, care se împrietenise cu tatăl ei; nu se cunoscuseră în lagărul din Rusia, ci în Moldova, când aşteptau să se formeze trenul pentru Bucureşti. Asta a fost de ajuns ca s-o scoată din minţi. S-a convins — nimeni nu înţelege de ce, pentru că acel ofiţer nu i-a putut spune mai mult decât ştim şi noi —, s-a convins că tatăl ei trăieşte. Şi s-a hotărît să-l caute.

— Dar cum? L-am întrebat.

Albini ridică din umeri.

— Nu avem acum timp să intrăm în amănunte. Evident, trebuia să caute mai întâi pe toţi cei care îl cunoscuseră pe tatăl ei, în special pe cei cu care stătuse de vorbă în acele câteva zile când aşteptau formarea trenului. Dar trebuia să dea de urma lor, să afle dacă mai trăiesc şi unde trăiesc. Toate aceste cercetări implicau nu numai timp şi cheltuială, dar mai ales nenumărate vize şi permise speciale. Aşadar, cunoştinţe şi legături cu cine trebuie. Ca să le obţină, Niculina nu sa dat înapoi de la nimic. Cum era tânără şi foarte frumoasă, nu i-a fost greu să intre în graţiile diverşilor şefi şi directori de la diferitele servicii de care avea nevoie. Curând i s-a dus vestea, şi nu numai în Capitală, că ar fi cea mai excentrică cocotă de după război. Dacă n-ar fi fost protejata unui foarte important personagiu, probabil că ar fi dispărut din circulaţie, mai ales că fusese eliminată de la Teatrul Naţional şi nu reuşea

să-şi găsească loc la nici o trupă din Capitală.

— Aproape că nu-mi vine să cred, am şoptit. N-a trecut o săptămână de când am văzut-o jucând şi de când am ascultat-o vorbind despre Hegel...

— E drept, acum, în ultima vreme, s-a schimbat, continuă Albini. Poate, influenţa lui Thanase, sau logodna cu Serdaru... Dar dramele pe care le-a provocat Veronica Bogdan, cum se numea pe atunci, încă nu sau încheiat. Repet, nu pot intra în amănunte. Destul să vă spun că, *la nivelul cel mai inalt,* multe căsnicii au fost ruinate şi multe cariere au fost compromise. Dar, trebuie să recunosc, adăogă zâmbind amar, Veronica-Niculina are noroc; mai precis, îşi găseşte întotdeauna, în orice încurcătură s-ar afla, un protector destul de puternic. Deşi, nu se ştie niciodată ce poate aduce viitorul...

Au urmat câteva clipe de tăcere.,

— Şi tatăl, am întrebat. Îşi mai caută tatăl?

— Probabil că îl caută, dar cu alte mijloace, mai discrete. În orice caz, cercetările ei n-au mai dat prilej la noi scandaluri publice...

Am avut impresia că, în timp ce-şi stingea pe îndelete ţigara, Albini se întreba dacă ar trebui să mai adaoge şi alte amănunte.

— Îmi cer iertare pentru această prea lungă introducere. Dar am voit să vă informez cât mai precis, ca să înţelegeţi de ce ar fi bine să atrageţi atenţia Maestrului. Ar fi păcat ca un mare scriitor ca A.D.P., academician şi artist emerit al poporului, una din gloriile neamului, ar fi păcat să se lase antrenat într-o intimitate, care ar putea deveni riscantă, cu aceşti tineri...

— Evident, am să-i spun tot ce mi-aţi spus. Deşi nu înţeleg...

— Pentru că şi despre Laurian Serdaru ar fi multe de spus, continuă Albini. De mulţi ani ar fi putut ajunge campion internaţional de înot, dar de câte ori se prezintă la un concurs — mai precis, este silit de superiorii lui să se prezinte — eşuează lamentabil. Unii spun că o face într-adins. Asta ne dă de gândit. În cel mai bun caz e suspect. Pretinde că e actor, şi a urmat într-adevăr Conservatorul, dar e mare meşter în diverse instrumente muzicale ieşite din uz. Şi totuşi, în loc să-şi pună în valoare aceste talente, preferă să facă figuraţie în trupe de provincie.

— Dar acum face parte din trupa lui Ieronim Thanase, am exclamat.

Albini mă privi din nou, aproape cu severitate.

— Asta e altă poveste, adăogă ridicându-se din fotoliu.

13

În aceeaşi seară mi-a telefonat A.D.P. Ghicise deja, de la Ecaterina, că terminasem de dactilografiat *Introducerea*, şi m-a felicitat de mai multe ori, cu căldură. Profitând de prima pauză, am şoptit.

— Azi după-amiază am avut o vizită neaşteptată. Emanoil Albini.

Am avut impresia că vestea nu l-a surprins prea mult.

— Spune înainte, m-a îndemnat. Te ascult.

I-am rezumat convorbirea, fără să insist asupra episodului „Veronica Bogdan”, dar subliniind insistenţa lui Albini că „intimitatea cu aceşti tineri ar putea deveni riscantă”...

— Prostii! M-a întrerupt iritat. Nu e nici un risc. Copiii aceştia sunt amândoi excepţionali...

— Dar Albini spune că...

— Se înşeală, m-a întrerupt din nou. În orice caz, adăogă pe un ton mai liniştit, dacă s-ar ivi cumva dificultăţi, oricare ar fi ele, Ieronim are posibilitatea să lămurească lucrurile...

Eram gata să-i repet ce-mi spusese Albini, că Niculina este aceea care se bucură de înalte protecţii, dar A.D.P, continuă.

— Dar să lăsăm asta. Ai să primeşti, mâine, manuscrisul a două piese. Nu e mare grabă, dar ar fi bine să începi dactilografierea cât mai

repede, ca să vedem câte pagini vor avea.

— *Introducerea* are 99 de pagini.

— Cu atât mai bine! a exclamat. Număr enigmatic. Probabil că aceste două piese nu trec de 150 de pagini. Am în lucru încă două. Aşa că, dacă telefonează Ghiţă, îi spui că manuscrisul, de circa 400 de pagini dactilografiate, va fi gata înainte de sfârşitul lui Septembrie...

Mi-am adus atunci aminte că a doua zi, 1 Septembrie, se întoarce Valeria şi că nu voi mai putea rămâne toată ziua în strada Fântânelor. Ca şi cum mi-ar fi ghicit gândul, A.D.P. mă întreabă.

— Dar ce ai? Te sperie numărul paginilor?

— Nu! nu! am încercat să protestez.

— Dar ai să-ţi primeşti curând şi recompensa. Ai să vezi atunci că merita să faci acest efort... Curaj! Am să-ţi telefonez în câteva zile, să aflu noutăţile.

Ştiam că singurele noutăţi care-1 interesează erau eventualele conversaţii cu Ghiţă Horia şi numărul de pagini al celor două piese. Nu cred că-1 interesau prea mult opiniile mele asupra producţiei lui literare.

După zece minute m-a chemat din nou la telefon.

— Am uitat eeea ce era mai important. Te rog să împachetezi bine mapa cu manuscrisul *Introducerii,* s-o sigilezi şi s-o predai, mâine, motociclistului. Îl pui să semneze de primire...

A doua zi, Valeria mi-a telefonat tocmai când începusem să descifrez manuscrisul primei piese.

— Întâlnire într-o jumătate de ceas, mi-a

şoptit.

— Imposibil! am exclamat. A.D.P. mi-a trimis chiar acum un manuscris important. Am să-ţi explic diseară. Mai îngăduie-mi după-amiaza asta. Trec eu să te iau pe la şapte... Alo! Alo!

Nu remarcasem când închisese telefonul. Am făcut de mai multe ori numărul ei de-acasă, dar n-a mai răspuns. Eram enervat; eram mai ales iritat de lipsa mea de tact; aş fi putut foarte bine amâna până a doua zi lectura piesei. Dar, recunosc, mă intrigaseră peste măsură cele câteva pagini pe care apucasem să le citesc. Nu înţelegeam de ce, după ce precizase că acţiunea se petrece în zilele noastre, într-un parc, toamna, şi începea să se audă din culise conversaţia unei tinere perechi, A.D.P. scrie: „Conversaţia poate fi găsită în orice roman francez de la Stendhal încoace până la Proust inclusiv. Dar nu trebuie să dureze mai mult de 3-4 minute. Ultima frază va fi vorbită de un bărbat (nu neapărat cel a cărui voce fusese auzită până atunci). Apoi apare pe scenă o tânără, îmbrăcată destul de simplu, cu o carte deschisă în mână, răsfoind-o la întâmplare, încercând să găsească o replică adecvată”.

Ajunsesem aici când sunase telefonul.. Am recitit pasajul, dar nu mă puteam concentra, gândul îmi alerga necontenit la Valeria. Puţină prezenţă de spirit, îmi spuneam, şi totul s-ar fi desfăşurat după obicei. I-aş fi putut spune, în glumă: de ce exact o jumătate de ceas? poate 25 sau 45 de minute — sau cam aşa ceva.

M-am trezit că citisem vreo cinci pagini fără să-mi amintesc ce citisem. Am încercat din nou

să telefonez, dar suna ocupat. Când, după câteva minute, am încercat din nou, Valeria n-a răspuns. Ca să mă liniştesc, am început să dactilografiez manuscrisul. Băteam la maşină în chip mecanic, fără să urmăresc sensul dialogurilor. Din când în când, mă opream ca să descifrez o replică sau o indicaţie adăogată, cu creion roşu, în marginea paginei. Cum nu prea înţelegeam despre ce era vorba, nu eram întotdeauna sigur că descifrasem corect. Erau unele pagini în care recunoşteam influenţa „spectacolului", aşa cum îl concepeau Ieronim şi ceilalţi. Bunăoară, la un moment dat A.D.P. scrie: „Aici, cititorul e sfătuit să asculte, la patefon, Adagio de Albinoni. La reprezentare, trebuie utilizat un disc stereofonic".

Dar erau şi indicaţii enigmatice, de exemplu: „Ajuns la acest pasaj, cititorul e sfătuit să închidă cartea şi să se plimbe pe stradă (de preferinţă, o stradă liniştită, cu mulţi arbori), nu mai mult de o jumătate de ceas. Dar în tot acest timp, va trebui să se menţină în atmosfera ultimelor scene, să încerce să recapituleze dialogurile în ordine inversă, plecând adică de la ultima replică pe care a citit-o şi ajungând la prima frază pe care a pronunţat-o tânăra după ce-a intrat în scenă". Sau, alt exemplu: „După ce al doilea astrolog îşi încheie monologul, cititorul e sfătuit să deschidă, la pagina 29, prima carte pe care o are la îndemână, şi să citească cu glas tare 15—20 de rânduri, silindu-se în acelaşi timp să găsească, adică să inventeze, legătura între cele două texte. Dacă în volumul pe care îl deschide pagina 29 este albă, înseamnă că

exerciţiul n-a reuşit. În acest caz, trebuie reluată de la început scena celor doi astrologi. Evident, la reprezentare, regizorul va avea grijă să verifice în prealabil toate cărţile care se găsesc în mica bibliotecă din faţa scenei, eliminând volumele în care pagina 29 este albă".

Descifrând şi dactilografiind monologul celui de al doilea astrolog, mă tot întrebam cum şi când au apărut ei în scenă. Am recitit atunci ultimele zece pagini şi am înţeles că erau aceiaşi doi bărbaţi de la început care, fără motiv aparent, încep să se declare „astrologi" şi să se adreseze unul altuia cu acest titlu. Nu mă puteam concentra îndeajuns ca să înţeleg dacă din acel moment comportamentul şi vocabularul lor se schimbaseră. Acţiunea, dacă se poate vorbi de acţiune, nu implica nici un element ocult sau magic. Iar titlurile — pentru că piesa avea trei titluri, două pentru lectură şi unul pentru reprezentare — nu contribuiau prea mult la descifrarea „mesajului" (al doilea personagiu feminin intra în scenă purtând un mic obiect: A.D.P. indica: „destul de modest ca să nu atragă imediat atenţia, un ou colorat, un ghem de lână, un ceas de modă veche, cu sau fără lanţ etc." — şi arătându-l publicului, strigă: „Atenţie! spectacolul nostru, chiar dacă vă tulbură sau vă indignează, este purtătorul unui mesaj. Siliţi-vă să-l ghiciţi, cât mai e timp!..."). Titlurile pentru cititori erau: *Lecturi din ceilalţi* şi *Invitaţie la voi acasă,* iar pentru reprezentare: *La început a fost sfârşitul...*

Mă aflam în mijlocul paginei 42 — tocmai apăruse al cincilea personagiu, un marinar

străin, vorbind o limbă neînţeleasă cititorilor, spectatorilor şi celor doi actori (astrologi?), dar pe care o înţelegeau, şi o traduceau pe loc, cele două personagii feminine — când a sunat telefonul.

— Te-am iertat, şopti Valeria. Dar treci să mă iei la şase...

Nu mi-am putut închipui până atunci că doar câteva cuvinte pot face un om fericit. M-am uitat la ceas: cinci şi cinci minute. Am îndesat manuscrisele în servietă şi am pornit emoţionat spre casă.

14

Către dimineaţă am înţeles că nu mai puteam adormi. Mi-am îmbrăcat halatul şi, în vârful picioarelor, ca să n-o deştept pe Valeria, am trecut în birou. Încă nu se luminase de ziuă. Am aprins lampa şi am scos din servietă manuscrisul piesei *La început a fost sfârşitul.* Dar zadarnic încercam să înţeleg paginile pe care le parcurgeam. Mă întrebam, îngrijorat, dacă A.D.P. nu-şi face iluzii crezând că e înzestrat pentru teatru. Îi auzeam deja pe colegii şi duşmanii lui amuzându-se de cele trei titluri ale piesei şi de atâtea dialoguri provocator extravagante. Mi se părea vulnerabil mai ales prin ceea ce el, A.D.P., socotea probabil drept marea lui contribuţie la arta dramatică: inovaţiile, oarecum artificiale, epigonice, amintind experienţele primilor suprarealişti. Începeam deja să sufăr; era nedrept ca un mare scriitor ca el, în amurgul vieţii, să se compromită într-un chip atât de ridicol. Singura speranţă era ca Ghiţă Horia să-i refuze manuscrisul.

La început a fost sfârşitul se încheia cu o scurtă scenă în care toate cele cinci personagii recitau, sau psalmodiau, un text curios, dar, mi s-a părut, foarte bine scris, care se transforma pe nesimţite într-o admirabilă poveste, un fel de

mit cosmogonic, evocând apariţia luminii deasupra oceanului primordial, şi apoi, în chiar ultima fraza, proclamând victoria Demiurgului şi exaltând majestatea Creaţiei. Am întors emoţionat această ultimă pagină şi m-a surprins, pentru că nu-mi închipuiam că mai putea urma altceva, m-a surprins Epilogul. A.D.P. se adresa direct cititorului: „Dacă ai avut cumva curiozitatea să citeşti în întregime această piesă, cea mai caritabilă observaţie pe care o vei fi făcut, iubite cititor, este că n-ai înţeles nimic. Şi ai dreptate. Acesta a fost şi gândul meu scriind *La început a fost sfârşitul.* La început a fost ceea ce va fi şi la sfârşit, şi apoi din nou la început — la început a fost haosul. Dar din acest haos va lua fiinţă o lume nouă, căci, spre deosebire de celelalte haosuri şi neanturi pe care le cunoaştem, vai! atât de bine — *acesta va fi un haos cosmogonic.* Din el se va crea Universul imaginar pe care îndrăznesc să-l prezint în mai multe volume, un Univers *dramatic,* adică creat anume pentru spectacol — şi care numai întâmplător e semnat cu numele meu. Autorii lui sunt nenumăraţi. Aţi citit deci — şi sper că într-o zi o veţi putea contempla într-o sală de spectacol — descrierea dramatică a unui tip de descompunere şi haos, care în curând va da naştere unei lumi noi, cu toate virtualităţile intacte. Ultima scenă încheie această cosmogonie. Căci nu trebuie să ne închipuim că orice haos şi orice cosmogonie seamănă cu modelele tradiţionale pe care le cunoaştem dacă nu din *Rig Veda* şi *Enuma Elish,* cel puţin, din Biblie şi din Hesiod...”

Valeria m-a găsit la birou, dormind cu capul pe manuscris.

— A.D P. este un mare autor dramatic, i-am spus. Dar mi-e teamă că nu va fi înţeles.

Din fericire, deşi eram încă obosit şi somnoros, n-am repetat aceeaşi formulă când, câteva ceasuri mai târziu, mi-a telefonat Ghiţă Horia.

— Este o dramaturgie foarte originală, în prelungirea teatrului zis al absurdului. Continuă pe Eugen Ionescu şi pe Becket, dar profită şi de experienţele lui Ieronim Thanase.

— Adică, ce vrei să spui? M-a întrebat Horia.

Am încercat să-i explic, fără să intru în amănunte, că A.D.P. anticipează un „teatru al viitorului", şi de aceea piesele lui trebuiesc întâi citite şi meditate, în aşteptarea marilor regizori ai viitorului.

— În orice caz, l-am asigurat, manuscrisul va avea circa 400 de pagini şi va fi gata la sfârşitul lunii.

Sperasem, zadarnic, că numeroasele cafele pe care mi le adusese Ecaterina vor sfârşi prin a-şi face efectul. M-am încăpăţânat, totuşi, să rămân toată după-amiaza la maşina de scris, descifrând şi dactilografiind ca un somnambul. Dar de câte ori terminam o nouă pagină, simţeam o ciudată, neînţeleasă satisfacţie. Parcă m-aş fi aflat angajat într-un concurs din care trebuia, cu orice preţ, să ies învingător. Către seară, îmi mai rămâneau de dactilografiat ultima scenă şi *Epilogul.* M-am întors acasă istovit, şi totuşi mândru, aproape triumfător.

De-abia a doua zi, după ce încheiasem

Epilogul, am îndrăznit să deschid cel'alt manuscris. Era scris, parcă, şi mai neglijent, când cu cerneală, când cu creionul roşu. Avea numai două titluri: *Marşuri eroice,* pentru cititori, şi *Războiul Troiei,* pentru spectacol. Dar, cum mă aşteptam, până la pagină 14, unde ajunsesem când a sunat telefonul, nu întâlnisem nici o aluzie la Troia.

— Ei! ce noutăţi? m-a întâmpinat A.D.P.

Nu-i venea să creadă când i-am spus că piesa era deja bătută la maşină şi că avea 103 pagini.

— Este pasionantă, dar la prima lectură textul mi s-a părut dificil. De ce nu publicaţi Epilogul ca un Prolog?

A început să râdă, foarte bine dispus.

— Ideea asta m-a tentat şi pe mine, dar trebuie să jucăm jocul cât se poate de onest: dacă anunţ cititorul de la început că nu va înţelege nimic, şi că asta a fost şi intenţia autorului, lectura nu va provoca şocul necesar. Pentru că, ai văzut foarte bine, cititorul *trebuie* şocat, speriat, indignat. Numai după aceea poate avea loc *metanoia,* cum spune Niculina, „răsturnarea", trezirea, reintegrarea. Cred că ai înţeles că în acest haos bogat în virtualităţi, anumiţi indivizi se pot realiza *chiar acum*, pe *loc,* în mijlocul descompunerii generale; ei nu sunt obligaţi, ca toţi ceilalţi, să aştepte o nouă Creaţie pentru ca să-şi poată regăsi plenitudinea...

Îl urmăream cu greutate, şi e probabil că A.D.P. a ghicit încurcătura mea, pentru că s-a întrerupt brusc.

— Dar, nu pentru asta te-am chemai, reluă

după o pauză. Am avut adineaori o lungă convorbire cu Ghiţă. Mi-a repetat ce i-ai spus ieri, că piesele pe care le scriu sunt în prelungirea teatrului absurdului, şi mi-a mărturisit că asta ar putea ridica anumite obiecţii...

— Îmi pare rău... am început.

— Nu e vina dumitale, m-a întrerupt. În orice caz, când va citi textul va fi şi el şocat. Iar ceilalţi toţi care, în ordine ierarhică, îl vor citi după el vor fi chiar speriaţi şi înţelegi... Deci, am căzut amândoi de acord să avem gata pregătit, pentru orice eventualitate, volumul I din *Memorii*. Cred că cel mai bun lucru este să încheiem volumul acolo unde ne-am întrerupt ultima oară. Te rog verifică încă o dată textul, pentru că dacă Ghiţă ezită să publice *Teatrul...* Deşi, îţi mărturisesc, mi-ar părea foarte rău, adăogă.

— Ce fac cu *Războiul Troiei?* L-am întrebat. Întrerup lucrul ca să pun la punct *Memoriile?*

— Nu, nu! Asta în nici un caz. Piesele au prioritate! Te ocupi de *Memorii* printre picături. Săptămâna viitoare vei primi celelalte două piese — cele mai bune, după părerea mea. Curaj, Eusebiu!

Nu voi uita cât voi trăi acea lună Septembrie 1966. Insomniile s-au ţinut lanţ, şi după o săptămână a trebuit să iau somnifere, ca să pot dormi măcar 3—4 ceasuri, către dimineaţă. Dar în timpul zilei eram ameţit şi, cu mari eforturi, abia reuşeam să descifrez manuscrisele lui A.D.P.

În după-amiaza de 9 Septembrie, când tocmai

terminasem de dactilografiat *Războiul Troiei,* uşa de la salon s-a deschis pe neaşteptate. Am rămas încremenit privindu-1. În pantaloni de flanelă şi cămaşă colorată, bronzat, cu părul adus pe frunte, ca un breton, A.D.P. părea cu zece ani mai tânăr. M-a strâns în braţe (cum nu făcuse niciodată, până atunci) şi a exclamat, râzând.

— Eusebiu, am copii mari. Trebuie să par şi eu mai tânăr...

Dar după ce s-a aşezat în fotoliul lui de la birou şi m-a privit cu atenţie, a devenit serios.

— Ce se întâmplă cu dumneata? Eşti foarte palid şi arăţi obosit.

— De la o vreme, sufăr de insomnii. Calc pe urmele lui Albini, Va trebui, poate, să citesc şi eu pe gnostici...

Şi i-am povestit tot ce-mi spusese despre Valentin şi despre *Sophia* care-şi caută Tatăl, şi toate câte au urmat. Am îndrăznit să-i vorbesc, în treacăt, şi despre simetria pe care a remarcat-o Albini între *Sophia* şi Niculina, despre crizele care le-au provocat eforturile lor de a-şi cunoaşte Tatăl. M-a ascultat cu cea mai mare atenţie.

— Foarte interesant! a exclamat. Acest Albini este un om care merită să fie cunoscut. Are lecturi curioase, aş zice chiar singulare.

A tăcut câtva timp, zâmbind absent.

— Dar nu trebuie să te laşi impresionat de ce ţi-a spus, a reluat coborând glasul. Îţi aduci aminte de tânăru] foarte brun care te-a adus cu maşina? Află că e fiul Numărului Doi, şi că deşi are în faţa lui viitorul politic pe care-1 ghiceşti,

lucrează cu Ieronim. Mai mult, practică toate exerciţiile indicate de Ieronim; le practică cu ştirea şi consimţământul părinţilor. Asta rămâne între noi. Şi tot între noi rămâne şi acest detaliu: băiatul era gângav, s-ar spune, din naştere, şi până mai acum câţiva ani nu putea pronunţa anumite consonante sau nu ştiu ce diftonguri. A terminat liceul şi a fost admis în Universitate datorită exclusiv situaţiei tatălui. Mulţi din profesorii şi colegii lui îl considerau aproape un debil mintal. Dar tânărul s-a dovedit a fi, dimpotrivă, destul de înzestrat. Înţelegi acum de ce îi sunt, toţi, recunoscători lui Ieronim.

Apoi a schimbat vorba. Mi-a spus că a venit pentru 24 de ore; l-a adus băiatul Numărului Doi, în maşina lui, şi vor cina împreună, în oraş. Publicarea *Teatrului* este un lucru prea important — pentru el şi pentru noi toţi — ca să nu încerce tot ce-i stă în putinţă ca s-o asigure, şi asta cât mai curând. Chiar dacă va fi o ediţie cu tiraj limitat.

A desfăcut pachetul pe care, intrând, îl aşezase pe birou şi scoase un dosar, mi s-a părut, destul de voluminos.

— Ai aici manuserisele a încă două piese, amândouă ceva mai lungi decât primele. Din păcate, le-am scris cu creionul, şi numai dumneata eşti în stare să descifrezi — şi uneori să ghiceşti — infernala mea grafie. Cum stai cu *Războiul Troiei?*

— Am terminat-o în clipa când intraţi pe uşă.

— Bravo! Eşti unic!... şi când crezi că ai putea preda lui Horia manuscrisul *Memoriilor*?

Am ridicat încurcat din umeri.

— Dacă aş putea dormi bine o noapte, două, l-aş putea pune la punct la începutul săptămânii viitoare.

— Eşti extraordinar! Îţi rămâne, deci, acum, să te concentrezi asupra pieselor III şi IV. Dar ca să te poţi concentra, trebuie să te odihneşti — şi să încerci să dormi. Dacă poţi fără somnifere... Ia, te rog. manuscrisele la dumneata acasă şi stai în pat toată ziua de mâine. Eu, probabil, voi rămâne până mâine seară sau poimâine dimineaţa. În orice caz îţi voi telefona acasă, poimâine dimineaţa, să văd cum te mai simţi.

Aş fi vrut să-l întreb câteva lucruri în legătură, mai ales, cu Albini, Niculina şi Serdaru, dar aveam impresia că vrea să scape cât mai repede de mine, şi am plecat. Când, acasă, am deschis dosarul şi am început să descifrez manuscrisele, m-am îngrozit. Erau aproape ilizibile; cu atâtea cuvinte prescurtate, reduse uneori la două litere, s-ar fi spus că A.D.P. le scrisese în transă. Trebuia să descifrez rând cu rând. Dacă am fi fost împreună şi mi le-ar fi dictat el, dactilografierea ar fi mers mult mai repede. Dar, descifrând la întâmplare câteva pagini, mi s-a părut că sunt mai puţin excentrice. Am întâlnit chiar pasagii emoţionante, semănând cu poemele orientale mistico-erotice. Dar nu-mi dau seama de rostul lor într-o dramă intitulată: *Principatele unite*.

Când mi-a telefonat, în dimineaţa plecării, eram mai ameţit ca niciodată. Încercasem să dorm fără somnifere, dar nu adormisem decât spre ziuă.

—Situaţia pare mult mai favorabilă decât şi-o închipuise Ghiţă, m-a asigurat. Foarte probabil, ambele volume vor putea apare în acelaşi timp, la începutul lui Ianuarie... Sper că de aici înainte ai să poţi adormi din ce în ce mai bine.

În strada Fântânelor, Ecaterina mă aştepta în salon.

— Am avut tot felul de oaspeţi, mi-a spus zâmbind misterios. Au venit în mai multe maşini, una mai elegantă decât alta. S-a băut şampanie... Iar unul din invitaţi...

E curios cum am uitat ce mi-a spus în continuare, deşi o ascultasem silindu-mă şi eu să zâmbesc, prefăcându-mă interesat de toate aceste amănunte. Ziua a trecut fără să-mi dau seama, descifrând şi bătând la maşină cuvânt cu cuvânt, ca un începător. Până scara, de-abia ajunsesem la pagina 12. Dar nu reţinusem nimic din acest text, în afară de faptul că cei doi protagonişti îşi povesteau unul altuia visele, şi A.D.P. invita cititorul să repete exerciţiul cu un prieten sau o prietenă (dar, preciza, în nici un caz cu un membru al familiei).

Valeria nu credea că voi reuşi să termin lucrul până la 25—26 Septembrie, aşa cum făgăduisem. Şi cu toate acestea, fără să-mi dau seama prin ce miracol reuşisem această performanţă, în dimineaţa de 25 Septembrie i-am telefonat lui Ghiţă Horia, anunţându-1 că întreg volumul de *Teatru — Introducerea* şi cele patru piese (398 de pagini) — îi stă la dispoziţie. M-a întrebat ce spune A.D.P. Foarte sincer, i-am răspuns că nu ştiu. Ultima oară, în ziua de 20 Septembrie, îmi telefonase de la Sibiu. Atunci,

obosit, cum eram, n-am înţeles la ce a făcut aluzie spunându-mi că pe măsură ce anamneza progresează, călătoria care va avea o mare importanţă în viaţa mea devine tot mai certă...

— Poate avea loc oricând după 15 Octombrie. În orice caz, fii pregătit pentru orice eventualitate...

Spre surpriza noastră, a mea şi a Valeriei, în noaptea aceea am adormit îndată ce-am pus capul pe pernă, şi nu m-am deşteptat decât a doua zi la prânz.

— Dar cine e Euridice? M-a întrebat Valeria, încruntându-se. I-ai vorbit tot timpul în somn...

15

A.D.P. a avut dreptate. Acea călătorie — recompensa pe care mi-o făgăduise — a jucat un rol hotărâtor în viaţa mea.

În după-amiaza de 15 Octombrie mă aştepta în faţa bibliotecii. Şi, cu un ton oarecare, mi-a spus.

— Eşti trimis în misiune culturală. Două luni, cu diurna în valută forte. Ce preferi: India sau Statele Unite?

— India! am şoptit, emoţionat.

— Ai ales foarte bine! Dar să ştii că trebuie să plec în câteva zile.

Am avut impresia că, în afară de satisfacţia că reuşise să-mi obţină această călătorie excepţională, şi pentru motive pe care nu le ghiceam, A.D.P. era încântat că voi lipsi două luni din Capitală. M-a surprins în special uşurinţa cu care acceptase absenţa mea tocmai în momentul când avea mai multă nevoie de mine. Într-adevăr, şpaltele celor două volume trebuiau corectate la începutul lui Noiembrie, şi A.D.P. avea oroare de corecturi. Fără îndoială îşi asigurase, în afară de corectorii Editurei, colaborarea altcuiva.

Treceam pentru întâia oară frontierele Europei. Şi tot pentru întâia oară scriam şi altceva decât texte şi scrisori în numele lui

A.D.P. Spre surpriza, şi marea mea bucurie, paginile pe care le-am trimis, cu regularitate, în fiecare săptămână, *Gazetei Literare,* au avut mare succes. „Ai reinventat reportajul literar şi ai reabilitat literatura exotică”, mi-a scris A.D.P. la Delhi („Reportajele” erau, de fapt, adevăratele mele scrisori către Valeria). Iar după ce-a citit impresiile din Hardwar şi Rishikesh, m-a felicitat, precizând: „M-am convins acum că lectura celor patru piese a avut rezultatul pe care-1 scontam. Ai să înţelegi, la întoarcere, lucruri pe care foarte puţini alţii le înţeleg”.

La întoarcere, înainte chiar de a da ochii cu Valeria (era încă la birou), am găsit, introdusă pe sub uşă, scrisoarea Ecaterinei. O scrisese chiar în dimineaţa aceea. Mă anunţa că Maestrul plecase din nou, fără să spună unde, şi nici când se va întoarce. Trebuie neapărat (subliniase cuvântul) să-mi vorbească, dar nu la mine acasă, şi nici în strada Fântânelor. Propunea să ne întâlnim, ca *din întâmplare* (subliniat), pe una din străzile din jurul Statuei; ea se va plimba în fiecare dimineaţă între 10 şi 11, şi din nou după-amiezile, între 4 şi 5.

Am telefonat totuşi în strada Fântânelor. Mi-a răspuns o voce necunoscută, ursuză, de bărbat. Îndată ce mi-am rostit numele, tânărul a devenit afabil. Era Nicolaie Voinea, locţiitorul meu; el se ocupase de corecturi şi de corespondenţă. Maestrul se afla în Transilvania, într-un sat din apropierea Sibiului, asistând la repetiţiile spectacolului pe care-1 pregătea Ieronim.

A încheiat spunându-mi că va telefona chiar în

seara aceea lui A.D.P., şi, foarte probabil. Maestrul mă va chema el la telefon a doua zi de dimineaţă.

Nu apucasem să-mi desfac valiza, când se întoarse Valeria. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost data pe care o fixase pentru nuntă: 29 Decembrie, adică în opt zile.

— E ziua mea de naştere, a adăogat, zâmbind încurcată. Am privit-o surprins, încercând să ghicesc la ce face aluzie.

— Totdeauna mi-ai spus că ziua ta de naştere e 29 Ianuarie. Şi tot aşa scrie şi în buletinul populaţiei.

— Voiam să mă întineresc cu un an, îmi explică roşind uşor. Mi se părea ridicol că pentru două, trei zile... înţelegi ce vreau să spun...

Atunci a sunat telefonul, şi am ridicat cu emoţie receptorul. Eram aproape sigur că mă cheamă A.D.P.

— Bine că te-ai întors la timp! exclamă. Mi-era teamă că ai să mai rămâi câteva zile la Pondichéry. Şi ar fi fost mare păcat! Ne apropiem de...

Apoi ni s-a întrerupt comunicarea şi am trântit plictisit receptorul în furcă. Au trecut vreo zece minute până ce telefonul a sunat din nou. De data aceasta, vocea era depărtată, sugrumată, şi înţelegeam cu greu cuvintele.

— Lucruri foarte importante... Dar nu ştiu ce se întâmplă. Dumneata mă auzi? Repet: *Foarte importante!* Mă auzi?... Atunci e inutil... Am să revin mâine, la aceeaşi oră.

— Ce spunea? întrebă Valeria văzându-mă

dezamăgit.

Am ridicat din umeri.

— N-am înţeles mare lucru. Se auzea foarte prost. Probabil că vorbea din satul acela de lângă Sibiu.

— Atunci e din cauza zăpezii, *mă* întrerupse Valeria. *În* tot Nordul Transilvaniei ninge întruna de *două* zile *şi două* nopţi...

— Dar ce crezi că voia să-ţi spună?

— A repetat de mai multe ori că e vorba de ceva *foarte important.* Probabil în legătură cu spectacolul pe care-l pregăteşte Ieronim. Am aflat asta adineaori, de la „locţiitorul" meu, un anume Nicolaie Voinea. Se pare că A.D.P: asistă la toate repetiţiile. Undeva într-un sat de lângă Sibiu,

Valeria căzu deodată pe gânduri.

— Dar sper că va veni la nuntă, vorbi târziu. Înţeleg că n-a vrut să ne cunune el, că n-a vrut măcar să fie martor, dar sper că va veni la nuntă. Toţi ai mei, şi mai ales mama, toţi nu aşteaptă decât asta: să cunoască, *personal*, pe cel mai mare scriitor român în viaţă...

Mi-am dat atunci seama că de când intrase pe uşă, Valeria nu-mi pusese nici o întrebare în legătură cu călătoria mea în Orient, şi nici eu nu o întrebasem nimic de tot ce făcuse în cele două luni cât a durat despărţirea; nu vorbisem decât despre data nunţii şi despre A.D.P. M-am apropiat râzând de ea şi am cuprins-o în braţe.

— Dar Pandele n-a pretins niciodată că e cel mai mare scriitor român în viaţă, i-am spus.

— În orice caz, sper că va veni la nuntă, a continuat pe acelaşi ton. Ar fi, pentru noi, dar în

primul rând pentru mama, ar fi o mare lovitură...

16

De departe, Ecaterina părea aceeaşi. Îndată ce m-a recunoscut, s-a luminat la faţă şi a grăbit pasul spre mine. Dar abia îi luasem mâna şi i-o strânsesem, cu afecţiune, când şi-a întors brusc capul şi a început să cerceteze bănuitor strada, de la un capăt la altul, înălţându-şi prudentă privirile către balcoane, furişându-le prin curţile pietruite. Niciodată n-o văzusem atât de speriată.

— Nu e nimeni! am liniştit-o zâmbind.

Continuam să-i strâng mina, dar şi-a smuls-o deodată, aproape cu brutalitate, şi şi-a băgat-o în buzunarul paltonului, parcă ar fi vrut s-o ascundă. Apoi a izbucnit cu un glas puternic, aproape strigând.

— Ce mai faceţi, domnule Eusebiu? Când v-aţi întors? V-aţi întors abia ieri?... Ce surpriză plăcută...

Mi s-a părut că-mi făcea semne din ochi, să spun şi eu ceva.

— Ce face Maestrul? am întrebat-o.

— Mai tare, te rog, mai tare, că iar nu mai aud bine...

— *Ce face Maestrul?* am repetat cât am putut mai puternic. Cum merg lucrurile pe acasă?

Dar, ridicând brusc glasul, m-am înecat, şi am

început să tuşesc.

— Acum putem să mergem, mi-a şoptit Ecaterina. Şi dacă vă fac semn cu mănuşa, uite aşa — şi mi-a arătat cum -, vă prefaceţi că iar v-a apucat tusea... Deci, cum vă spuneam, reluă cu acelaşi glas puternic, toate merg bine...

Înaintam încet, unul lângă altul şi, deşi ghicisem de la început că îi este frică, nu izbuteam să înţeleg sensul acestor exagerate măsuri de precauţie.

— Deci, cum vă spuneam, a mai repetat odată, apoi, cu privirile aţintite în faţa ei,învârtind în neştire una din mănuşi, a început să-mi povestească.

De la plecarea mea se petrecuseră multe în strada Fântânelor. Niculina şi Serdaru se instalaseră definitiv: dormeau când în salon, când în birou. Asta n-ar fi fost grav, dacă nu s-ar fi perindat atâta lume străină prin casă, zi şi noapte, şi la orice oră din noapte. Odată, trecuse de două jumătate, s-a oprit o maşină în faţa casei şi a început să claxoneze. A sărit din pat şi s-a apropiat de ferestre, să vadă ce se întâmplă. În timp ce dădea, tremurând, cu mare atenţie, perdeaua la o parte, a început să se audă, din salon, larmă şi râsete şi cineva a strigat: Venim! Venim! Era o maşină mare şi elegantă, şi chiar atunci cobora acel tânăr foarte brun, care venise de mai multe ori în timpul verii (era, evident, băiatul Numărului Doi). A privit spre ferestrele salonului, apoi s-a adresat, vorbind foarte tare, cuiva din fundul maşinei.

— Dă-mi bastonul dumitale să le bat în uşă!

— Poate au confundat datele! I-a răspuns,

cel'alt, cu un glas tot atât de puternic, întinzându-i bastonul. (Foarte probabil, era Ieronim Thanase).

Dar în timp ce tânărul se îndrepta spre uşa din faţă, cei care dormiseră în salon, sau în birou, au apărut în capul scării.

— Erau Niculina, Serdaru şi cine altul? am întrebat.

— Nu ştiu cine erau. Erau trei persoane. N-am recunoscut pe nici unul. *Ştiam* că „tinerii căsătoriţi" — căci aşa le spune Maestrul — dormeau la noi, dar nu i-am recunoscut.... Şi totuşi, ei erau, adăogă coborând şi mai mult glasul, pentru că *a* doua zi de dimineaţă, când am intrat în salon, să le spun că îi aşteaptă cafeaua, nu era nimeni şi paturile lor — vorba vine căci n-au paturi, dorm când pe canapea, când pe saltele — paturile erau făcute. Dar, cum vă spuneam, adăogă ridicând brusc tonul, şi-mi făcu semn cu mănuşa.

Am început să tuşesc, căutându-mi în acelaşi timp batista. La câţiva metri în faţa noastră, înainta spre noi un bărbat aproape bătrân, cu un fular bine strâns în jurul gâtului. Îndată ce-a trecut, Ecaterina mi-a făcut semn să întorc capul, să văd dacă omul îşi continuă drumul.

— Pentru că nici prin gând nu vă trece câţi sunt şi cine sunt, spuse răsuflând istovită.

— Dar Maestrul? am întrerupt-o. El ce spune?

În acea noapte, A.D.P. nu era acasă. S-a întors — „din provincie", preciză cu ironie Ecaterina — s-a întors de-abia a treia zi. Şi când Ecaterina a încercat să-i povestească, a întrerupt-o zâmbind.

— A fost o greşeală, i-a spus. N-a fost vina

lor. Niculina şi Laurian erau siguri că, repetiţiile vor avea loc Miercurea viitoare, la unu noaptea. Aşa îi informase Tudorel — este tânărul care doarme la noi, în bucătărie sau pe coridor (am înţeles că era elevul favorit al lui Serdaru, cel care mă adusese astă-vară, cu maşina la Bucureşti) — Tudorel notase greşit ziua în agenda lui.

— Deci, am îndrăznit s-o întrerup, cei trei erau Niculina, Serdaru şi Tudorel.

— Desigur că erau ei, dar cine să-i recunoască? Cine ştie ce „spectacole" repetaseră în noaptea aceea, înainte de culcare — căci aşa le spune: „spectacole". Şi repetă aproape în fiecare noapte, repetă cu toate *uşile* închise, sublinie căutându-mi privirile. De obicei numai ei trei şi cu Maestrul, dacă e acasă. Dar uneori se adună zece, cincisprezece... unii din ei sunt înalţi cât uşa. Nu ştiu ce repetă, dar îi aud râzând, cântând — de altfel, cântă toţi, foarte frumos, cântă şi în cor, şi fiecare separat, şi au tot felul de instrumente muzicale...

— Ce spun vecinii?

A întors brusc capul spre mine şi mi-a zâmbit. Un zâmbet, mi s-a părut, misterios şi totuşi ironic.

— De când au aflat cu cine se întâlneşte şi la cine este invitat Maestrul, nu îndrăznesc să spună nimic... Deşi...

Ezită câteva clipe, apoi mă privi din nou, bănuitoare, parcă ar fi încercat să ghicească ce gândesc.

— N-ar trebui vă spun, dar Dumneavoastră, care aţi fost mâna dreaptă a Maestrului...

— Şi sper să fiu şi de aici înainte, încercai să glumesc, zâmbind. ,

— Să dea Dumnezeu! oftă, dar s-au schimbat atâtea de când aţi plecat. N-ar trebui să vă spun, dar...

Coborâ şi mai mult glasul.

— Din când în când, către miezul nopţii, o maşină se opreşte în dreptul casei doctorului, ştiţi unde, a treia casă de la colţ, şi rămâne acolo toată noaptea, cu farurile stinse... Dar maşina nu e goală, adăogă. Odată. Într-o noapte, nu mă deranja muzica, mă învăţasem acum cu repetiţiile, dar parcă aş fi presimţit ceva... — m-am dat jos din pat şi, în vârful picioarelor, m-am apropiat de fereastră. Tocmai atunci ieşeau din casă tânărul acela foarte negru şi cu Serdaru. I-am văzut îndreptându-se spre maşină: nu ştiu ce-au vorbit cu şoferul, sau cine o fi fost înăuntru, dar curând după aceea maşina a pornit încet, tot cu farurile stinse... Şi a mai fost ceva, deşi e un mare secret, n-ar trebui să vă spun...

— Ştii că poţi avea toată încrederea în mine, am încurajat-o. Nu ne cunoaştem de ieri, de alaltăieri. Şi suntem amândoi devotaţi Maestrului... În fond, ce s-ar fi făcut Maestrul fără dumneata şi fără mine?

M-a privit cu căldură, recunoscător, dar nu-şi putu înăbuşi suspinul.

— Ştiu, şopti. De aceea trebuie să vă spun. A doua zi după întâmplarea cu maşina, când mă întorceam la Cooperativă, m-a oprit un domn, nici tânăr, nici bătrân, foarte elegant îmbrăcat. Când şi-a ridicat pălăria şi m-a salutat, am văzut

că era aproape chel. Foarte politicos, şi-a spus numele, dar acum nu mi-l aduc aminte. (Evident, era Albini). M-a întrebat dacă aveam ştiri de la Dumneavoastră căci, spunea, circulă fel de fel de zvonuri prin oraş, că n-o să vă întoarceţi, că Maestrul v-a convins să rămâneţi acolo, în India, dacă nu definitiv, cel puţin câţiva ani, până va veni şi el...

O ascultam fascinat, neîndrăznind s-o întrerup.

— Eu i-am spus adevărul, a continuat Ecaterina, adică ce ştiam de la Editură: că vă întoarceţi pe ziua de 20 sau 21 Decembrie, dar el a schimbat repede vorba, şi mi-a spus că admiră din tinereţe cărţile Maestrului şi de aceea e îngrijorat de tot ce se întâmplă de câteva luni, că s-au plâns vecinii, că ştie... Mă rog, ştia tot, ştia mai ales ce făceau tinerii căsătoriţi, ştia de spectacolul pe care-l pregătesc. Şi apoi; a scos o carte de vizită şi mi-a spus: se întâmplă că funcţia pe care o am îmi deschide multe porţi. Dacă vei avea vreodată încurcături, sau orice altfel de probleme, îmi telefonezi la numărul acesta... Am păstrat cartea de vizită, dar nu i-am telefonat, adăogă.

Am răsuflat uşurat şi am început să râd.

— Va să zică de aceea a intrat spaima în dumneata, şi aproape că nu îndrăzneşti să vorbeşti, nici măcar pe stradă. Ţi-e teamă că te urmăreşte Securitatea.

Ecaterina s-a oprit brusc şi şi-a întors mirată capul spre mine.

— Ce-o să-mi facă mie Securitatea?!

exclamă. Eu îmi văd de treaba mea. Nu mă ocup nici de politică, nici de altceva...

— Atunci, dacă ştii că nu eşti urmărită, de ce atâtea precauţii?

— Dacă m-aţi fi lăsat să termin, şopti, aţi fi înţeles de ce mi-e frică... Şi când m-aţi asculta până la sfârşit, are să vă fie frică şi Dumneavoastră...

Totul a început la vreo două săptămâni după plecarea mea. Într-un amurg, intrând în salon ca să aprindă lampa japoneză, a dat cu ochii de o femeie, aproape bătrână, care adormise pe canapea. Ecaterina a ţipat, speriată, şi când femeia s-a trezit, s-a îndreptat spre ea şi a întrebat-o cine este şi pe unde a intrat în salon. Femeia o privea curios, parcă n-ar fi înţeles bine româneşte. Şi, într-adevăr, când s-a ridicat de pe canapea, Ecaterina şi-a dat seama că era străină. Era îmbrăcată ciudat, deşi elegant, într-o rochie lungă de mătase roşie şi avea nişte pantofi aşa cum nu mai văzuse până atunci: păreau muiaţi în aur. Femeia continua s-o privească zâmbind, şi la toate întrebările Ecaterina ridica din umeri. Ar fi putut avea 50—55 de ani, dar când zâmbea părea mai tânără. Doar când Ecaterina s-a îndreptat spre telefon, femeia a întins braţele către ea şi i-a şoptit: — Ecaterina, să nu faci asta! Nu te juca cu focul!

— Şi nu i-ai recunoscut glasul? am întrerupt-o. Nu ţi-ai dat seama că era Niculina, că adormise acolo, pe canapea, îmbrăcată în costumul cu care repetase?

Ecaterina şi-a întors din nou capul spre mine. încruntată.

— Nu puteam să-i recunosc glasul, pentru că nu era Niculina. Nu vorbea ca Niculina. Avea un glas stins, ca de femeie bătrână. Şi era mai înaltă ca Niculina. Şi avea părul cărunt...

— Atunci, cine era? am întrebat-o tulburat.

— Nu ştiu, şopti Ecaterina. Şi de aceea mi-e frică... Pentru că mai târziu, după ce mi-a spus: Nu te juca cu focul!, femeia a adăogat — Acum, pot să-ţi spun, căci ne cunoaştem bine. Sunt soţia lui Laurian Serdaru, deci, dacă ai aflat şi D-ta secretul, sunt nora Maestrului. Toţi îmi spun Niculina, şi numele acesta îmi place şi mie. Dar nu e numele meu. Pe Niculina ai s-o întâlneşti într-un ceas, un ceas şi jumătate, pentru că astă-seară suntem invitaţii Maestrului... Mi-a făcut o reverenţă ca la teatru, şi-a luat pantofii de aur în mână şi s-a îndreptat spre odaia de baie.

— Deci, până la urmă, tot ea era!

Ecaterina a ridicat exasperată din umeri, şi a oftat.

— V-am mai spus o dată, şi vă mai spun încă o dată, nu era ea. Şi am dovezi că nu putea fi ea, Niculina...

Într-adevăr, A.D.P. nu era în Bucureşti şi în acea seară n-a fost nimeni invitat. Când, după vreun ceas a întâlnit-o pe Niculina şi i-a spus: Mi-ai tras o spaimă adineaori!, Niculina a întrebat: — Ce spaimă? Şi după ce i-a povestit întâmplarea, Niculina a clătinat din cap. — Nu eram eu. La ora aceea eram la repetiţii... — Atunci, cine a putut fi?! a exclamat speriată Ecaterina. Cine a putut intra în salon fără ca eu să prind de veste? — Oricine poate intra în

salon, pentru că fiecare din noi avem cheia noastră, noi cei unsprezece din trupa lui Ieronim. A trebuit să ne facem chei ca să nu te deranjăm mereu. Căci, ai văzut şi dumneata, aici, zi şi noapte, unii vin, alţii pleacă...

— Era, deci, cineva din trupă, am şoptit tulburat. Nu ţi-a spus cine?

Ecaterina mă privi din *nou,* de data aceasta *fără* să înţeleg de ce, zâmbind amuzată,

— Ştiţi ce mi-a spus când am întrebat-o? Mi-a spus: Aşa cum o descrii, de vreo 50—55 de ani, cu păr cărunt şi un pantof de aur în fiecare mână, poate fi oricare din cele cinci fete; căci atâţia suntem, în trupa lui Ieronim, cinci fete şi şase băieţi..

— Şi Maestrul? Ce-a spus Maestrul când i-ai povestit toate acestea?

După câte am înţeles, pentru că Ecaterina grăbea mereu pasul şi erau cuvinte care îmi scăpau, A.D.P. a încercat s-o liniştească, asigurând-o că, de fapt, *ea* era, Niculina, dar ce vrei?, a adăogat, sunt tineri şi se amuză, îşi fac unul altuia tot felul de farse...

— Dacă ar fi numai astea, continua Ecaterina, numai farse şi glume de artişti tineri...

Dar Ecaterina se convinsesc că la mijloc era altceva, nu ştia exact ce, dar era destul ca s-o înspăimânte. Nu trecuse o săptămână de la această întâmplare, când i-a telefonat Grigore de la Cooperativă că-i va trimite, spre seară, patru iepuri. Ca să nu atragă atenţia vecinilor, a rugat-o să stea la fereastră între cinci şi un sfert şi cinci jumătate, şi îndată ce se opreşte maşina

să deschidă uşa de la bucătărie, ca să nu aştepte şoferul. Aşa a şi făcut. Dar şoferul n-a putut, sau n-a voit să coboare — şi i-a strigat să vină ea. Ploua, şi Ecaterina i-a făcut semn să aştepte puţin, să-şi îmbrace paltonul şi să-şi pună ceva pe cap. Dar când se pregătea să coboare, un tânăr a traversat în goană strada, s-a apropiat de maşină, a înşfăcat sacul cu iepuri şi i-a strigat să rămână acolo, în uşa bucătăriei. Maşina a pornit chiar atunci, un camion se apropia din direcţia opusă şi, văzând că tânărul întârzie, câteva clipe i-a fost teamă că se lăsase păcălită. Dar după puţin timp băiatul a intrat în bucătărie, săltându-şi râzând sacul cu iepuri în spate. Ecaterina voia să-i dea ceva şi începuse să caute în buzunar.

— Nu te mai osteni, Ecaterina, i-a spus băiatul. Sunt de-ai casei.

Şi pentru că Ecaterina îl privea surprinsă, încercând să-l recunoască a adăogat.

— După atâtea săptămâni, tot nu mă cunoşti? Eu sunt Laurian, bărbatul Niculinei.

— Venea desigur de la o repetiţie, i-am spus.

Aşa crezuse şi ea. Nu se mai sătura privindu-1, minunându-se, repetând:

— Bată-te norocul să te bată. Ai întinerit cu zece ani, tocmai dumneata, care n-ai nevoie...

Câteva clipe în urmă intră în bucătărie Niculina, cu o carafă goală, şi se îndreptă spre robinet.

— Ce spui de domnul Laurian? o întrebă Ecaterina. Vrăjitorie curată...

Tânărul se fâstici, şi începu să-şi treacă nervos palma pe obraji.

— Laurian e în salon, cu toţi ceilalţi, spuse Niculina. Şi li s-a făcut, la toţi, sete.

— Vezi, nu vrea să mă recunoască, şopti printre dinţi tânărul, şi deschizând brusc, aproape cu mânie, uşa, dispăru în ploaie.

Şi totuşi, nici până azi Ecaterina nu ştie ce să creadă. După ce-a rămas singură, şi-a scos paltonul, a desfăcut sacul, a căutat prin sertare câteva sfori groase şi cârlige ca să atârne iepurii în cămară, dar s-a trezit târziu că tremură, şi a îmbrăcat din nou paltonul. A înţeles însă repede că nu tremură de frig, ci de frică. A început să-şi facă semnul crucii, dar a dat cu ochii de iepuri, pe care nu-i scosese din sac, şi i-a fost ruşine. Şi-a scos brutal paltonul şi s-a silit să nu se mai gândească. Dar o rodea curiozitatea, şi după ce-a atârnat şi al patrulea iepure în cămară, s-a hotărât. Ştia că numai nopţile uşile sunt încuiate, dar pe de altă parte A.D.P. îi atrăsese de mai multe ori atenţia să nu intre, sub nici un motiv, în salon, în timpul repetiţiilor. După ce-a găsit motivul (Niculina spusese că li se făcuse sete), a scos din frigider o sticlă cu apă minerală, a ales câteva pahare, şi cu tava plină în mâna dreaptă, a bătut scurt în uşa salonului, şi a intrat. Erau vreo şase, şapte tineri, costumaţi ciudat; parcă ar fi avut fiecare o pelerină lungă, dar felurit colorată, atârnată de umeri. Au întors toţi capul spre ea, speriaţi, ca şi cum ar fi fost surprinşi la începutul unei crime. Cea mai speriată părea Niculina. Amuţise, cu braţul ridicat, cu gura pe jumătate deschisă. Alături de ea, îmbrăcat într-o mantie sîngerie, se afla Laurian Serdaru. O privea şi el,

tot atât de surprins. Dar Ecaterina este sigură, şi poate chiar să jure, este sigură că, la un moment dat, Serdaru i-a zâmbit cu înţeles şi i-a făcut semn cu ochiul.

17

Îndreptându-mă spre casă, mi-am dat seama că acele întâmplări de la începutul lui Noiembrie îi provocaseră Ecaterinei un traumatism care putea duce la mania persecuţiei. Din seara când, intrând brusc în salon, le întrerupsese „repetiţia”, i se părea că e urmărită de tot felul de personagii stranii, care până la urmă se dovedeau a fi unul din obişnuiţii casei, mai ales Niculina şi Serdaru, dar şi alţii, bunăoară Tudorel sau una dintre artiste, căreia i se spunea Vera. Se oprea câteodată la o vitrină şi pe neaşteptate cineva apărea în spatele ei şi, după felul cum o privea sau îi zâmbea, descoperea că face parte din trupa lui Ieronim. Dar greul de-abia atunci începea, pentru că nu-i era uşor să-i identifice. Uneori îi trebuiau două sau trei zile şi nopţi...

— Vă aşteptam ca pe un Dumnezeu! a exclamat la despărţire, strângându-mi amândouă mâinile. Ca pe un Dumnezeu, a repetat de mai multe ori.

De-abia după ce mi-am scos paltonul şi m-am aşezat la birou mi-am adus aminte că ar fi trebuit să trec pe la Editură. Voiam să văd cum arată cele două cărţi ale lui A.D.P.; voiam, mai ales, să aflu ce crede Ghiţă Horia despre proiectul meu de a aduna într-un volum

articolele despre India. Ideea volumului mi-o sugerase ultima scrisoare a lui A.D.P. „Ştiam că eşti un bun scriitor, îmi spunea, pentru că ai scris *Memoriile* aşa cum *eu* nu le-aş fi putut niciodată redacta. Dar nu bănuiam că eşti un bun scriitor *atât de diferit de mine.* Am lucrat împreună aproape opt ani, şi n-am bănuit *această* notă specifică a talentului dumitale literar".

Şovăiam, dacă ar trebui să-i **telefonez** lui Horia — era aproape 12:00 — sau să mă duc să-l vad, fără să mă anunţ, la începutul după-amiezii. Câteva **clipe** în urmă a sunat telefonul.

— Dar unde mi-ai umblat toată dimineaţa? mă întrebă A.D.P., mi s-a părut, uşor contrariat.

— Am întâlnit-o întâmplător pe Ecaterina, şi am stat mult de vorbă. Biata de ea, tare mi-e teamă că...

— Las-o pe Ecaterina! M-a întrerupt. Avem lucruri mult mai importante de discutat. Şi nu le putem discuta la telefon. Trebuie să vii la Sibiu. Ţi-am rezervat un loc în avionul de mâine dimineaţă. Telefonează la Agenţie; sau, şi mai bine, treci Dumneata, înainte de 4:00, şi ridică-ţi biletul. Te aşteptăm la aeroport. Şi îndată după dejun...

Cu un efort, am îndrăznit să-l întrerup.

— Dar, Maestre, vedeţi, suntem în preajma Crăciunului. Şi de-abia m-am întors. Vreau să petrec Sărbătorile cu Valeria. Mai ales că nunta va avea loc foarte curând, la 29 Decembrie...

Am avut impresia că vestea l-a surprins, pentru că, după o scurtă tăcere, a continuat cu un alt glas.

— Bine, dar azi e 23 Decembrie. Mai avem o săptămână. Ne întoarcem la 26 Decembrie, cel mult 27.. Cum vă cunosc eu, nunta nu se poate face fără mine.

Am roşit brusc şi, de emoţie, mi-am simţit deodată gura uscată.

— Dar mi-aţi spus de atâtea ori, am şoptit, mi-aţi spus că nu vreţi să ne cununaţi, că...

— Ce-am spus altădată, m-a întrerupt A.D.P. foarte bine dispus, n-are nici o importanţă! Ţin foarte mult să vă cunun eu. Şi vom sărbători evenimentul în strada Fântânelor, cu Niculina. Laurian, şi alţi câţiva prieteni.

— Evident, am reluat cu un glas mai ferm, evident, Valeria va fi fericită şi recunoscătoare. Ca şi mine. de altfel, inutil să vă spun... Dar mă gândesc că dacă o las singură de Crăciun...

— Eusebiu! a exclamat aproape patetic. E foarte important! Nu-ţi pot spune acum de ce, dar trebuie să vii mâine. Te aşteptăm la aeroport. Şi mulţumeşte-i Valeriei şi din partea mea că acceptă acest sacrificiu!...

După ce a închis telefonul, am rămas multă vreme cu privirile pierdute în gol. M-am trezit, târziu, că mă gândeam la cu totul altceva: mă trudeam să-mi amintesc o scenă din a treia sau a patra piesă a lui Pandele, o scenă care, mi se părea, ar fi putut explica insistenţa lui atât de patetică de a mă avea alături de el începând din seara de Ajun până a doua sau a treia zi de Crăciun. Cineva (imposibil să-mi aduc aminte cine), aflându-se într-o situaţie desperată (dar *de ce? de ce*?), făcea un apel patetic la un prieten mai tânăr: îi cerea un lucru, în aparenţă,

de o ridiculă banalitate (un pahar cu apă? o batistă?), anunţând în acelaşi timp recompensa: *va fi o nuntă ca în poveşti,* chiar el, *El,* îi va cununa, şi vor pofti la masă nu numai prietenii, ci şi... Imposibil să-mi amintesc cine alţii vor fi poftiţi la banchet (în text era scris: *agapa).*

Am făcut emoţionat numărul lui Horia. Nu mă aşteptam să-l mai găsesc, trecuse de 1:00, dar ştiam că-mi va răspunde secretara.

—- Tocmai mă duceam 1a masă, îmi răspunse Horia. Deci, fii, te rog, cât se poate de scurt...

Dar nu-mi lăsă timp să spun ceva, ci continuă pe un ton sec, aproape sever.

— Dacă e vorba de *India* Dumitale, trebuie să discutăm serios...

— Dar nu e vorba de volumul meu, l-am întrerupt. Voiam să ştiu...

— Nu spun că textele nu sunt interesante, continuă ca şi cum nu m-ar fi auzit. Dar trebuie să nuanţezi. Insişti prea mult asupra „spiritualităţii indiene", asupra sihaştrilor şi mânăstirilor...

— Dar dacă vă spun că nu e vorba de volumul meu...

— Trebuie să evoci şi alte aspecte ale istoriei şi societăţii indiene: sărăcia, nedreptăţile sociale, castele, intuşabilii... Nu spui nimic despre Intuşabili...

Cu un efort, am izbutit să mă stăpânesc.

— Tovarăşe Horia, am început, pronunţând clar şi răspicat fiecare cuvânt în parte. Repet, nu e vorba de volumul meu. Voiam doar să ştiu dacă a apărut *Teatrul* lui A.D.P. şi dacă pot trece după-masă să iau un exemplar...

Mi s-a părut că a şovăit mult înainte de a răspunde.

— Ca să fiu foarte sincer, volumul e tipărit, dar eu încă nu l-am văzut. S-ar putea să apară în vreo două săptămâni, dacă între timp, aşa cum mi-a fost frică de la început...

— Bine, l-am întrerupt politicos, nu vreau să vă mai reţin. Vă telefonez din nou după Sărbători...

În clipa când aşezam receptorul în furcă, mi-am dat seama că făcusem o gafă. Bănuitor cum era, cine ştie ce şi-ar putea închipui Horia. Ar fi trebuit să mă adresez direct „locţiitorului" meu; păstrase, desigur, corecturile în pagină. Dar spre mirarea mea, Voinea mi-a mărturisit că tot materialul — manuscrisele, şpaltele şi corecturile în pagină — fusese, la cererea lui; expediat prin curier lui A.D.P., pe la începutul lunii. Ceea ce i s-a părut curios, adăogă coborând uşor glasul, câteva zile după aceea i s-a telefonat de la Editură că au nevoie de manuscrise şi de corecturi pentru o ultimă revizie. Dar Voinea ştia bine că ultima revizie fusese făcută cu cel puţin o săptămână înainte; chiar el dăduse bunul de tipar. A avut impresia, şi spunând asta a scăzut şi mai mult glasul, a avut impresia că, aflând ce s-a întâmplat, anume că tot materialul se află în mâinile lui A.D.P., secretarul n-a ştiut ce să-i spună, şi l-a rugat să aştepte un moment, să vorbească cu Directorul. După ce l-a ascultat, Ghiţă Horia a spus: Bine!, şi a închis telefonul.

Şi de data aceasta mi s-a părut că făcusem o gafă: cine ştie cum va interpreta Voinea dorinţa

mea de a reciti un text pe care eu însumi îl dactilografiasem cu trei luni mai înainte. Şi dacă, după un ceas, două îi telefonează Horia şi-l întreabă: nu cumva i-am telefonat, în legătură cu...? Poate ar fi trebuit să-l avertizez, să-i spun, bunăoară, că dacă întreabă cineva de mine, să-i spună că... În acea clipă mi-am amintit brusc de Ecaterina, şi m-am ridicat enervat din fotoliu.

Valeria îmi pregătise pentru dejun o felie de şuncă şi struguri. Am mâncat absent, fără chef. Dar curând am zărit cei dintâi fulgi de zăpadă şi m-am înseninat ca prin farmec. Am rămas multă vreme la fereastră, privind ninsoarea. Când, după un ceas, am pornit spre Agenţie, stratul de zăpadă părea, pe alocuri, de câţiva centimetri. Aşa cum mă aşteptam, biletul fusese achitat de Pandele.

— Dar dacă va ninge toată noaptea, mi-a spus funcţionara, nu cred că veţi putea pleca mâine dimineaţă. În orice caz, prezentaţi-vă la aeroport cu cel puţin o jumătate de ceas mai înainte.

Aş fi vrut să mă plimb puţin prin oraş, să cobor spre Cişmigiu, dar mi-am spus că, dacă ninsoarea nu se potoleşte, foarte probabil îmi va telefona Pandele ca să schimbe programul.

Tot aşteptând, am adormit în fotoliu. *M-a* deşteptat Valeria, scuturându-şi viguros şoşonii în faţă uşii. Când i-am spus că ne va cununa A.D.P., a împietrit în mijlocul camerei, apoi m-a înlănţuit şi, trăgându-mă uşor după ea, a început să danseze, fredonând, dar din ce în ce mai strâns, pentru că nu-şi putea stăpâni

lacrimile. Voia să telefoneze imediat acasă, să anunţe marea veste, dar *am* păstrat-o lângă mine.

— Evident, toate bucuriile se plătesc. Pandele m-a implorat să viu mâine la Sibiu. Are neapărat nevoie de mine...

Şi, pentru că mă privea surprinsă, ca şi cum n-ar fi înţeles, am adăogat repede..

— E vorba de 24, cel mult de 36 de ore. Ne întoarcem amândoi, cel mai târziu, a doua zi de Crăciun.

— Dar e imposibil! M-a întrerupt Valeria înseninându-se. Nu mai pleacă nici un avion spre Nordul Transilvaniei. Am ascultat şi la Radio.

— Aşa mi-a spus şi mie la Agenţie. Dar dacă A.D.P, nu-mi telefonează, eu, în orice caz, mâine dimineaţă...

18

De fapt, n-am ştiut că avionul nostru va putea ateriza la Sibiu decât în ultimul moment, când, după ce aşteptasem aproape două ceasuri, eram gata să renunţ. Din fericire, apropiindu-ne de Sibiu, peisajul devenise feeric.

Nu văzusem niciodată această parte a ţării îngropată sub zăpadă. Cerul se limpezise pe neaşteptate, şi ne orbea acum o lumină crudă, polară. Curând avionul îşi opri motoarele şi, coborând, au început să se distingă tot mai clar calea ferată şi casele de ţară. Apoi am zărit oraşul, am trecut lin pe deasupra unui cartier de curând construit, şi puţine minute în urmă am aterizat.

A.D.P. mă aştepta zâmbind, alături de Serdaru şi Tudorel. Ma îmbrăţişat, mi s-a părut, cu o neobişnuită emoţie. Apoi mi-a strâns îndelung mâna.

— Îţi mulţumesc, mi-a şoptit. Ştiu că ai făcut un sacrificiu...

Nu ştiam ce să cred. Arăta parcă şi mai tânăr decât toamna trecută, şi cu toate acestea îşi ascundea cu greu nervozitatea. Părea neliniştit, preocupat.

— Maestrul e obosit, spuse Serdaru ca şi cum mi-ar fi citit gândul. A dormit doar câteva ceasuri. A rămas azi-noapte până la 2:30, ca să

vadă sfârşitul, deşi noi toţi, şi mai ales Ieronim, am tot încercat...

— Să lăsăm astea, îl întrerupse A.D.P., izbutind totuşi să zâmbească. Avem atâtea altele de vorbit...

Apoi, întorcându-se către mine şi luându-mi braţul, a continuat.

— Nu te întreb nimic despre India. O să discutăm asta mai târziu. Să-ţi spun însă de pe acum programul: dejunăm la *Majestic,* am rezervat o masă; apoi, cu o camionetă militară — de fapt, e un fel de jeep — la Călina. Sunt mai puţin de 10 kilometri, dar şoseaua e pe alocuri înzăpezită. Cu maşina, ar fi fost riscant. Locuim într-un fost pavilion de vânătoare, transformat în Casă de odihnă, destul de confortabil şi, deşi a fost de două ori restaurat, încă destul de pitoresc. Iar de acolo înainte, continuă privindu-mă şi zâmbind enigmatic, de acolo înainte nu mai putem conta decât pe sănii...

— Dar nici nu vă închipuiţi ce fel de sănii, adăogă Serdaru. Ca din alte vremuri. Nu se mai văd decât în filme de epocă...

— Dar sunt mai frumoase decât cele din *Anna Karenina*, filmul de anul trecut, spuse Tudorel.

— Poate că o să facem şi noi un film, adăogă A.D P. Să vedem...

— Nu trebuia să-i spuneţi, şopti Serdaru oarecum dezamăgit. Voiam să-i facem o surpriză...

Pandele întoarse capul spre el, apoi ridică din umeri.

— Va fi suficient să vadă săniile, caii şi

aparatura din sufragerie ca să înţeleagă despre ce este vorba...

Nu ştiu dacă aş fi ghicit atât de repede. Nu aveam cum să ştiu că jeepul care ne adusese la Casa de Odihnă, ca şi caii, fără pereche de frumoşi, pe care îi scoteau din grajd chiar în momentul sosirii noastre, aparţineau Corpului de Armată din Sibiu. De asemenea, nu aveam cum să ştiu că săniile pe care le-am zărit în curte fuseseră construite în toamna aceea, după modelul săniilor castelanilor unguri de pe la 1840, păstrate la Muzeul de Etnografie. Nu m-au mirat costumele atât de pitoreşti ale tinerilor pe care i-am întâlnit în sală şi pe coridor; aş fi crezut că se pregătesc, sau se întorc, de la repetiţie. Dar cred că aş fi început să bănuiesc că anumite scene vor fi filmate dând cu ochii de proiectoarele din sufragerie şi de estrada înaltă, pe rotile, de pe coridor.

*

Îndată ce-am rămas singuri în odaia pe care mi-o alesese, alături de camera lui, A.D.P. s-a aşezat pe marginea patului şi mi-a făcut semn să-mi apropii scaunul.

— Am atâtea lucruri să-ţi spun, şopti, încât nu ştiu de unde să încep. Am să încep, totuşi, cu ceea ce mi se pare mai puţin important.

Ascultându-l, mă întrebam de ce i se părea „mai puţin important”. Mie mi se părea destul de grav. Era vorba de lupta surdă pentru putere între Numărul Trei şi Numărul Doi. Tensiunea dura mai de mult, dar în ultimele săptămâni ameninţa să explodeze. Evident, adăogă A.D.P., asta complică situaţia lui Ieronim. Oamenii

Numărului Trei sunt cu ochii pe el, gata să profite de prima greşeală pe care o va face. Foarte probabil, mulţi dintre tehnicieni şi operatori sunt informatorii Numărului Trei. Unii din ei — evident, fără să-şi dea seama — s-au trădat chiar în dimineaţa când l-au văzut pe Ieronim încredinţându-şi bastoanele unui figurant şi urcându-se pe estradă ca si regleze proiectorul.

— Da, continuă repede A.D.P., nelăsându-mi timp să-l întrerup, acum vreo zece zile, pe neaşteptate, Ieronim a simţit că nu mai are nevoie de bastoane. Am identificat în sfârşit greşeala pe care o făcusem în seara de 11 August 1964, mi-a explicat Ieronim, şi, aşa cum mă aşteptam, în aceeeaşi clipă m-am vindecat.

— Extraordinar! am exclamat. E pur şi simplu extraordinar!

— Da, reluă A.D.P., aşa am spus toţi. Dar vezi, vindecarea aceasta atât de misterioasă a avut loc într-un moment puţin prielnic pentru noi toţi, şi în primul rând pentru Ieronim. Cum îţi spuneam, câţiva mecanici şi operatori s-au trădat pe loc: s-au grăbit să telefoneze vestea la Bucureşti. Nici lui Ieronim, nici Numărului Doi nu le convenea să se vorbească despre acest „miracol" chiar acum... Dar, în sfârşit, cum iţi spuneam, asta e mai puţin important.

Mai grav i se părea intriga urzită împotriva lui, şi care ar fi putut duce la interzicerea volumului de *Teatru.* Intriga aceasta n-avea legătură directă cu tensiunea între Numărul Trei şi Numărul Doi, dar, fără îndoială, unii din colegii lui, geloşi şi invidioşi, sunt gata să profite

de conjunctură. (Am înţeles că se gândea mai ales la Paraschiv Simionescu, pe care intimitatea lui A.D.P. cu familia Numărului Doi nu-1 lăsa să doarmă). De aceea şi-a luat măsurile de precauţie necesare: a fotografiat în zece exemplare volumul de *Teatru,* şi le-a pus la adăpost, în locuri diferite, şi chiar în mai multe ţări, a precizat subliniind cuvintele. Voiam tocmai să-l întrerup, să-i spun, că, poate, situaţia nu e chiar atât de critică pe cât şi-o închipuia el, când s-a ridicat repede, s-a îndreptat spre uşă şi a deschis-o brusc. Văzând că nu era nimeni pe coridor a oftat uşurat, zâmbind.

— După cum vezi, reluă cu un alt ton, s-ar zice că încep să calc pe urmele Ecaterinei. Dar, aici, şi în acest moment, trebuie să fim cu ochii în patru. În afară de noi, cei care ne cunoaştem, oricine altul poate camufla un agent...

— Îmi pare rău, am început, oarecum la întâmplare; văzând că tăcerea se prelungeşte. Eu, dimpotrivă, credeam că...

— Eusebiu! exclamă întrerupându-mă, tot ce ţi-am spus până acum confirmă ce bănuisem mai de mult, de cel puţin două săptămâni. Adevărul este că *mi-e frică!* Nu îndrăznesc să-ţi mărturisesc ce *trebuie* să-ţi mărturisesc, şi atunci, ca să amân această confesiune penibilă, îţi tot vorbesc, când de una, când de alta. Tot ce ţi-am spus despre Numărul Trei, ca şi despre intrigile lui Paraschiv, e adevărat. Nu am inventat nimic. Dar, repet, toate astea n-au prea mare importanţă. Singurul lucru important este descoperirea pe care am făcut-o de curând, şi

pe care nu *îndrăznesc* să ţi-o destăinui...

Îl ascultam tulburat. Pandele făcu câţiva paşi prin odaie, apoi se aşeză din nou pe marginea patului.

— Ţi-ai dat, desigur, seama, începu brusc, că spectacolul organizat de Ieronim urmăreşte, în primul rând, completarea procesului de anamneză început astă vară. Dar ceea ce numai eu ştiu, este că această anamneză am încheiat-o mai de mult. Mi-am adus aminte de tot ce s-a întâmplat în noaptea de Crăciun 1938, am izbutit să-mi amintesc de fiecare amănunt. (Nu degeaba am luat parte cu atâta elan la toate repetiţiile lui Ieronim...). Inutil să ţi le rezum; căci nu toate amănuntele sunt interesante. Destul să-ţi spun că, la început, ca să fiu foarte sincer, şi poate chiar vulgar, la început am crezut că, în noaptea aceea am băut prea mult, eu care nu eram obişnuit cu alcooluri tari, şi m-am culcat cu actriţa care juca rolul Euridicei. Şi, îmi spuneam, foarte probabil că a doua zi mi-a fost ruşine — nu că mă culcasem cu ea, ci pentru că fusesem beat, şi probabil mă purtasem ca o brută —mi-a fost, deci, ruşine şi am evitat s-o mai întâlnesc, a doua zi şi a treia zi. Îmi mai spuneam că purtarea mea fusese desigur atât de odioasă încât, fără să-mi dau seama, am voit, şi am reuşit, să uit tot de la început şi până la plecarea la Bucureşti. Bănuiam că, psihologic, procesul nu părea prea verosimil, dar, în sfârşit, eu mă prefăceam convins că aşa se întâmplase...

Se ridică şi începu să se plimbe, încurcat; parcă nu mai ştia ce să facă cu mâinile.

— Adevărul este cu totul altul. În noaptea aceea nu fusesem beat, şi mă purtasem cât se poate de curtenitor. Pe scurt, a fost o foarte sinceră, şi chiar romantică, noapte de dragoste, de care ar fi trebuit să-mi amintesc întotdeauna cu încântare şi melancolie. Ar fi trebuit, şi desigur că aşa s-ar fi întâmplat, dacă nu intervenea altceva, un episod surprinzător de insolit. Şi acest altceva a provocat amnezia...

Se opri brusc în faţa mea şi mă privi curios, ca şi când atunci m-ar fi văzut pentru întâia oară.

— Dar, a reluat după o pauză, cum să-ţi vorbesc despre cauza amneziei mele fără să risc ca Dumneata, sau oricare altul care m-ar asculta, să creadă că mi-am pierdut minţile? Aparent, lucrurile par normale. La un moment dat, Euridice mi-a propus să luăm o sanie şi să mergem la o prietenă, care locuia în casa unui pădurar, la vreo cinci, şase kilometri de Sibiu. Evident, am acceptat pe loc, şi Euridice a început să râdă, a adăogat că fusese atât de sigură că voi accepta, încât i-a spus prietenei să ne aştepte la masă... Inutil să-ţi descriu drumul până în pădure, strânşi unul lângă altul, simţindu-mă deja îndrăgostit. Am fost amândoi surprinşi când, intrând în casa pădurarului, am găsit toate luminile aprinse şi masa pregătită, dar nici urmă de prietenă. Ne-am liniştit citind biletul pe care ni-1 lăsase. Doar aceste rânduri enigmatice: „Dacă mai aşteptaţi pe cineva, vă asigur că nu mă aşteptaţi pe mine”. Câteva minute după ce-am citit biletul, am uitat de tot. Eram doar noi doi singuri, şampania era frapată

şi cina părea excelentă. Ţi-am spus ce a urmat... Dar cum să-ţi spun restul?

Se opri în faţa mea şi-mi căută privirile.

— Şi totuşi, trebuie să-âţi spun şopti. Târziu, către dimineaţă, m-a deşteptat deodată setea. Nu cred că am mai cunoscut de atunci o asemenea sete: parcă aş fi înghiţit jăratec. Am coborât din pat şi m-am îndreptat către bucătărie. Am găsit cana cu apă, şi am dus-o direct la gură, am început să beau ca un animal. Câteva clipe nu simţeam nimic, parcă aş fi înghiţit aer, şi somnoros cum eram, m-a cuprins groaza: nu cumva n-am să-mi pot potoli niciodată setea? Am continuat să beau, din ce în ce mai speriat, şi atunci am zărit la fereastră, aproape lipindu-şi obrazul de geam ca să mă poată vedea mai bine, am zărit o fată tânără, blondă, cu părul despletit pe umeri. Când şi-a dat seama că o priveam, a zâmbit şi mi-a făcut semn, ducându-şi degetul la gură, să nu spun nimic. Apoi, în clipa următoare, a dispărut...

A început din nou să se plimbe, de la un capăt la altul al odăii.

— E curios că nu mi-a fost frică. Dar întorcându-mă în dormitor, am dat cu ochii de Euridice. Se deşteptase, şi aprinsese lanterna de buzunar, pe care o lăsasem pe măsuţă, alături de pat. Am simţit că mă ia cu frig, dar, curios, în loc să intru repede în pat, mi-am îmbrăcat paltonul (nu înţeleg cum de-1 lăsasem acolo, pe un scaun).

— Cum arată prietena ta? am întrebat-o.

Euridice m-a privit ztmbind, dar, mi s-a părut, cu mare tristeţe.

— Dar ce de mă întrebi?

— Pentru că am văzut adineaori, la fereastra bucătăriei, o fată tânără, şi mă întreb dacă nu cumva i s-a întâmplat vreo nenorocire. Dacă nu cumva...

Euridice a început să râdă.

— Ca să-ţi spun adevărul, află că nu există nici o prietenă. *Eu* am aranjat, în mare taină, această surpriză. Am fost aici azi după-amiază şi am pregătit masa, am scris biletul, am aprins luminile. Dar de ce mă priveşti aşa?, întrebă, tulburându-se.

Nu ştiam ce-aş fi putut răspunde. Mi se părea că visez, dar nu izbuteam să înţeleg când începuse visul.

— Ţi s-a părut că seamănă cu mine? continuă în şoaptă. Avea, ca mine. părul blond, despletit? Şi şi-a pus degetul la gură, ţi-a făcut semn să păstrezi secretul?...

Din acea clipă nu mai mi-aduc nimic aminte. Nu ştiu cum am ajuns la hotel...

Atunci am auzit glasul Niculinei.'

— Iertaţi-mă că, fără să vreau, am ascultat la uşă, dar am făcut de pază ca să nu asculte *altcineva...*

Apoi s-a apropiat repede de Pandele şi i-a luat mâna.

— Iertaţi-mă, *mon père,* că îndrăznesc să te contrazic. De la un moment dat, poate de când ai început să bei din cană şi nu simţeai gustul apei, din acel moment nu mai poate fi vorba de anamneză, ci de o plăsmuire a imaginaţiei Dumitale.

— De ce spui asta? întrebă A.D.P.,

stingherit.

— Pentru că în nici un caz o amnezie atât de totală nu putea fi provocată printr-un şoc de o asemenea natură. Dacă ar fi fost aşa, n-ai fi putut uita această scenă, oricât te-ai fi silit. Întâmplări de felul acesta — halucinaţii, sau fenomene para-psichologice, sau ce-or fi — sunt destul de curente. Poate ai citit mai de mult, undeva, povestea de adineaori şi te-ai convins că ţi s-a întâmplat Dumitale...

— Şi, totuşi, vă repet la amândoi, *aşa s-a întâmplat.* Şi de aceea mi-e frică. Nu mi-e ruşine s-o spun: *mi-e frică!*

— Ai toată dreptatea să-ţi fie frică, continuă zâmbind Niculina. Asta face parte din însuşi procesul anamnezei. Numai că frica de care vorbeşti nu se datoreşte scenei pe care ai evocat-o adineaori: figura pe care ai zărit-o la fereastra bucătăriei şi pe care, câteva minute în urmă, ai recunoscut-o ca fiind chiar Euridice. Scenariul acesta este o ultimă încercare pe care o faci, evident, nu Dumneata, ci altcineva, mult mai profund, captiv în inconştientul Dumitale, o ultimă încercare de *a nu-ţi revela adevărul.* Dacă ai uitat tot, dacă, mai ales, ai renunţat de atunci la teatru, este pentru că, în momentul când erai torturat de sete şi ai început să bei din cană, *fără ca totuşi să simţi că-ţi potoleşti setea,* în acel moment... Vladimir!, strigă fără să-şi desprindă privirile din ochii lui Pandele, rămâi la uşă, ca să fim siguri că nu ne ascultă nimeni... în acel moment, deci, reluă, ai avut o revelaţie cutremurătoare, de care ţi-a fost atât de frică încât, fără nici un efort din partea Dumitale, *ai*

uitat-o.

— Ce fel de revelaţie? întrebă A.D.P.

— O să aflăm curând de tot. Dar ştiu de pe acum că e vorba de altceva, de ceva extrem de important pentru noi toţi. De aceea e atât de pasionat Ieronim. Ce ţi s-a revelat, adică: ce adevăr simplu şi totuşi teribil de aflat, când ai simţit că *s-ar putea să nu-ţi potoleşti niciodată setea,* încât să rezişti la toate încercările noastre de anamneză?

— Poate, pur şi simplu, vorbi A.D.P. pronunţând rar cuvintele, că dacă voi continua s-o văd pe Euridice şi, deci, dacă mă voi dedica teatrului, voi muri curând...

Niculina zâmbi, şi parcă faţa i se lumină de o secretă bucurie.

— Fără îndoială că e vorba şi de moarte. Dar ce fel de moarte? Nu una din morţile noastre de toate zilele, pe care le acceptăm orbeşte, fără să ne dăm seama ce facem. Trebuie să fie ceva mult mai simplu şi mai profund: ceva care, dacă l-ai fi acceptat, ţi-ar fi schimbat *radical* viaţa.

— În orice caz, spuse Pandele, ştiu acum cât mi-a fost de frică atunci, în 1938, şi, vă repet, îmi este din nou frică...

— Şi mie mi-e frică, şopti Niculina căutându-i privirile. Cui nu i-a fost frică în pragul mântuirii? Şi lui Isus i-a fost frică...

19

Cred că în clipa când m-am trezit şi-mi priveam mirat degetele bandajate, am recunoscut vocea lui Albini.

— Nu te speria! îmi spuse. Nici degetele, nici tălpile nu sunt degerate.

Probabil că l-a impresionat spaima pe care mi-a citit-o în ochi, şi s-a grăbit să mă liniştească şi să mă lămurească în acelaşi timp.

— Opt, nouă ceasuri, pe jumătate îngropat în zăpadă, câte nu se pot întâmpla?... Noroc că nu se lăsase încă gerul. Dar, în orice caz, doctorii spun că, un ceas, două mai mult, degerăturile ar fi fost atât de grave încât ar fi trebuit să vă amputeze ambele picioare...

Mi-am adus brusc aminte de Valeria şi l-am întrebat.

— În ce zi suntem azi?

Albini mă privi, mi s-a părut, blând, aproape cu milă.

— 27 Decembrie, dar ar fi mai corect să spun 28 Decembrie, pentru că mai sunt 20 de minute până la miezul nopţii.

— Trebuie să telefonez neapărat la Bucureşti, să vorbesc cu Valeria!

— Am avut noi grijă de asta, spuse zâmbind Albini. Am informat-o personal pe domnişoara Valeria Nistor de tot ce s-a întâmplat.

— Dar ce s-a întâmplat! l-am întrerupt speriat.

— Asta voiam şi eu să vă întreb... Dar nu acum. Poate mâine dimineaţă...

— Domnişoara Nistor voia cu orice chip să vină la Sibiu. Am asigurat-o că nu e nevoie. În două, trei zile — cel puţin aşa spun doctorii — vă puteţi întoarce acasă...

— La 29 Decembrie, trebuia să mă cunune Maestrul...

Şi, amintindu-mi deodată cum se despărţise de mine, am strigat.

— Dar Maestrul? Ce s-a întâmplat cu Maestrul?

Albini mă privea uşor încruntat, cercetător, amânându-şi parcă voit răspunsul.

— Noi ne făcusem iluzii, a început târziu. Noi credeam că *Dumneata* ai să ne spui ce s-a întâmplat cu Maestrul Pandele...

Încremenisem, privind când spre el, când spre infirmiera care tocmai intrase. Aşa cum se apropia zâmbind de mine, cu un pahar cu apă în mână, mi s-a părut că-i recunosc chipul, şi am închis ochii. Dar a trebuit să-i deschid, ca să pot bea câteva înghiţituri. Mi-am dat imediat seama că nu era apă; avea un gust sălciu. Şi cu toate acestea, am băut acele câteva înghiţituri cu o neînţeleasă bucurie.

— Aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 Decembrie, la vreo zece kilometri de Casa de Odihnă, continuă Albini. Aţi fost găsit aşezat pe o buturugă, în zăpadă, în haină şi cu capul gol. Alături, la câţiva. metri, au găsit paltonul, căciula şi o pereche de cizme îmblănite. Nimeni

n-a înţeles, şi nu înţelegem nici acum, de ce n-aţi îmbrăcat paltonul, de ce n-aţi tras căciula până peste urechi — aşa cum o aveaţi când v-aţi suit în sanie... S-a crezut la început... ştiţi, se apropiau Sărbătorile şi s-a crezut că aţi băut prea mult în noaptea aceea. Dar la analize nu s-a găsit nici urmă de alcool. Unii au crezut că poate aţi fost drogat. Dar şi de data aceasta analizele au fost negative.

M-am simţit deodată vlăguit de puteri.

— Dar Maestrul? am întrebat din nou, cu un mare efort. Şi Niculina? Şi Serdaru?... Sper că nu li s-a întâmplat nimic...

— Aşa speram şi noi. Dar deocamdată nu ştim nimic. Speram să ne lămuriţi Dumneavoastră...

Apoi s-a apropiat brusc de infirmieră şi a întrebat-o ceva, în şoaptă. Tânăra a clătinat din cap, zâmbind. Poate a spus şi ea ceva, tot în şoaptă, dar în clipa aceea am închis pleoapele. Cred că am adormit imediat.

*

Pentru că începusem să-i vorbesc despre episodul care trebuia filmat în noaptea aceea, Albini m-a întrerupt, cu blândeţe dar destul de ferm.

— O să revenim mai târziu asupra acestui episod. Deocamdată, dispunem de suficiente mărturii despre tot ce s-a întâmplat la 24 Decembrie, de dimineaţă şi până la 11:30 noaptea. Ne interesează să ştim ce s-a întâmplat *după* 11 :30, când sania în care te găseai Dumneata, Maestrul Pandele, Niculina şi Serdaru, şi care se afla în fruntea coloanei,

sania aceasta s-a făcut nevăzută...

Nu-i puteam spune că *acelaşi lucru* mă interesa şi pe mine, dar că încercam să câştig timp şi să ghicesc, după eventualele lui întrebări, ce ştia, şi cât ştia.

— Nu ne-am dat scama când ne-am distanţat de ceilalţi, am reluat povestirea. La un moment dat, în apropierea pădurii, caii s-au speriat, şi au început să alerge nebuneşte. Serdaru a încercat din răsputeri să-i înfrâneze, strângând hăţurile şi lăsându-se cât putea mai mult pe spate. Dar, curând, a renunţat... Ne-a orbit deodată ninsoarea, deasă şi grea, şi caii au început să-şi încetinească galopul. De abia după câteva minute, când mi s-a părut că se potolise ninsoarea, am înţeles că intrasem în pădure.

Albini mă asculta atent, uşor încruntat şi fără îndoială vocile noastre erau înregistrate, pentru că vorbea foarte puţin şi, mi-am dat seama, cântărindu-şi cu grijă cuvintele.

— Înaintam pe o alee largă şi bine îngrijită, am continuat, şi pe aici, în pădure, zăpada părea mai puţin adâncă.

— Fiţi, vă rog, cât se poate de precis, mă întrerupse Albini. Despre ce pădure e vorba?

— Nu o cunosc, şi nici nu-i ştiu numele. Dar era o pădure destul de întinsă, bine îngrijită, cu arbori înalţi şi bătrâni...

Albini mă privi lung, parcă ar fi vrut să-mi pună o întrebare, dar se hotărâ brusc şi-mi făcu semn.

— Continuaţi, vă rog!

I-am povestit tot ce-mi aduceam aminte, cu cât mai multe amănunte. N-aş fi voit să-i spun la

ce mă gândeam când ne-am apropiat de casa pădurarului, dar m-am lăsat antrenat şi i-am mărturisit tot. — Nu mai e mult, spusese Pandele. Recunosc drumul!... Tresărisem auzindu-l; avea o voce sugrumată. — Încă o sută, două de metri, până la cabană, adăogase.

— Deci, asta era! Mi-a spus emoţionat, când am zărit de departe ferestrele luminate. Casa pădurarului unde îl adusese Euridice... Dar acum, ce-o *să spunem* dacă pădurarul, sau cine o fi locuind acolo, *ne* va întreba?... Să spu*sem* că ne-am rătăcit în pădure?

— Fiţi, vă rog, mai explicit, mă întrerupse Albini. *Cine* a spus asta?

Am ridicat încurcat din umeri.

— N-a spus-o nimeni. Eu mă gândeam, mă întrebam: *de data aceasta,* dând cu ochii de cei care locuiesc *acum* în cabana pădurarului, ce-o să spunem? Cum o să justificăm vizita noastră, nişte necunoscuţi, la miezul nopţii, fără să ne fi anunţat sosirea?... Îmi tot puneam această întrebare când, după ce-am bătut de mai multe ori în poartă, şi din ce în ce mai puternic, am deschis-o brusc şi am intrat...

Şi, evident, am rămas toţi surprinşi: masa era pregătită, luminările ardeau, pe un scaun am zărit un mare vas de argint plin cu gheaţă şi două sticle de şampanie... Dar nu era nimeni. Am trecut dintr-o cameră în alta — era un mic salon, o sufragerie, odaia de culcare, bucătăria şi baia — am bătut din palme. Nimeni! Şi atunci l-am auzit pe Pandele: — Acum ştiu ce s-a întâmplat, a şoptit. N-a fost chipul fetei. Era în legătură cu apa pe care o beam. În timp ce

beam din cană, m-am uitat pe fereastră şi am *văzut. Acum ştiu ce-am văzut!*

Albini ridică din nou braţul, întrerupându-mă.

— Fiţi, vă rog cât se poate de precis. Toate acestea le-a spus Pandele. Dar ce-a văzut? Nu v-a spus ce-a văzut?

— Nu. N-a spus. S-a întors spre Niculina şi Serdaru şi le-a făcut semn. — Veniţi cu mine, nu e departe!

Dar deşi Albini mă privea adânc în ochi, parcă ar fi încercat să mă hipnotizeze, nu i-am spus că am auzit-o pe Niculina şoptindu-i lui Serdaru: — Este, deci, *aşa cum bănuiam noi!...*

— Eusebiu, a adăugat Maestrul întorcându-se către mine. Dumneata ne aştepţi aici. Nu întârziem mai mult de cinci, zece minute... I-am văzut cum s-au suit în sanie şi l-am auzit pe Serdaru îndemnându-şi fluierând caii, dar, curios, câteva clipe în urmă n-am mai auzit zurgălăii... Mi-era cald, şi mi-am scos paltonul şi cizmele. Nu m-am uitat la ceas, dar nu cred că trecuse mai mult de cinci, şase minute. Totuşi, simţeam cum încep să-mi pierd răbdarea. Şi deodată mi s-a făcut sete. Am intrat în bucătărie şi am găsit cana cu apă, cana aceea de care vorbise Maestrul; am căutat un pahar şi am băut... Apoi m-am întors în salon şi m-am aşezat în fotoliu. Îmi părea rău, acum, că nu stăruisem să mă ia cu ei în sanie... Nu ştiu cât am rămas acolo, în fotoliu, aşteptând. Probabil că, foarte curând, am adormit.

Văzând că Albini tace, oarecum absent, am adăogat, cu o voce timidă, rugătoare.

— Acum, poate o să-mi spuneţi şi mie ce s-a

întâmplat cu Maestrul Pandele.

Albini ridică plictisit din umeri.

— V-am repetat de câteva ori, şi azi noapte, şi astăzi, că, foarte sincer, nu ştim nimic precis.

— Dar, atunci, *ce credeţi* că i s-a putut întâmpla? Vreun accident?

Albini m-a privit din nou adânc în ochi, apoi a încercat să zâmbească.

— Ce cred eu că s-a întâmplat n-are deocamdată, nici o importanţă. O să vorbim de asta mai târziu. Deocamdată, să revenim la depoziţia Dumneavoastră — evident, nu este propriu-zis o depoziţie, asta va veni mai târziu... — dar, în sfârşit, la povestirea Dumneavoastră.

Îşi scoase tabachera, o răsuci de câteva ori între degete, apoi o puse la loc în buzunar.

— Nu ştiu ce să cred, reluă cu un ton schimbat, aproape dur. Nu-mi vine să cred că aţi inventat *ad hoc* povestirea asta ca să ascundeţi adevărul; *oricare ar fi el*, a pronunţat rar cuvintele, ca să înţeleg că le subliniază.

Simţeam că roşisem şi eram gata să protestez, dar m-a oprit, înălţând sever braţul.

— Am spus: *nu-mi vine să cred* că încercaţi să ne păcăliţi. În acest caz, aţi fi inventat o poveste mai puţin naivă. Aţi fi inventat o scrie de întâmplări care, cel puţin în parte, ar fi putut părea verosimile. Dar povestea pe care aţi ticluit-o...

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, am şoptit sugrumat de emoţie.

— Să începem cu ce e mai important... Cunosc foarte bine regiunea căci mi-am făcut studiile aici, la Sibiu, după evacuarea

Universităţii de la Cluj, în toamna 1940. Am străbătut ţinutul acesta de la un capăt la altul, şi de mai multe ori. Vă asigur că *nicăieri* în apropierea Casei de Odihnă, nici la cinci, nici la zece, nici la douăzeci sau treizeci de kilometri. nu există vreo pădure, cât de cât comparabilă cu aceea pe care aţi descris-o adineaori. Nu sunt decât câteva lunci, şi singurii arbori ceva mai bătrâni sunt cei care străjuiesc şoselele.

Îl ascultam speriat — şi totuşi neîncrezător. Aveam impresia că se pregăteşte să-mi întindă o cursă.

— Nu cunosc împrejurimile Sibiului, i-am spus. Dar cel mai bun lucru ar fi să luăm o sanie, ca aceea în care am fost noi, şi să mergeţi cu mine. Cred că pot recunoaşte destul de uşor locul unde s-au speriat caii şi s-au îndreptat spre pădure.

Albini mă privi din nou, scrutător, aproape cu severitate. Parcă începea să-mi admire, şi totuşi îl irita, siguranţa cu care vorbeam. În cele din urmă figura i se lumină de un zâmbet curios, ironic.

— Nu e nevoie să mergem chiar acum. Sunteţi încă obosit. Nu uitaţi că aţi zăcut inconştient, şi cu febră mare, aproape trei zile... Dar dacă e vorba de o pădure bătrână şi frumoasă, aşa cum aţi descris-o, şi o casă mare, confortabilă, de pădurar, am să vă arăt fotografiile după-amiază. Probabil că sunt reproduse în vreun album, mai vechi, al Sibiului...

— Aşadar, există! am exclamat. Şi pădurea, şi casa. Dacă o să-mi arătaţi fotografiile,

înseamnă că n-am inventat nimic, că v-am spus adevărul...

Albini părea că se amuză, dar îşi ascundea greu exasperarea.

— E adevărat, spuse. N-aţi inventat; aţi repetat doar ceea ce vi s-a spus că *trebuie să spuneţi.* Pentru că fotografiile au să vă arate pădurea *aşa cum exista ea până în 1941.* În toamna 1941, sub regimul Antonescu, pădurea Alunarului — care aparţinea Statului — a fost tăiată la cererea Statului Major. Eram aici, la Sibiu, când a fost tăiată. Şi deşi noi toţi, studenţii, eram indignaţi, nu puteam spune nimic, pentru că, aflasem, pădurea fusese tăiată pentru nevoile Armatei. N-am ştiut niciodată care erau aceste nevoi. Circula, pe atunci, o glumă sinistră: se spunea că Statul Major avea nevoie de coşciuge, ca să aducă în ţară trupurile celor care mureau în Rusia...

Îl priveam uluit, şi simţeam din nou cum îmi dogoresc obrajii.

— Voiţi, deci, să spuneţi... am început.

— După vârsta pe care o aveţi, continuă Albini ca şi cum nu m-ar fi auzit, nu cred că aţi apucat să vedeţi pădurea Alunarului. Probabil că ştiaţi de ea de la Maestrul Pandele... Dar pe noi ne interesează să aflăm *de ce* v-a cerut Pandele să povestiţi o întâmplare neverosimilă, când ar fi putut inventa altceva, mai plauzibil...

— Dar, în fond, ce s-a intâmplat cu Maestrul? am întrebat din nou, brusc emoţionat.

Ca să-şi ascundă exasperarea, Albini scoase din nou tabachera şi începu să o învârtească între degete.

— Dacă ne-aţi spune adevărul, ne-aţi uşura mult ancheta. Am şti în ce direcţie să ne concentrăm cercetările... Şi poate îl găsim în viaţă şi îl putem salva...

Îl ascultasem ca în vis, parcă n-aş fi izbutit să înţeleg sensul anumitor cuvinte.

— Dar de ce spuneţi că l-aţi mai putea găsi în viaţă? Ce s-a întâmplat?

— Nu ştim ce s-a întâmplat, şi povestea dumitale nu ne ajută în nici un fel să aflăm ce s-a putut întâmplă. Fapt este că Maestrul Pandele, Niculina şi Serdaru au dispărut...

S-a oprit brusc, şi a tăcut câtva timp, privindu-mă în ochi.

— Adică? am şoptit târziu.

— Din noaptea aceea nu i-a mai văzut nimeni. Nu ştim ce s-a întâmplat cu ei...

—

20

Evident, plecase atât de brusc, salutându-mă vag cu mâna, ca să mă pună la încercare. Ştia că n-am să-mi găsesc liniştea până ce nu voi afla mai mult. De aceea n-a mai venit în acea după-amiază, aşa cum mă anunţase, ca să-mi arate albumul. Şi, probabil, tot el, Albini, ceruse să nu mi se mai dea calmante, nici somnifere. De fapt, infirmiera n-a mai intrat decât ca să-mi aducă dejunul şi masa de seară. Dimineaţa, doctorul îmi scosese bandajele, ca să-mi examineze degetele, şi se arătase mulţumit. Îmi spusese, totuşi, că mi le va bandaja din nou, pe seară, ca să mă împiedice să mă scarpin. Căci seara, şi mai ales în timpul nopţii, mâncărimile deveneau insuportabile. Dar în acea seară .doctorul n-a mai venit, şi am petrecut o noapte penibilă, ţinându-mi cât puteam mai mult mâinile sub pernă, ca să nu mă scarpin. Şi, aşa cum îmi fusese frică, n-am putut adormi decât foarte târziu, către dimineaţă.

Intrând, Albini şi-a dat seama de schimbare (îmi scărpinasem degetele până la sânge), dar nu m-a întrebat nimic (ştia, desigur, că doctorul încă nu venise să mă vadă, nici infirmiera). S-a apropiat de pat şi mi-a întins albumul.

— Aşa arăta pădurea Dumitale prin 1933—34. O recunoşti cumva?

Nu ştiam ce-aş putea răspunde. Era, într-adevăr, o pădure cu arbori înalţi şi bătrâni, dar fusese fotografiată în timpul verii şi nu-mi puteam da seama dacă era aceeaşi. Văzând că nu spun nimic, Albini întoarse pagina şi-mi arătă casa pădurarului. Am simţit cum mi se accelerează bătăile inimei, deşi la prima vedere n-aş fi putut spune că o recunoscusem. Dar, privind-o mai atent, am remarcat felinarul de lângă poartă şi mi s-a părut că recunosc şi una din ferestre.

— Nu pot jura, am început, pentru că noi venisem cu sania, şi fotografia a fost luată vara sau toamna. Dar cred, totuşi, că recunosc felinarul şi fereastra asta, şi i le-am arătat.

Albini închise distrat albumul şi-l aşeză pe măsuţa de lângă pat. Dând cu ochii de titlu — *Bucovina pitorească* — am simţit că roşesc.

— Dar asta nu e... am început.

— Evident, nu e pădurea de care v-a vorbit Maestrul Pandele. V-am arătat alte fotografii, ca să vă convingeţi cât de uşor se pot confunda pădurile şi casele pădurarilor.

— Dar eu v-am spus, l-am întrerupt, că în afară de felinar şi, poate, una din ferestre...

— Singurul amănunt interesant, şi enigmatic, a continuat Albini, este faptul că, acolo unde aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 Decembrie, aşezat pe o buturugă, se întindea, până la 1941, pădurea Alunarului.

Din nou mi s-a părut că încerc să mă trezesc dintr-un vis pe care îl mai visasem odată, de curând. Albini scoase din buzunar un plic cu fotografii, alese câteva şi mi le arătă.

— Vedeţi, continuă, aţi fost găsit aici, pe

buturuga asta.

Distingeam cu greu, parcă aş fi avut ochii împăienjeniţi, dar în câmpia aceea albă am izbutit să identific buturuga pe jumătate îngropată în zăpadă.

— Şi, aici, spuse Albini arătându-mi semnele notate cu cerneală roşie, au fost găsite cizmele, căciula şi paltonul. Dar fiindcă pe aici s-a construit şoseaua (pe care mi-o arătă) şi la vreo jumătate de kilometru spre stânga s-a clădit acum câţiva ani un grup de locuinţe pentru muncitori — datorită unui lucrător de la uzina electrică aţi fost descoperit la timp —, nu putem fi siguri dacă locul unde aţi fost găsit corespunde întocmai spaţiului ocupat pe vremuri de casa pădurarului.

— Poate am visat, am şoptit, neştiind ce i-aş putea spune altceva. Poate că tot ce v-am povestit ieri dimineaţă le-am trăit în vis...

Albini se aşeză pe scaun şi îşi scoase gânditor tabachera.

— Pentru că doctorii m-au asigurat că sunteţi în afară de pericol — mâncărimile sunt inevitabile, şi vor continua; încercaţi să nu vă scărpinaţi prea mult — şi pentru că mâine vă reîntoarceţi la Bucureşti, ca să faceţi revelionul în familie, — v-am rezervat deja biletul de avion, şi D-ra Nistor vă aşteaptă la aeroport, preciză zâmbind — îmi îngădui să aprind o ţigară...

Şi-o aprinse fără grabă, cu mare grijă, parcă ar fi împlinit un ritual.

— Poate că am visat... repetai.

— E posibil. Dar asta nu explică restul. Şi pe noi asta ne interesează: *restul.* Adică: ce s-a întâmplat cu Maestrul Pandele şi ceilalţi doi? Se

pot face mai multe ipoteze. Una din ele ar fi: au murit toţi trei într-un accident. Dar până acum nu s-a găsit nici o urmă. E adevărat, în toată regiunea, până la frontieră, zăpada, trece de o jumătate de metru. Dar, totuşi, e vorba de *trei* corpuri...

— Şi de o sanie cu patru cai, şi o carabină înăuntru, am adăogat.

Albini zâmbi din nou, de data aceasta cam în silă.

— Sania, şi caii, şi carabina, s-au găsit a doua zi, pe seară...

— Unde s-au găsit? am întrebat în şoaptă, emoţionat.

— E curios că s-au găsit în grajdul Casei de Odihnă; caii la locurile lor, iar sania, cu carabina înăuntru, acoperită cu foi de cort, sub şopron. Dar nimeni n-a ştiut să ne spună cum au ajuns acolo, cine le-a adus.

Am simţit din nou cum mi se bate inima, din ce în ce mai repede. Mi se părea că mă sufoc, şi aş fi vrut să respir adânc, dar nu îndrăzneam.

— Deci, am şoptit, trăiesc toţi trei. S-au întors cu sania, şi apoi au plecat în altă parte.

— Asta ar fi explicaţia cea mai simplă şi mai raţională. Mie, totuşi, nu-mi vine să cred că Maestrul v-a abandonat, în marginea şoselei, în zăpadă, aşa cum eraţi, în haină şi cu capul gol...

— Dacă tot ce v-am povestit a fost adevărat, am început, şi n-a fost un vis, nu m-a lăsat în marginea şoselei.

Albini ridică din umeri şi continuă, cu acelaşi ton sec, detaşat,

— Deci, dacă presupunem că n-au murit până a doua zi când au adus înapoi sania — deşi

nici asta nu e sigur, pentru că oricine altcineva din cei de la Casa de Odihnă o putea aduce înapoi — nu ştim ce s-a întâmplat după aceea. Să presupunem că într-un fel sau altul au aflat că aţi fost transportat la Spital şi că eraţi în afară de pericol. Ce-au putut face după aceea?... Şi de data aceasta se pot sugera mai multe ipoteze. Una din ele ar fi aceasta: s-au retras toţi trei într-un orăşel de provincie, *incognito,* să-şi petreacă vacanţa în linişte. Sau: tot incognito, au trecut frontiera, ca să dea prilej la tot felul de legende - căci recunosc, este ispititor să se spună despre cineva că s-a făcut nevăzut şi a dispărut fără urmă. Dacă Niculina şi Serdaru sunt cu adevărat, aşa cum se spune, mari prestidigitatori, nu este exclus ca şi Maestrul Pandele să se fi lăsat antrenat în joc....

De câtva timp, trebuia să fac un mare efort ca să-l urmăresc. Gândul îmi alerga în mai multe părţi deodată. Eram sigur că A.D.P. îmi vorbise cândva de o asemenea aventură: să se ascundă, *incognito,* într-un sat, sau un oraş, sau o altă ţară — dar de ce? de ce?... M-am trezit că Albini mă priveşte curios, bănuitor.

— Mi-e teamă că v-am obosit, spuse.

— Dimpotrivă! dimpotrivă! am exclamat.

Dar ştiam că roşisem, şi simţeam privirile lui Albini asupra mea, tot mai apăsătoare.

— Dacă ne-aţi fi spus de la început adevărul...

Am încercat să protestez, dar Albini a ridicat sever braţul.

— Dacă am şti *de ce* Maestrul Pandele v-a cerut să repetaţi până la capăt povestea cu pădurea Alunarului...

— Poate am visat, şoptii.

— Şi, continuă Albini zâmbind ironic, v-a sugerat ca, în cele din urmă, să spuneţi că poate aţi visat... Dacă am şti de ce a ales această poziţie de apărare, am şti unde să-l căutăm.

Îl ascultam cu greu, căci nu mai puteam suporta mâncărimile şi-mi ascunsesem mâinile sub pernă.

— În orice caz, spuse ridicându-se, dacă ipotezele care vi le-am expus sunt juste, într-o zi, două, într-o săptămână, două, Maestrul vă va da un semn de viaţă. Dar nu trebuie să excludem alte ipoteze: bunăoară, un accident, în care şi-au pierdut toţi trei viaţa. Sau altceva...

De-abia după ce-a închis uşa în urma lui mi-am adus aminte. Nu A.D.P. îmi vorbise de acea aventură. Citisem într-una din piese, a treia sau (şi mai probabil) a patra piesă. Unul din personagii evocă exemplul lui Brâncuşi: cât de altul a devenit după ce-a lăsat în urmă opera lui din Bucureşti, şi apoi estetica în care crezuse cât timp lucrase la München, — şi a plecat, *pe jos,* la Paris. Dar nici chiar Brâncuşi nu a înţeles până la capăt marea descoperire pe care o făcuse. Altminteri, la un moment dat ar fi trebuit să plece şi din Paris, şi să lase în urmă capodopera pe care o împlinise. Să o lase în urmă şi să se despartă definitiv de ea; să înceapă din nou, de la *începutul începutului*.

Şi atunci un alt personagiu l-a întrebat: — Adică, i-ai fi cerut să nu mai fie ce era, marele Brâncuşi?

— Nu, nu-i puteam cere asta, a răspuns celălalt. Tot marele Brâncuşi ar fi rămas, şi poate ar fi fost şi mai mare, pentru că geniul lui

ar fi creat altceva. Dar i-aş fi cerut, de-atunci înainte, să trăiască şi să creeze *incognito...*

21

Câteva zile după întoarcerea la Bucureşti, am început să-mi dau seama cât de grave erau consecinţele. Încă din seara sosirii, strângându-mă în braţe plângând, Valeria îmi spuse că, *deocamdată,* nunta a fost amânată *sine die.* Familia anunţase pretutindeni că vom fi cununaţi de A.D.P. Şi acum, cât timp nu se ştia nimic despre el, nu ne puteam căsători. Iar dacă se va afla că Pandele nu mai trăieşte, va fi şi mai grav; i s-a spus că nu există semn mai nefast ca acesta: să moară naşul puţin înainte de nuntă... Nu aveam nimic altceva de făcut decât să aşteptăm. (Aşa cum am aşteptat şi până acum, adăogase Valeria).

A doua zi, îndreptându-mă spre Editură, am observat că eram urmărit. Am încercat să-mi dau singur curaj, spunându-mi că, neavând nimic de ascuns, n-am de ce să-mi fie teamă. La Editură, apariţia mea a provocat senzaţie. Funcţionarele, şi cei câţiva scriitori care se aflau acolo, m-au privit cu mare interes, dar şi cu teamă. Nici unul din scriitorii tineri pe care-i cunoşteam nu mi-a întins mâna, şi curând, unul câte unul, au părăsit biroul. Una din funcţionare m-a întrebat „Cum a fost în India“, dar n-am avut timp să-i răspund pentru că a fost chemată la telefon. După vreo zece minute de aşteptare, secretarul lui Ghiţă Horia m-a anunţat că

Directorul a trebuit să plece, convocat de urgenţă la Minister, dar ma încurajat să revin săptămâna viitoare. Totuşi, a adăogat stingherit, ar fi mai bine dacă aş telefona în prealabil, ca să mi se fixeze întâlnirea.

— Voiam doar să aflu ce s-a hotărât cu volumul meu despre India...

Tânărul a ridicat deznădăjduit din umeri.

— Telefonaţi săptămâna viitoare şi vorbiţi cu tovarăşul Director.

Aşa cum mă aşteptam de câte ori telefonam, Directorul era absent sau în conferinţă. Am intrat în mai multe librării să văd dacă s-a pus în vânzare volumul de *Memorii.* Din fericire, nu mă cunoştea nimeni, şi puteam asculta nestingherit convorbirile. De mai multe ori mi s-a părut că se vorbeşte despre dispariţia lui A.D.P., dar n-am îndrăznit să mă apropii prea mult ca să aflu amănunte. În orice caz, îmi confirmase asta şi Valeria, care urmărea şi presa din provincie; nici în ziare, nici în revistele literare numele lui A.D.P. nu mai era menţionat.

*

După o săptămână, cu acelaşi agent în urma mea, m-am dus în strada Fântânelor. Când mi-a deschis uşa, Ecaterina a încremenit; a întins braţul în direcţia biroului, apoi s-a făcut nevăzută.

— Te aşteptam mai de mult, mă întâmpină Albini.

Era aşezat la birou, cu un maldăr de dosare în faţă: le-am recunoscut uşor; erau scrisorile din ultimii ani, cu răspunsurile mele bătute la maşină.

— Cum te mai simţi? mă întrebă

întinzându-mi mâna pe deasupra biroului, dar fără să se ridice. Ia loc, te rog, şi spune cum te mai simţi? Şi ce veşti?

— Mă simt destul de bine. Cât priveşte veştile, mă pregăteam să vă întreb pe Dumneavoastră.

Tăcu multă vreme, privindu-mă absent, apoi deschise tabachera şi-şi alese o ţigară.

— Toţi bănuiesc că au murit, începu târziu. Dar încă nu li s-au găsit corpurile. Evident, sunt încă atâtea lacuri îngheţate, şi zăpada acoperă munţii şi văile. Dacă s-ar găsi corpul Maestrului Pandele, lucrurile s-ar simplifica pe loc. Funeralii naţionale, articole elogioase în presă, câteva ediţii din *Memorii* epuizate în mai puţin de o săptămână. şi câte altele. Bunăoară, reluă după o pauză, privindu-mă în ochi şi apoi rotindu-şi braţul şi arătându-mi, bunăoară, casa aceasta consacrată „Casa Memorială A.D.P.” şi dumneata numit conservatorul colecţiilor... Căci, adăogă pe un alt ton, mai intim, s-a găsit o copie a testamentului, şi dumneata eşti legatar universal...

Ştiam că pălisem. Am scos batista şi mi-am trecut-o emoţionat pe faţă, apoi am început să-mi şterg mâinile.

— Sper, totuşi, că Maestrul trăieşte, am şoptit.

— Dar unde? mă întrerupse Albini. Dacă trăieşte, nu poate fi decât undeva în străinătate. Aşa am crezut şi eu. Şi tot aşteptam să-l ascult la *Europa liberă* sau să aud că a dat un interviu corespondentului lui *New York Times...* Dar au trecut mai mult de două săptămâni, şi nici un semn de viaţă...

— Totuşi... începui timid.

Dar mă oprii, stingherit, pentru că nu ştiam ce i-aş fi putut spune.

Albini îşi stinse încet ţigara în scrumieră.

— E adevărat, continuă cu o voce mată, dumneata crezi în „miracole" şi eşti încă impresionat de fantasmagoriile lui Ieronim Thanase. Află, atunci, că n-ai să mai auzi multă vreme de „repetiţiile" lui Ieronim. S-au luat măsuri şi în ceea ce îl priveşte. N-o să se mai risipească averea Statului, ca până mai ieri, alaltăieri, întreţinând o trupă de amatori, în speranţa că vor face într-o zi un film genial, atât de genial încât va cuceri toate premiile, la toate concursurile internaţionale...

Îl ascultam tulburat, continuând să-mi frec în neştire degetele cu batista.

— Recunosc, Ieronim nu e lipsit de calităţi, şi a făcut multe victime. Nu eşti singurul pe care l-a fermecat... Este şi foarte abil. A reuşit să păcălească atâta lume cu aşa-zisa lui „paralizie", şi când i-a convenit, a zvârlit bastoanele — şi toţi din jurul lui au strigat: miracol!

— Totuşi, am îndrăznit să-l întrerup, atunci când 1-am văzut, astă-vară, nu putea umbla fără bastoane. Nici măcar nu se putea ţine bine în picioare dacă nu-l sprijinea cineva.

— Asta spuneam şi eu, continuă Albini. Este cât se poate de abil. Dar, de fapt, nu suferea de o scleroză bilaterală, cum spuneau cei din jurul lui. M-am interesat la câţiva specialişti. Dacă ar fi fost aşa, boala ar fi fost incurabilă şi s-ar fi încheiat, fatal, printr-o paralizie progresivă. Deci, Thanase a jucat teatru, timp de doi ani, dar a jucat atât de bine încât nimeni n-a bănuit

nimic...

Tăcu brusc, mă privi zâmbind, apoi îşi scoase tabachera şi aprinse a doua ţigară.

— Nu ştiu dacă îţi mai aminteşti de ce-ţi spuneam astăvară, despre Valentin şi gnostici.

Am tresărit, emoţionat.

— Îmi amintesc foarte bine.

— Atunci are să-ţi placă ce-am să-ţi spun acum. Pe vremea Apostolilor, trăia un mare vrăjitor, Simon Magul. A rămas celebru prin multe năzbâtii şi nebunii pe care le-a făcut, dar cea mai faimoasă este ultima lui mistificare: într-o bună zi a dat veste în toată Roma imperială că se va înălţa la cer, în văzul tuturor. Şi într-adevăr, a început să se înalţe, dar apostolul Petru, care era de faţă, s-a rugat Dumnezeului pe care-l slujea, şi Simon Magul s-a prăbuşit şi s-a făcut bucăţele... Legenda aceasta, tovarăşe Damian, pentru că, evident, nu este decât o legendă, ilustrează perfect situaţia în care ne găsim astăzi. Apostolul Petru reprezintă Biserica, adică o instituţie admirabil organizată şi cu o ierarhie bine pusă la punct. Aşa este, sau este pe punctul de a deveni, şi societatea noastră socialistă. Iar Simon Magul reprezenta gnozele şi ereziile care amenințau să surpe Biserica din temelie... În zilele noastre, regăsim aceleaşi erezii iraţionale şi obscurantiste la indivizi ca Ieronim Thanase şi Niculina.

Îl ascultam fascinat, simţind cum începuse să-mi fie frică.

— Dar nu vreau să te plictisesc, reluă Albini cu un alt ton, aproape prietenos. Spune-mi, te rog, ce pot face pentru dumneata.

Nu ştiam ce i-aş fi putut răspunde, şi am zâmbit încurcat, învelindu-mi în batistă când o mână, când cealaltă.

— Ţi-am admirat devotamentul pentru Maestrul Pandele şi munca de secretar ideal, continuă Albini arătându-mi mapele cu scrisori. O asemenea capacitate nu trebuie irosită. Deocamdată, am să vorbesc cu cine trebuie ca să ţi se avanseze o sumă importantă de la Asociaţia Scriitorilor...

Ar fi trebuit să-i mulţumesc, dar n-am izbutit decât să clatin din cap, zâmbind.

— E curios că nu s-a găsit nici un manuscris, şi nici un fel de însemnări în legătură cu cele patru piese de teatru, reluă Albini. Ştiu de la tovarăşul Horia că manuscrisele şi corecturile le avea Maestrul, dar nu s-au găsit în bagajele rămase la Casa de Odihnă. Se pare că manuscrisele erau aproape indescifrabile, şi că numai dumneata...

Pentru că se întrerupse brusc şi mă privea întrebător, i-am povestit cu ce eforturi am izbutit să descifrez să dactilografiez cele patru piese. M-a ascultat, mi s-a părut, cu un interes crescând.

— Am citit şi eu volumul de *Teatru,* spuse zâmbind. Nu mă pricep în *acest* fel de literatură, deşi, în tinereţe, m-a interesat şi pe mine poezia zisă de avant-gardă. Eu, personal, n-am înţeles mare lucru din cele patru piese, şi când am stat ultima oară de vorbă cu Thanase, i-am cerut să mi le explice. Trebuie să recunosc, Ieronim Thanase a fost foarte sincer cu mine; mi-a mărturisit că *Teatrul* Maestrului *spune tot* — repet ce mi-a repetat chiar el, Ieronim Thanase:

spune tot, dacă ştii să-1 descifrezi. Dar cine ar putea să-l descifreze dacă nu are la îndemână codul?

— *Tot, despre ce*? L-am întrebat surprins.

Albini începu să râdă, şi m-am întrebat dacă îl mai auzisem până atunci râzând.

— Tocmai asta e întrebarea! exclamă bine dispus. Thanase pretinde că e vorba despre *libertatea absolută,* singura libertate care mai este îngăduită omului societăţilor contemporane... Dar noi ştim că e vorba şi de *altceva,* tot atât de important. Când vom descoperi codul —căci nici un cod nu poate rezista specialiştilor şi computerelor — când îl vom descoperi, şi *vom înţelege* cele patru piese, vom şti ce planuri îşi făcuse Pandele pentru noaptea de 24 către 25 Decembrie, şi vom şti ce s-a *întâmplat:* mai precis, vom afla de ce lucrurile s-au desfăşurat *altfel* decât le plănuise el...

Tăcu brusc, încruntându-se. Apoi se ridică de la birou, se apropie de mine şi-mi întinse o carte de vizită.

— Dacă ai vreodată nevoie de mine, mă poti chema la unul din numerele astea...

22

— În fond, ai fost în India, îmi spuse într-o seară Valeria, fără să-şi poată ascunde tristeţea. Nu ţi-au luat nici un interviu, nici în ziare, nici la televiziune. Nu vorbeşte nimeni de tine...

Cu un efort, am izbutit să glumesc.

— Aş putea spune chiar mai mult. Aş putea spune că nu vorbeşte aproape nimeni cu mine...

Valeria mă privi, mi s-a părut, cu deznădejde.

— Ce-o să ne facem? M-a întrebat în şoaptă.

— Într-o zi mai mult sau mai puţin apropiată, o să aflăm adevărul. Şi, mi-e teamă că o să ne pară rău aflându-1. Mi-e teamă, am adăogat coborând glasul, mi-e foarte teamă că Maestrul şi ceilalţi doi şi-au pierdut viaţa într-un accident. Altminteri, mi-ar fi dat un semn de viaţă...

— Poate că A.D.P. zace, undeva, amnezic, spuse Valeria.

Mi s-a părut curios că vorbise de amnezie, şi am întrebat-o:

— Ai citit ceva în legătură cu asta, cu amnezia?

Nu citise, dar aşa presupuneau colegii ei de birou. De fapt, mi-am amintit atunci, mai auzisem explicaţia asta, de curând, într-o librărie. Dar mi-era greu să cred că toţi trei ar fi putut deveni amnezici.

Totuşi, câteva zile în urmă aceasta versiune a

devenit subit oficială. Am citit-o întâi în ziarul de dimineaţă, şi am regăsit-o, dezvoltată şi nuanţată, în revistele din acea săptămână. Se vorbea pentru prima oară de A.D.P. în urma unui accident. Pandele suferă de amnezie şi e internat întrun Sanatoriu. (Nu se preciza dacă în ţară sau în străinătate). La 24 Februarie, pe neaşteptate, *Memoriile* au apărut în librării şi, evident, ediţia s-a epuizat în aceeaşi zi. În toate recenziile pe care le-am citit se deplângea accidentul. De-abia după câteva săptămâni am înţeles de ce fusese aleasă această versiune. Asociaţia Scriitorilor fusese informată confidenţial, că, de data aceasta, A.D.P. are mari şanse să primească Premiul Nobel (fusese propus cu doi ani înainte şi, se pare. avusese un număr însemnat de voturi). Trebuia, deci, cu orice preţ, să se afle că Pandele este în viaţă, deşi, fiind amnezic, nu putea fi vizitat de jurnalişti. Trebuia, de asemenea, să se afle că a publicat un nou volum, că era, până de foarte curând, „în plină activitate".

Curând după aceea mi-a telefonat secretarul lui Ghiţă Horia. Directorul mă aştepta la ora 3:00 ca să semnez contractul pentru *India: văzută şi nevăzută.* Aşa cum mă aşteptam, Horia a adus vorba despre dispariţia lui A.D.P. I-am repetat ce spusesem tuturor celorlalţi, nu prea mulţi de altfel, care îmi puseseră aceeaşi întrebare: că la un moment dat, caii s-au speriat şi au luat-o la goană; eu mi-am pierdut cunoştinţa, sania a dispărut în întuneric, şi am fost găsit a doua zi, aproape degerat, îngropat în zăpadă. (Valeriei îi mărturisisem tot ce

povestisem lui Albini, la Spital, dar nici ei nu îndrăznisem să-i spun mai mult, nici o aluzie la confesiunea lui A.D.P. la Casa de Odihnă, cu Niculina şi Serdaru făcând de pază la uşa camerei mele) Ghiţă Horia nu şi-a ascuns dezamăgirea; se aştepta să afle amănunte mai senzaţionale. Crezuse şi el, ca şi Albini, ca şi probabil mulţi alţii, că totul fusese o înscenare pentru a camufla fuga lui A.D.P. în străinătate (deşi nimeni nu înţelegea de ce-o făcuse, pentru că Pandele putea trece graniţele de câte ori voia).

— Dar ne aflăm acum la începutul lui Martie, încheie Horia, şi nici un semn de viaţă... Să sperăm că n-a murit. Să sperăm că zace amnezic într-un sanatoriu... Dar, în fond, dacă nu ştim în ce sanatoriu se află, *de unde ştim că e amnezic?*

A trebuit să recunosc că avea dreptate.

*

A doua *zi,* 6 Martie, mi s-a făcut dor de casa din strada Fântânelor. În bucătărie se afla un miliţian. Salonul cel mare, biroul, salonaşul, odaia de culcare — fuseseră sigilate. Miliţianul avea ordin să noteze numele şi numărul Buletinului populaţiei tuturor celor care sunau la uşa de la intrare sau la bucătărie. După ce mi-a înapoiat Buletinul populaţiei, l-am întrebat de Ecaterina. Se mutase la sora ei, în Şoseaua Iancului, dar venea o dată pe săptămână ca să „facă curăţenie", zâmbi cu înţeles miliţianul, adică să mătură în bucătărie şi în cămară, şi să îngrijească de ultimii doi ficuşi care mai rămăseseră din faimoasa colecţie a Maestrului

(„Jungla lui A.D.P.”, cum o numise, maliţios, Paraschiv Simionescu).

— Dar asta până în Mai, adăogă miliţianul, pentru că în Mai se căsătoreşte şi pleacă în provincie...

— Nu ţi-a spus cumva cu cine se căsătoreşte? 1-am întrebat.

— Nu mi-a spus numele. Mi-a spus doar că sunt vorbe de vreo zece ani. El a fost multă vreme şofer, dar acum se întoarce la atelierul unde lucrase în tinereţe...

Zâmbeam, fără să înţeleg de ce, cu melancolie. Aşadar, până la urmă, Ioanid tot la Ecaterina se întorsese. (O cunoştea nu de zece, ci de aproape douăzeci de ani). Spre norocul ei. Probabil că tot el, Seducătorul, o va lecui de năluciri şi mania persecuţiei.

Mă întorceam agale, fără gânduri, spre casă când, în dreptul Statuii Rosetti, l-am văzut, îndreptându-se grăbit spre mine. Mi s-a părut că mă trezesc brusc din vis, şi că mă regăsesc în noaptea de 24 Decembrie, când l-am văzut urcându-se în camionetă şi aşezându-se în spatele proiectoarelor.

— Credeam că n-o să ne mai întâlnim, am şoptit strângându-i îndelung mâna.

Ieronim izbucni în râsul lui copilăresc, care parcă îl întinerea cu zece ani (deşi nu părea niciodată că împlinise 40 de ani, aşa cum îi plăcea să repete).

— Am trecut adineaori pe la dumneata şi ţi-am lăsat un bilet, îţi spuneam că voi reveni într-un ceas, două... Trebuia să te văd cu orice preţ, *astăzi.*

Nu l-am întrebat nimic până ce-am ajuns acasă. Am vorbit numai eu, şi numai despre mărunţişuri: succesul volumului de *Memorii,* contractul pe care-1 semnasem, căsătoria Ecaterinei. După ce s-a aşezat în fotoliu, l-am întrebat.

— Acum, spune-mi ce s-a întâmplat.

— Spune-mi întâi ce ştii dumneata.

I-am repetat tot ce povestisem lui Albini, la Spital, adăogând şi acele câteva amănunte pe care le păstrasem pentru mine.

— Aşa i-a spus? M-a întrerupt la un moment dat. Eşti sigur că Niculina a spus: *Este, deci, aşa cum bănuiam noi*? Şi Serdaru n-a adăogat nimic ?... Bine, continuă, m-a îndemnat.

Îl interesa mai ales ancheta lui Albini, şi m-a rugat să-i repet, dacă se poate, cuvânt cu cuvânt, toate întrebările pe care mi le-a spus. După ce i-am reprodus şi ultima convorbire cu Albini, în strada Fântânelor, a izbucnit din nou în râs.

— Albini pare obsedat de problema gnosticilor şi a ereticilor, dar, în fond, îi *e frică:* nu cumva există, nu numai Dumnezeu — cu Dumnezeu, noi cei din Răsăritul Europei ne putem aranja — dar şi Diavolul, şi, deci, şi demonii, şi vrăjitorie, deci şi magia neagră... Şi atunci Albini îşi caută adăpost în Instituţie şi în ierarhie; dacă suntem *mulţi,* şi ascultători, şi bine disciplinaţi, îşi spune el, riscurile devin minime... Comparaţia cu Simon Magul nu ni se potriveşte, oricum ai judeca ideile noastre despre spectacol. Dacă vrea să găsim ceva asemănător în trecut, ni s-ar potrivi mai bine

conflictul dintre Inchiziţie şi Giordano Bruno sau Campanella. Şi unul şi altul voiau să *salveze* Biserica, adică s-o reînnoiască, purificând-o de provincialismul ei dogmatic; în fond, voiau să pregătească Biserica, şi creştinismul european în general, pentru crizele pe care aveau să le dezlănţuiască marile descoperiri ştiinţifice ale Renaşterii...

Tăcu câtva timp, apoi reluă, cu un glas profund, sever.

— Albini are să-şi frângă gâtul într-o zi... Nu e atât de naiv ca să creadă în legenda pe care i-o comunicase, în mare secret, Numărul Trei. Şi anume, că scenele care trebuia să le filmam în noaptea de Ajun erau doar un camuflaj.

Pentru că îl priveam surprins, mi-a explicat despre era vorba. „Legenda" fabricată de Numărul Trei dezvăluia că în acea noapte, sub camuflajul convoiului de sănii pe care îl filmau, băiatul Numărului Doi trebuia să treacă clandestin în Cehoslovacia, ducând cu el o serie de documente compromiţătoare pentru Numărul Unu. Ajunse acolo unde trebuia, aceste documente (evident, fabricate) ar fi provocat destituirea Numărului Unu şi înlocuirea lui cu Numărul Trei. Din fericire, băiatul Numărului Doi se afla, de la 22 Decembrie, la Bucureşti; deci, nu putea fi implicat. Dar în acea noapte a dispărut sania în care se aflau A.D.P., Niculina şi cu Serdaru. Iar a doua zi am fost găsit eu, aproape degerat, în marginea şoselei. Numărul Trei a profitat pe loc de această conjunctură, lansând zvonul, acolo unde trebuia, că documentele compromiţătoare au fost trecute în

Cehoslovacia de către A.D.P. Ieronim şi întreaga companie au fost izolaţi pentru anchetă într-o clădire specială. În cele trei zile când eu zăceam inconştient în Spital, cu o febră care părea că anunţă o dublă pneumonie, Albini a condus ancheta. Fără nici un rezultat, de altfel. Toată speranţa lui Albini se concentrase asupra mea. Dar l-a derutat insistenţa cu care reveneam la pădurea Alunarului; nu înţelegea de ce A.D.P. îmi ceruse să povestesc asemenea întâmplări neverosimile: Dat fiind că nici o informaţie din Cehoslovacia nu indicase prezenţa unui agent român, au bănuit că A.D.P. trecuse în Occident. Faptul ar fi fost, în orice caz, compromiţător pentru Numărul Doi. Dar nici această ipoteză n-a fost confirmată de Serviciile Speciale din Occident.

Atunci, la 5 Ianuarie, Ieronim şi toată gruparea lui, în care se aflau, bineînţeles, şi câţiva informatori, au fost transportaţi într-un avion la Bucureşti şi reţinuţi într-unul din localurile Securităţii. Dar de acum înainte, Albini nu mai era singurul responsabil de anchetă. Printre anchetatori s-au strecurat şi oamenii Numărului Doi, care-l ţineau la curent pe Ieronim cu tot ce se întâmplă. Ultima ipoteză la care se oprise Albini era aceea a accidentului mortal. În luna Ianuarie şi jumătate din Februarie, serviciile lui Albini au explorat toate lacurile, văile şi pădurile unde ar fi putut fi descoperite cele trei corpuri. Şi, evident, în acest caz anumite documente compromiţătoare ar fi fost introduse în căptuşeala paltonului lui A.D.P.

Cum eram aproape convins că Pandele murise, am pălit ascultând ultimele fraze aie lui Ieronim. Dar m-a liniştit imediat.

— Fii fără teamă. Pericolul a trecut. Acum vreo zece zile, un foarte important personagiu, mâna dreaptă a Numărului Trei, aflat în străinătate într-o misiune importantă, s-a prezentat unui Serviciu occidental şi s-a făcut nevăzut. Mai precis, trecerea se făcuse mai înainte, dar doar acum vreo zece zile a fost definitiv confirmată. Evident, au urmat represaliile: Numărul Trei a fost înlocuit, iar lui Albini i s-a încredinţat un alt sector. Noi am fost puşi în libertate, şi cine ştii a stăruit să ni se ceară oficial scuze, şi toţi lucrătorii şi actorii, toţi în afară de mine, să-şi primească salariile pe săptămânile pierdute. Iar filmul va fi reluat cât de curând.

Se opri o clipă, privindu-mă zâmbind.

— Ai observat, cred, că de atunci nu mai eşti nici dumneata urmărit...

— Drept să-ţi spun, n-am observat. Mă obişnuisem cu omul meu, şi nu-1 mai vedeam... Dar, acum, spune-mi, te rog, ce ştii despre Maestrul şi despre tinerii căsătoriţi...

De data aceasta, râse mai puţin copilăreşte. Se ridică din fotoliu şi făcu câţiva paşi prin cameră, se opri în faţa ferestrei şi privi o clipă cerul. Apoi se întoarse către mine.

— De ce mă întrebi? Foarte sincer, nu cred că ştiu mai mult decât D-ta.

Eram dezamăgit, şi Ieronim m-a ghicit imediat.

— Te întreb, pentru că nu înţeleg ce s-a

întâmplat în noaptea de Ajun, cum am ajuns pe o buturugă din marginea şoselei, şi cum au dispărut ceilalţi. Îmi dau bine seama acum, am avut, toţi patru, una din acele experienţe incomprehensibile, în care ni s-a părut că ne aflăm într-un spaţiu străin şi trăim într-un timp abolit. Nu vreau să mă gândesc la această experienţă pentru că simt că mi-aş putea pierde minţile. Dar mă gândesc mereu la Maestru şi la ceilalţi doi. *De ce* au dispărut? şi *cum* au dispărut? şi *unde?*

Ieronim deveni deodată grav. Se reaşeză în fotoliu şi-mi căută privirile.

— Ţi-am spus că nu ştiu mai mult decât dumneata, începu, pentru că îmi închipuiam că ai încă proaspăt în minte textul celor patru drame, pe care le-ai dactilografiat astă-vară.

Nu mi-am putut reţine un suspin.

— Adevărul este că, deşi le-am dactilografiat, nu mi-aduc aproape nimic aminte. Descifram cuvânt cu cuvânt, şi nu înţelegeam ce descifram. Aş fi vrut să recitesc *Teatrul* în volum, dar...

— E adevărat, mă întrerupse Ieronim, îmi amintesc ce-mi spunea Maestrul, că erai istovit, surmenat, sufereai de insomnii.

— Aş vrea să te întreb doar atât, ce crezi dumneata că li s-a întâmplat? Crezi că mai trăiesc? Şi că o să-i mai putem reîntâlni într-o zi, cât ar fi ea de îndepărtată?

Tăcu multă vreme, pe gânduri.

— Nu vreau să te mint, nici să-ţi încurajez iluziile, de orice fel ar fi ele. Vreau să fiu cât se poate de sincer cu dumneata. Şi când vei reciti,

sau mai bine zis *citi* cele patru piese, vei înţelege de ce i-am spus lui Albini că ele ilustrează şi comunică o metodă a libertăţii absolute, cu condiţia să cunoşti, la *lectură* ca şi la spectacol, codul corespunzător. Albini, evident, a crezut că e vorba de o libertate *politică şi imediată,* deci primejdioasă socialismului. Dar ceea ce ne-am obişnuit să numim „libertatea absolută" este cu totul altceva. Oricine priveşte realitatea în faţă înţelege că vom intra curând într-o fază a Istoriei Universale când nici una din libertăţile pe care abia apucaserăm să le cunoaştem nu va mai fi posibilă. Acesta este preţul cu care ar putea fi evitată catastrofa thermo-nucleară. Trebuie, deci, să ne pregătim de pe acum, ca să putem supravieţui în instituţiile societăţii de mâine. Pentru unii din contemporanii noştri, cu privirile îndreptate nostalgic spre trecut, ceea ce ni se pregăteşte echivalează cu unul din infernele evocate în *1984* sau alte anticipaţii de acest fel. Şi s-ar putea, să fie aşa, dacă ne vom lăsa integraţi în organismele social-politice de mâine aşa cum suntem *astăzi,* adică naivi şi nepregătiţi.

Ascultându-l, nu izbuteam să-mi ascund dezamăgirea. Mai auzisem asemenea reflecţii, poate de la el sau de la A.D.P. A citit desigur dezamăgirea în ochii mei, şi a zâmbit.

— Te rog să mai *ai* puţină răbdare, pentru că nu *ştiu cum aş* putea altminteri să-ţi răspund la întrebările pe care mi le-ai pus... Deci, pierderea treptată şi fatală a *tuturor* libertăţilor, de orice fel, nu poate fi compensată decât *prin* ceea ce

am numit libertatea absolută. *Vreau* să cred, şi *sper,* că jocurile, spectacolele dramatice, gimnice, choregrafice, sau recitarea de poezii şi cântecele — nu vor putea fi, *toate,* interzise. În orice caz, meditaţiile, rugăciunile interioare (repetate în gând, nopţile sau în orice moment de solitudine), anumite exerciţii fizice într-un ritm atât de lent încât devin insesizabile unui ochi neprevenit, toate acestea nu pot fi interzise. Şi aceste nimicuri — gesturi, cântece, poezii recitate altfel decât am fost învăţaţi, meditaţii, rugăciuni interioare, exerciţii de respiraţie şi vizualizare, pot deveni tehnici de evadare.

— Evadare, *unde*? L-am întrerupt aproape fără să-mi dau seama. În ce ţară, în ce continent?

Ieronim mă privi surprins, parcă nu i-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

—Tocmai dumneata mă întrebi asta? Dumneata care — cel puţin aşa mi-ai spus — care ai pătruns într-o pădure distrusă cu 25 de ani în urmă, ai intrat într-o casă cu toate luminile aprinse şi masa pusă, şi şampania frapată, aşa cum era în Ajunul Crăciunului 1933? Şi, pe urmă, ai fost găsit, pe o buturugă, în marginea şoselei, aproape îngropat în zăpadă?

Am roşit, încurcat.

— Ştiu. Dar asta a fost fără voia mea şi a fost, cum spuneam, una din acele experienţe ininteligibile...

Ieronim m-a privit din nou, de data accasta, surâzător.

— Ai dreptate, a fost fără voia dumitale, şi ar fi fost poate mai bine dacă Maestrul nu stăruia să te urci lângă el, în sanie... Dar, în sfârşit, lucrurile s-au întâmplat aşa, şi nu altfel. Evadarea de care-ţi vorbeam adineaori nu implică ţări, oraşe, sau cotinente necunoscute. „Evadezi" doar din timpul şi spaţiul în care ai trăit până atunci, timp şi spaţiu care, într-un viitor din nefcricire destul de apropiat, vor echivala cu o existenţă perfect programată într-o imensă închisoare colectivă. Urmaşii noştri, dacă nu vor şti să descopere tehnicile de evadare şi să utilizeze *libertatea absolută,* care ne este *dată* în însăşi structura condiţiei noastre, de fiinţe libere deşi încarnate, urmaşii noştri se vor considera cu *adevărat* captivi pe viaţă într-o temniţă fără uşi şi fără ferestre — şi, în cele din urmă, vor muri. Căci omul nu poate supravieţui fără credinţa într-o libertate posibilă — oricât ar fi ea de limitată — şi fără speranţa că, într-o zi, va putea dobândi, sau redobândi, această libertate...

De câtva timp, îmi frecam în neştire fruntea. Înţelegeam, cred, destul, de bine, dar nu vedeam legătura cu întrebările mele.

— Şi, atunci, am început în şoaptă, în acest caz...

— Ţi-am spus că nu vreau să-ţi încurajez iluziile, continuă Ieronim. M-ai întrebat ce s-a întâmplat cu Maestrul şi cu cei doi. Îţi răspund foarte sincer: nu ştiu exact. Nu-ţi pot da nici o veste despre ei. Sper că trăiesc. Şi dacă trăiesc, într-o zi ne vor face semn. Dacă până acum nu ne-au dat nici un semn de viaţă, nu înseamnă că

nu mai trăiesc. Nu ştiu ce fel de existenţă au ales, sau au fost siliţi să aleagă. Ştiu doar că libertatea absolută *există* şi că cel care o cunoaşte — sau o primeşte în dar — dispune de posibilităţi pe care nimeni din noi nu le poate imagina. *Ştiu* asta, pentru că m-am convins de mult, pe spinarea mea, că omul, ca şi Cosmosul, au mult mai multe dimensiuni decât cele pe care le-am învăţat la şcoală, aici, în Occident, de vreo trei mii de ani.

— Şi atunci?...

— Repet, nu ştiu nimic precis. Dar din păcate ştim cu toţii că orice nouă libertate a fost cucerită cu mari jertfe. Şi libertatea religioasă, şi libertatea de gândire, şi libertatea socială, economică, sexuală — toate au avut eroii şi martirii lor. Nu avem nici un motiv să credem că libertatea absolută, *adevărata libertate spirituală,* va fi cucerită fără riscuri, fără persecuţii, fără martiraj.

— Dar dacă cineva dispune de o „libertate absolută”...

Din nou mă privi surprins, dar de data aceasta zâmbi.

— Dumneata care te întorci din India, cunoşti foarte bine riscurile unei asemenea libertăţi... ,

Am ridicat încurcat din umeri.

— Nu prea am avut timp să mă informez...

— Ştii, în orice caz, că cele mai primejdioase ispitiri, sfinţii şi yoginii le întâmpină în preajma mântuirii sau în clipa când au cucerit libertatea absolută. Şi de ispita magiei vorbesc toate legendele religioase din antichitatea păgână şi

din Evul Mediu creştin.

— Asta ar însemna...

— Asta *poate* să însemne, mă corectă Ieronim, că prietenii noştri s-au putut pierde, chiar în clipa când s-au trezit acolo unde s-au trezit, şi au crezut că nu se mai pot întoarce, şi n-au înţeles că e vorba de ultima încercare iniţiatică, n-au înţeles că, de fapt, se găsesc *tot* aici, pe pământ, în lumea *noastră.*

Se ridică brusc din fotoliu şi se apropie de mine.

— Am vrut să te văd azi, pentru că mâine dimineaţă plecăm la Sibiu să continuăm filmul. Ştiam că, pentru un timp, n-ai să mai vii la Sibiu.

Îmi prinse mâna şi mi-o strânse cu căldură.

— Dacă ţi se va face vreun semn, te rog, te implor, să nu vorbeşti nimănui, nici măcar logodnicei dumitale. Şi în nici un caz, nu-mi scrii nimic. Sper să terminăm filmul pe la începutul lui Mai şi am să trec atunci să te văd.

În prag, se întoarse către mine zâmbitor.

— Şi sper că de-acum înainte Albini te va lăsa la pace...

23

Mi s-a părut curios când, pe la sfârşitul lui Martie, Albini a venit să mă vadă. Mult mai curtenitor ca la ultima întrevedere, silindu-se necontenit să zâmbească. M-a îmbiat chiar cu tabachera plină: ţigări englezeşti, a precizat, singurele care nu pot fi falsificate.

Mi-a spus, apoi, că a citit „cu entuziasmul din tinereţe”, *Memoriile* lui A.D.P. Dar, din păcate, nu mai exisă nici o îndoială că Maestrul şi-a găsit moartea într-un accident, Probabil, au încercat, toţi trei, să treacă un braţ îngheţat al Târnavei, şi gheaţa a cedat. Acelaşi lucru s-a întâmplat cu un grup de patru muncitori, la sfârşitul Ianuarie. Şi, evident, nu li s-au mai găsit corpurile.

— Aceasta fiind situaţia, a continuat căutându-mi privirile, de ce n-am schimba clişeul — A.D.P. amnezic într-un sanatoriu — şi am spune: A.D.P. dispărut? În acest caz, s-ar putea inaugura Casa memorială şi dumneata vei fi instalat Conservator al colecţiilor.

I-am spus că ipoteza „amnezie” a fost încurajată de zvonul că A.D.P. ar putea avea, la toamnă, Premiul Nobel.

— Nici o şansă! a rostit cu gravitate. Suntem informaţi că Suedezii cunosc perfect situaţia. Au apărut mai multe articole în presa germană şi

acum nu mai crede nimeni în clişeul „amnezie”.

I-am dat dreptate, dar i-am mărturisit că nu ştiu ce aş putea face.

— Ca secretar, prieten şi legatar universal al Maestrului Pandele, s-ar putea aranja un interviu în care aţi mărturisi că, din păcate, acum, după trei luni de la dispariţie, nu mai credeţi în posibilitatea unei amnezii. Consultaţi şi pe tovarăşul Horia, vedeţi ce părere are şi dânsul...

Apoi, pe neaşteptate, s-a ridicat, mi-a întins politicos mâna şi a plecat.

*

Când i-am povestit discuţia cu Albini (evident, în seara de 6 Martie nu-i spusesem nimic despre întâlnirea cu Ieronim), Valeria a căzut pe gânduri.

— Ştii, atunci, a început târziu, că, în acest caz, ar fi mai bine să facem nunta cât timp se mai crede, şi se spune, că Maestrul Pandele este amnezic. Asta înseamnă, în orice caz, că e în viaţă. Când va fi declarat „dispărut”, toată lumea va înţelege că, de fapt, Pandele a murit, —- şi, cum ţi-am spus...

I-am dat dreptate. Din toate punctele de vedere, era mai bine să grăbim căsătoria. Valeria voia să avem copii acum, cât suntem tineri. După ce-am adăogat că s-ar putea, într-un viitor apropiat, să locuim în Strada Fântânelor, Valeria s-a hotărât pe loc. Am consultat amândoi, emoţionaţi, calendarul. Am ales ziua de 11 Aprilie, fără să înţelegem de ce. Apoi Valeria a telefonat familiei. „Amnezia Maestrului ar putea dura câţiva ani, le-a spus.

Ar fi păcat de Dumnezeu să ne pierdem tinereţea aşteptând". Toţi au căzut de acord. La naş ne gândisem mai de mult: Inginerul Gheorghe Camilar, unchiul Valeriei. Dar trebuia anunţat imediat, căci lucra la Turda. Am rămas înţeleşi că vom telefona a doua zi.

De când renunţasem la speranţa de a fi cununaţi de A.D.P., hotărâsem să sărbătorim nunta în strictă intimitate, la restaurantul Bogdan. Doar familia — adică mama şi cele două surori ale Valeriei — şi câţiva prieteni. Am vrut să fim 12 persoane, dar până la urmă Valeria a mai invitat două prietene, amândouă căsătorite. Eram 16: număr norocos, le-am spus.

Dar, din păcate, ploaia care începuse de dimineaţă a continuat până noaptea târziu. De câteva ceasuri nu se mai găsea nici un taxi, şi unii invitaţi au ajuns la restaurant uzi până la piele.

Nu pot spune că „recepţia" a fost prea reuşită, dar pentru că Valeria şi familia păreau fericiţi, am încercat să par şi eu. Totuşi, ne-am întors mai devreme acasă, înainte de miezul nopţii.

De-abia încuiasem uşa cu cheia, când am auzit soneria. O clipă, ne-a fost la amândoi frică. (Eu m-am gândit imediat la Albini). N-am răspuns. Dar după ce-am auzit câteva bătăi uşoare în uşă, am întrebat amândoi.

— Cine este?

Nici un răspuns. Mi s-a părut totuşi că aud paşi repezi, coborând scara, şi am deschis uşa. Am rămas amândoi împietriţi, emoţionaţi. În prag zăcea, învelit în hârtie de celofan, un'

imens superb buchet de trandafiri roşii.

— E probabil de la Editură, am şoptit.

Erau atât de mulţi, cu tijele atât de lungi, şi miroseau atât de puternic încât am simţit cum începe să-mi bată inima, şi i-am numărat. Erau 19 trandafiri. Şi în acea clipă am zărit biletul, şi l-am ascuns repede în palmă, să nu-l vadă Valeria.

De-abia când se dusese la bucătărie să umple vasul cu apă, am citit biletul: *„As always, A.D.P. Remember*. *Niculina-Laurian*“.

24

Nu înţeleg cum nu m-am trădat. Văzându-mă că o strâng în braţe, abia stăpânindu-mi lacrimile, Valeria a început să mă sărute.

— Ştiam, ştiam de mult, şopti, ştiam cât de mult mă iubeşti...

M-am trezit mai devreme ca de obicei, m-am îmbrăcat repede şi îndată ce Valeria a plecat la birou, m-am îndreptat spre florărie. Mă cunoşteau toţi, iar pe A.D.P. îl cunoşteau de douăzeci de ani. M-am apropiat de Elvira şi i-am mulţumit.

— E cel mai frumos buchet pe care l-am primit...

Nu ştia de nuntă, şi m-a felicitat.

— Dar nu l-am trimis noi, a adăogat.

— Nouăsprezece trandafiri roşii, cu tijele foarte lungi, aşa cum îi plăceau Maestrului.

— Sărmanul! a şoptit Elvira.

— Aş putea jura că buchetul a fost aranjat aici. Unde altundeva s-ar mai găsi trandafiri atât de frumoşi, cu tijele atât de lungi, şi-atât de delicat înveliţi în celofan?

Elvira a clătinat din cap.

— În nici un caz nu puteau fi de la noi. De două zile n-am mai primit trandafiri roşii. Am avut numai albi, şi o duzină de trandafiri galbeni...

Eram atât de tulburat şi dezamăgit, încât Elvira m-a privit mirată.

— De ce nu încercaţi la *Evantai*? Au şi acolo flori foarte frumoase...

Am încercat, deşi, de la uşă, am înţeles că trandafirii nu fuseseră trimişi de aici. Apoi am trecut pe la *Florenţa,* am intrat chiar la *Athenée Palace.* Erau mai mulţi clienţi înaintea mea, şi când mi-a venit rândul şi am întrebat-o, vânzătoarea nu şi-a putut retine un gest de oboseală şi exasperare.

— Noi nu trimitem flori la domiciliu!

Apoi s-a întors spre bătrânul care îşi aştepta rândul în spatele meu, şi l-a întrebat din ochi.

— Un buchet de violete de Parma, a şoptit bătrânul brusc intimidat.

Nu ştiu de ce mi-a fost milă de el, şi i-am zâmbit.

*

Albini avusese dreptate. Îndată ce ziarele au anunţat că nu se ştie nimic precis, dar că, probabil, A.D.P. şi-a pierdut viaţa, iarna trecută, într-un accident, articolele şi studiile despre el s-au înmulţit simţitor. În acea săptămână am dat mai multe interviuri, la *Jurnalul de dimineaţă,* la două reviste literare şi la televiziune. Evocam, mai ales, intimitatea mea cu Pandele, evitând să insist asupra ultimei zile petrecute alături de el, la Sibiu.

Ştiam că această bruscă notorietate o făcea fericită pe. Valeria. Dar de câte ori reciteam interviurile, mă întrebam ce-ar spune A.D.P., dacă i-au căzut cumva sub ochi. Aşteptam, totuşi, alt semn de viaţă de la el: aşteptam, mai

ales, o indicaţie, cât de sumară, ca să ştiu cum trebuie să mă port. Iar când. în Iunie, a apărut *India: văzută şi nevăzută,* am sperat ca voi primi câteva cuvinte de la el. Era prima mea carte şi i-o datoram, în primul rând, lui. Câteva săptămâni în urmă mi-am spus că Maestrul sa află undeva în străinătate, că nu ştie încă de apariţia cărţii.

Am început să sper din nou când am semnat contractul pentru un volum de amintiri despre A.D.P., şi petreceam zilnic câteva ceasuri în strada Fântânelor ca să consult arhiva. Nu înţelegeam de ce Ieronim nu venise să mă vadă în Mai. Câtva timp am crezut că nu-şi terminase filmul. Dar curând după ce apăruse *India,* am citit într-o recenzie că unele pagini ale mele îi aminteau autorului recenziei, anumite scene din *Copiii nimănui,* filmul lui Ieronim Thanase, pe care îl văzuse în avant-premieră.

Am aşteptat de atunci, cu nerăbdare crescândă, premiera. Se vorbea despre acest film ca de o capodoperă. Când, la începutul lui Octombrie, a avut loc premiera, *Copiii nimănui* a fost proclamat „cel mai bun film socialist al secolului". Valeria şi cu mine am făcut de mai multe ori coadă, până ce-am putut găsi două locuri. Am fost amândoi atât de copleşiţi încât n-am putut, nici unul nici altul, scoate un singur cuvânt până ce-am ajuns acasă.

— După *Copiii nimănui,* a şoptit Valeria, aşezându-se pe marginea patului, nu voi mai putea vedea, foarte multă vreme, un alt film...

Ar fi trebuit să spun şi eu ceva, dar nu ştiam ce. Nu crezusem până atunci că, respectând

întocmai, până la literă, etica şi estetica socialistă, se poate crea o capodoperă care să nu semene cu nimic din tot ce se făcuse până atunci.

— N-am să pot uita niciodată expresia ei, când îşi întrerupe cântecul şi începe să asculte zurgălăii săniilor care se apropiau, şi înţelege...

Valeria tăcu brusc, apoi îşi plecă fruntea, ca să nu-i văd lacrimile. Era Niculina: găsise, ascunşi, într-un hambar părăsit, ultimii copii dintr-o şcoală întreagă, fugiţi din sat cu o săptămână mai înainte, când începuse bombardamentul, şi murind de atunci unul după altul, de foame, de frig, de oboseală. Şi pentru că nu avea nici măcar o coajă de pâine uscată, Niculina a început să le povestească, să cânte, să danseze, şi treptat o lumină nefirească transfigurase hambarul. Şi începeau să apară, pe rând, pe măsură ce Niculina vorbea despre ele, tot felul de păpuşi şi animale, vii sau împăiate, şi fete tinere care păreau când zâne, când slujnice, când acrobate, şi Niculina dansa printre ele, se întrerupea la răstimpuri şi izbucnea în râs, şi atunci toţi copiii începeau şi ei să râdă pentru că Niculina le arăta, ţinându-1 de urechi, un iepure alb, sau un elefant minuscul de mucava, care încerca să-şi ascundă trompa... Şi apoi, pe neaşteptate, se aud zurgălăii săniilor, şi înţelege...

*

Critica subliniase că feeria e perfect compatibilă cu viziunea realist-socialistă. Căci cei patru copii care supravieţuiesc se vor întoarce mai târziu în satul părăsit, unde ultimii

locuitori trăgeau să moară printre ruine, şi, improvizând un şantier semănând mai mult cu o vastă casă de păpuşi, se apucă să construiască ceea ce la început părea un imens hambar, dar care curând se dovedeşte a fi altceva: dormitor, sală de mese, şcoală, infirmerie, sală de gimnastică, bibliotecă. Ieronim introdusese cu mare abilitate ideologia şi vocabularul socialist; spectatorul afla întâmplător că cei patru erau pionieri, că şantierul lor vestea „construirea socialismului", că legendele pe care le povesteau şi baladele pe care le cântau evocau mitologia Dacilor şi scene memorabile din trecutul ţărilor româneşti.

Aşa cum era de aşteptat, *Copiii nimănui* a luat premiul I la concursul internaţional de la Cannes, Câteva săptămâni în urmă, filmul rula în toată Europa şi fusese deja angajat în Statele Unite şi în America Latină. Îmi spuneam că probabil Ieronim plecase din ţară. Se vorbea că mai multe case de filme i-au propus să-l angajeze cu întreaga lui companie.

Şi apoi, fără motiv, în Noiembrie, filmul a fost retras. S-a aflat mai târziu că mulţi critici străini, care scriseseră entuziaşti despre *Copiii nimănui,* vedeau în acest film genial cea mai virulentă satiră a sistemului socialist...

25

...1967, 1968, 1969... Ce-aş mai putea adăoga? Amintirile despre A.D.P. au apărut acum un an, şi am semnat contractul pentru o monografie critică, însoţită de câteva texte inedite. Dar în Aprilie 1968 am făcut imprudenţa să plecăm pentru o săptămână la Sinaia. Când ne-am întors, melancolici, pentru că plouase aproape tot timpul, am găsit în faţa uşii un mare buchet de trandafiri.

— Ieri a fost aniversarea căsătoriei, i-am şoptit, oarecum ruşinat, Valeriei.

Am început să desfac tremurând hârtia de celofan, reuşind şi de data aceasta să ascund biletul.

— Păcat! a spus Valeria. Unii din ei s-au ofilit deja...

Când a intrat în bucătărie să le taie cozile, am citit repede biletul: *„As always, A.D.P. Remember*. *Niculina,Laurian*“.

Valeria a umplut vasul cu apă.

— Şase din ei s-au ofilit, mi-a spus.

— Au rămas deci 13, am şoptit visător. Număr cu noroc!...

*

În februarie 1969 s-a născut băiatul, Adrian Gheorghe. Iar în Martie ne-am mutat în strada Fântânelor. Casa memorială fusese inaugurată

cu două săptămâni mai înainte.

De data aceasta, mi-am spus, orice s-o întâmpla... În noaptea de 10 spre 11 Aprilie, aproape că n-am dormit, în zori, m-am îmbrăcat şi am trecut în birou. (Îi spusesem Valeriei că am ceva urgent de terminat). Mă uitam tocmai la ceas, când am auzit soneria la uşa din faţă: opt fără un sfert. Am alergat în vârful picioarelor şi am deschis. În prag, acelaşi buchet somptuos de trandafiri: un tânăr de vreo 16-17 ani traversa liniştit strada. Am alergat după el şi l-am prins de braţ.

— Dumneata ai adus trandafirii? De la cine sunt?

Tânărul m-a privit candid, parcă nu m-ar fi înţeles.

— Ai sunat adineaori la numărul 43, şi ai lăsat în faţa uşii un buchet cu 19 trandafiri.

Tânărul a ridicat din umeri.

— Mă confundaţi cu altcineva, spuse politicos dar ferm. Eu, numai de trandafiri n-am chef! Azi mă preziut la examen, şi am trac...

— Ce fel de examen? L-am întrebat bănuitor.

— Literatura franceză modernă, spuse cu un zâmbet amar. Dar am căzut prost...

Băgă mâna în buzunar şi scoase o foaie de caiet.

— Trebuie să traduc şi să explic un text. Doar câteva propoziţii. Dar cum să le explic? „Libertatea absolută”, asta, să zicem, înţeleg. Dar mai departe? „Nous sommes condamnés à la liberté!“. Ce vrea să spună asta?

— Vrea să spună exact ce spune: că suntem condamnaţi la libertatea absolută.

M-a ascultat zâmbind, şi în acea clipă mi s-a părut că-mi face semn cu ochiul.

— Cum s-ar spune, ca să citez un exemplu din examenul de anul trecut: *À bon entendeur, salut!*

S-a închinat profund, oarecum în glumă, şi-a băgat amândouă mâinile în buzunare şi s-a depărtat agale, fluierând.

Eygalières, August—Septembrie, 1978

Chicago, Februarie 1979